

ГРИНЬОВА Т.І.

**ОСНОВИ ПІДГОТОВКИ СУДДІВ
ЗІ СПОРТИВНОГО ТУРИЗМУ**

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ ПОСІБНИК

Гриньова Т.І.

**ОСНОВИ ПІДГОТОВКИ СУДДІВ
ЗІ СПОРТИВНОГО ТУРИЗМУ**

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ ПОСІБНИК

Харків – 2018

УДК 796.5:796.072.4(07)

Гриньова Т.І. Основи підготовки суддів зі спортивного туризму: навчально-методичний посібник. Харків, 2018. 158 с.

Навчально-методичний посібник складено згідно програми з дисципліни «Підготовка суддів з видів спорту (спортивний туризм)» для студентів III курсу.

Навчально-методичний посібник спрямований на якісну теоретичну та практичну підготовку студентів за спеціальністю 017 – фізична культура і спорт (спорт) для отримання освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр».

Зміст навчально-методичного посібника ґрунтується на чинному законодавстві України та Правилах змагань зі спортивного туризму, розроблених Федерацією спортивного туризму України.

У навчально-методичному посібнику відображено: присвоєння кваліфікаційних категорій спортивним суддям, Кваліфікаційні норми та вимоги Єдиної спортивної класифікації України, організація та проведення змагань зі спортивного туризму, робота суддівських колегій, особливості проведення змагань з техніки пішогохідного та гірського видів спортивного туризму.

Рекомендується організаторам, тренерам, суддям, спортсменам та фахівцям зі спортивного туризму.

Рецензенти:

Мулик К.В. доктор педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри зимових видів спорту, велоспорту та туризму Харківської державної академії фізичної культури

Коломієць Н.А. кандидат наук з фізичного виховання і спорту, доцент, доцент кафедри соціально-гуманітарних дисциплін, секції фізичного виховання Харківської державної академії дизайну і мистецтв

Затверджено вченою радою ХДАФК
протокол № 8 від 29.01.2018 р.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	6
РОЗДІЛ 1. ПРАВИЛА ПРИСВОЄННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНИХ КАТЕГОРІЙ СПОРТИВНИМ СУДДЯМ.....	7
1.1. Загальні правила присвоєння кваліфікаційних категорій спортивним суддям	7
1.2. Особливості присвоєння кваліфікаційних категорій спортивним суддям зі спортивного туризму	9
1.2.1. Загальні положення	10
1.2.2. Класифікація суддів.....	10
1.2.3. Порядок присвоєння кваліфікаційних категорій спортивним суддям.....	11
1.2.4. Вимоги до присвоєння кваліфікаційних категорій суддям зі спортивного туризму.....	15
1.2.5. Посвідчення, значок та спортивна форма спортивного судді	18
1.2.6. Облік спортивних суддів та їх роботи.....	18
1.2.7. Права і обов’язки спортивних суддів.	19
1.2.8. Дискваліфікація спортивного судді та його позбавлення кваліфікаційної категорії.	20
1.3. Колегії спортивних суддів зі спортивного туризму.....	21
1.3.1. Колегії спортивних суддів змагань з ВСТ.	22
1.3.2. Колегії спортивних суддів змагань туристських спортивних походів – туристська маршрутно-кваліфікаційна комісія (МКК).....	25
РОЗДІЛ 2. ЄДИНА СПОРТИВНА КЛАСИФІКАЦІЯ УКРАЇНИ.....	31
2.1. Положення про Єдину спортивну класифікацію України	31
2.1.1. Загальні положення.	31
2.1.2. Спортивні звання та спортивні розряди.....	33
2.1.3. Умови присвоєння спортивних звань.....	33
2.1.4. Порядок присвоєння спортивних звань.	41

2.1.5. Порядок позбавлення спортивних звань.....	44
2.1.6. Умови присвоєння спортивних розрядів.	45
2.1.7. Порядок присвоєння спортивних розрядів.....	46
2.1.8. Права та обов'язки спортсменів щодо присвоєння спортивних звань та спортивних розрядів.....	47
2.1.9. Порядок вручення, носіння та зберігання нагрудного знака, посвідчень про спортивні звання та спортивні розряди.....	47
2.1.10. Ранги змагань.....	48
2.2. Кваліфікаційні норми та вимоги Єдиної спортивної класифікації України з неолімпійських видів спорту (спортивний туризм)	49
2.2.1. Туристські спортивні походи.....	49
2.2.2. Змагання з видів спортивного туризму (автомото, велосипедний, вітрильний, водний, гірський, лижний, пішохідний, спелеологічний туризм).....	51
РОЗДІЛ 3. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ ЩОДО ПРОВЕДЕННЯ ЗМАГАНЬ ЗІ СПОРТИВНОГО ТУРИЗМУ	56
3.1. Організація змагань.....	56
3.2. Положення про змагання.....	59
3.3. Звіт про змагання.....	62
РОЗДІЛ 4. ЗМАГАННЯ ТУРИСТСЬКИХ СПОРТИВНИХ ПОХОДІВ	65
4.1. Загальні положення.....	65
4.2. Класифікація змагань та нормативи туристських спортивних походів	66
4.3. Учасники змагань	68
4.4.Оформлення документації при проведенні змагань	76
4.5. Безпека змагань.....	77
4.6. Суддівство виконання спортивних нормативів.....	79
4.7. Суддівство чемпіонатів, кубків, першостей туристських спортивних походів	80
4.8. Протести та порядок їх розгляду	85
РОЗДІЛ 5. ЗМАГАННЯ З ВИДІВ СПОРТИВНОГО ТУРИЗМУ	88

5.1. Загальні положення	88
5.2. Класифікація змагань	89
5.3. Учасники змагань, представники (тренери) команд.....	90
5.4. Заявки на участь у змаганнях та мандатна комісія	93
5.5. Протести та порядок їх розгляду	95
5.6. Суддівська колегія змагань	98
5.7. Загальні вимоги до організації та проведення змагань	109
5.8. Безпека змагань.....	111
5.9. Загальні принципи визначення результатів.....	112
РОЗДІЛ 6. ЗМАГАННЯ З ТЕХНІКИ ПІШОХІДНОГО ТУРИЗМУ	116
6.1. Параметри дистанцій змагань з техніки пішогохідного туризму	116
6.2. Правила проходження дистанцій на змаганнях з техніки пішогохідного туризму	123
6.3. Забезпечення безпеки на дистанції (етапах).....	126
6.4. Суддівство та визначення результатів	128
РОЗДІЛ 7. ЗМАГАННЯ З ТЕХНІКИ ГІРСЬКОГО ТУРИЗМУ	133
7.1. Параметри дистанцій змагань з техніки гірського туризму	133
7.2. Правила проходження дистанцій на змаганнях з техніки гірського туризму	139
7.3. Забезпечення безпеки на дистанції (етапах).....	141
7.4. Суддівство та визначення результатів	143
ДОДАТКИ.....	147
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	151

ВСТУП

Спортивний туризм в Україні є важливою складовою загальнодержавної системи фізичної культури і спорту, патріотичного та духовного виховання молоді, зміцнення здоров'я, розвитку фізичних, морально-вольових та інтелектуальних здібностей людини шляхом залучення її до участі у змаганнях спортивних туристських походів та інших змаганнях з видів спортивного туризму.

В рамках єдиного виду спорту спортивний туризм об'єднує такі його види, як пішохідний, водний, велосипедний, гірський, спелеологічний, вітрильний, лижний, автомобільний та мотоциклетний.

Щороку близько 120 тисяч туристів-спортсменів усіх вікових груп беруть участь у різноманітних змаганнях зі спортивного туризму. За останні роки більше 70 туристам-спортсменам присвоєно високе спортивне звання «Майстер спорту України», підготовлено десятки тисяч спортсменів-розрядників зі спортивного туризму, а також створено кваліфікований суддівський корпус, до якого входить більше 40 суддів національної категорії зі спортивного туризму.

Враховуючи сучасний рівень розвитку спортивного туризму в Україні, а також в інших країнах, прагнучи до подальшого його розвитку як спорту вищих досягнень та масового фізкультурно-оздоровчого руху Федерація спортивного туризму України підготувала Правила змагань зі спортивного туризму та Положення про спортивних суддів зі спортивного туризму.

РОЗДІЛ 1

ПРАВИЛА ПРИСВОЄННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНИХ КАТЕГОРІЙ СПОРТИВНИМ СУДДЯМ

1.1. Загальні правила присвоєння кваліфікаційних категорій спортивним суддям

Відповідно до Наказу Міністерства молоді та спорту № 31 від 16.07.2013 (із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства молоді та спорту № 2025 від 16.06.2015) в Україні затверджено «Порядок присвоєння кваліфікаційних категорій спортивним суддям».

Цей Порядок поширюється на спортивні федерації (асоціації, спілки, об'єднання тощо) з видів спорту, що визнані в Україні в установленому законодавством порядку, у тому числі спорту інвалідів, та зареєстровані відповідно до законодавства як громадські об'єднання фізкультурно-спортивної спрямованості (далі – спортивні федерації).

Спортивні федерації ведуть облік спортивної діяльності та присвоюють кваліфікаційні категорії спортивним суддям у разі їх відповідності таким вимогам:

- «Юний спортивний суддя» – особи (від 14 років), які взяли участь у суддівському семінарі і мають стаж суддівства не менше 3-х змагань серед учнів спортивної школи або клубу;
- «Спортивний суддя другої категорії» – особи, які мають стаж суддівства не менше 2-х років та практику суддівства не менше 3-х змагань обласного, міського рівня або 5-ти змагань у спортивній школі, клубі та за умов участі у суддівському семінарі;
- «Спортивний суддя першої категорії» – особи, які мають другу суддівську категорію, стаж суддівства не менше 3-х років, практику суддівства не менше 5-ти змагань обласного (міського) рівня або 5-ти всеукраїнських

змагань, у 2-х з яких необхідно виконати обов'язки заступника головного судді або заступника головного секретаря та за умов участі у суддівському семінарі;

- «Спортивний суддя Національної категорії» – особи, які мають першу суддівську категорію, стаж суддівства не менше 3-х років, практику суддівства не менше 6-ти всеукраїнських змагань та за умов участі у суддівському семінарі.

Кваліфікаційна категорія спортивного судді, яка присвоєна відповідною спортивною федерацією з виду спорту, розповсюджується тільки на цей вид спорту.

Кваліфікаційні категорії спортивних суддів: «Спортивний суддя другої категорії», «Спортивний суддя першої категорії» та «Спортивний суддя Національної категорії» присвоюються послідовно.

Клопотання про присвоєння кваліфікаційної категорії спортивного судді порушується шляхом подання фізичною особою до відповідної спортивної федерації заяви встановленого зразка та відповідних документів, що додаються до заяви.

Заява та документи розглядаються спортивною федерацією з відповідного виду спорту протягом 30 календарних днів з дня їх надходження. Особа, документи якої розглядаються на засіданні керівного органу спортивної федерації з відповідного виду спорту, може бути присутньою на її засіданні. За результатами розгляду поданих документів спортивна федерація з відповідного виду спорту приймає рішення про присвоєння відповідної кваліфікаційної категорії спортивного судді або про відмову у присвоєнні кваліфікаційної категорії спортивного судді у разі невідповідності вимогам Порядку присвоєння кваліфікаційних категорій спортивним суддям, про що заявникові повідомляється письмово у 10-денний строк з дня прийняття такого рішення.

У разі присвоєння відповідної кваліфікаційної категорії спортивного судді спортивна федерація з відповідного виду спорту протягом 30 календарних днів видає посвідчення спортивного судді встановленого зразка.

Спортивні судді зобов'язані раз на чотири роки проходити курси підвищення кваліфікації у порядку, визначеному відповідною спортивною федерацією.

Спортивний суддя позбавляється кваліфікаційної категорії спортивного судді у разі виявлення недостовірної інформації, яка подавалась для присвоєння кваліфікаційної категорії, або у разі порушення правил суддівства змагань. Рішення про позбавлення відповідної кваліфікаційної категорії спортивного судді приймається відповідною спортивною федерацією.

У разі втрати або пошкодження посвідчення спортивного судді видається дублікат. Спортивні федерації ведуть облік виданих посвідчень.

Рішення про відмову у присвоєнні кваліфікаційної категорії спортивного судді або позбавлення кваліфікаційної категорії спортивного судді може буде оскаржене до суду.

1.2. Особливості присвоєння кваліфікаційних категорій спортивним суддям зі спортивного туризму

Відповідно до вимог Законів України «Про фізичну культуру і спорт» та «Про громадські об'єднання», наказу Міністерства молоді та спорту України «Про затвердження порядку присвоєння кваліфікаційних категорій спортивним суддям» від 16.07.2013 № 31, зареєстрованому в Міністерстві юстиції України 2 серпня 2013 р. за № 1312/2384, із змінами, внесеними згідно з наказом Міністерства молоді та спорту України № 2025 від 16.06.2015, зареєстрованому в Міністерстві юстиції України 2 липня 2015 за № 772/27217 та Статуту Громадського Об'єднання «Федерація спортивного туризму України» (далі – Федерація, ФСТУ) було розроблено Положення про спортивних суддів зі спортивного туризму (затверджено Президією ФСТУ від 12.12.2016 р., постанова №18).

1.2.1. Загальні положення. Мета Положення про спортивних суддів зі спортивного туризму – створення нормативно-правових засад для підготовки та підвищення кваліфікації спортивних суддів зі спортивного туризму.

Суддівство змагань зі спортивного туризму є почесною і відповідальною роботою, що виконується на добровільних засадах.

Спортивними судьями змагань зі спортивного туризму можуть бути громадяни України, іноземці, особи без громадянства, що перебувають в Україні на законних підставах, за умови виконання ними вимог даного Положення та які мають відповідну підготовку.

Призначення спортивних суддів на змагання зі спортивного туризму відповідного рангу змагань та класу дистанцій залежить від рівня їх кваліфікації та вимог Правил змагань зі спортивного туризму (далі – Правила).

Кваліфікаційні категорії спортивним судьям зі спортивного туризму можуть бути присвоєнні за суддівство змагань зі спортивного туризму, що проводяться за чинними Правилами.

Спортивний суддя змагань зі спортивного туризму повинен бути чесним, неупередженим, під час суддівства змагань неухильно дотримуватися Правил та вимагати цього від спортсменів та тренерів, вести непримиренну боротьбу з усіма випадками недисциплінованості, грубості і нетактовності, порушеннями Правил, активно сприяти пропаганді спортивного туризму, підвищувати свою суддівську кваліфікацію.

1.2.2. Класифікація суддів. Відповідно до Положення про спортивних суддів зі спортивного туризму встановлюються такі кваліфікаційні категорії спортивного судді зі спортивного туризму:

1. Юний спортивний суддя;
2. Спортивний суддя другої категорії;
3. Спортивний суддя першої категорії;
4. Спортивний суддя Національної категорії.

Міжнародні кваліфікаційні категорії спортивним суддям («Спортивний суддя міжнародної категорії») встановлюються Міжнародною федерацією спортивного туризму.

1.2.3. Порядок присвоєння кваліфікаційних категорій спортивним суддям. Кваліфікаційні категорії спортивного судді зі спортивного туризму присвоюють, відповідно до наведених нижче повноважень – Виконком Федерації спортивного туризму, територіальні осередки ФСТУ фізичним особам, які є членами Федерації, з врахуванням вимог, передбачених Положенням про спортивних суддів зі спортивного туризму, а саме:

- «Юний спортивний суддя», «Спортивний суддя другої категорії» – територіальні осередки Федерації. Присвоєння зазначених кваліфікаційних категорій спортивного судді за рішенням керівного органу територіального осередку може бути делеговано відокремленим підрозділам даного територіального осередку.

- «Спортивний суддя першої категорії» – територіальні осередки Федерації в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі;

- «Спортивний суддя Національної категорії» – Виконком Федерації.

Діючим суддею вважається суддя, який має щорічну практику суддівства змагань незалежно від суддівської посади.

«Спортивний суддя Національної категорії» може бути рекомендований Федерацією у Міжнародну федерацію спортивного туризму для присвоєння кваліфікаційної категорії «Спортивний суддя міжнародної категорії».

Територіальні осередки Федерації, що уповноважені присвоювати більш високі кваліфікаційні категорії спортивного судді, мають право присвоювати кваліфікаційні категорії нижчого порядку.

Кандидатури осіб, поданих на присвоєння кваліфікаційної категорії спортивного судді, розглядаються колегіями спортивних суддів або їх кваліфікаційними комісіями.

Кваліфікаційні категорії спортивних суддів: «Спортивний суддя другої категорії», «Спортивний суддя першої категорії» та «Спортивний суддя Національної категорії» присвоюються послідовно.

Розгляд матеріалів щодо присвоєння кваліфікаційної категорії спортивному судді повинен бути здійснений протягом одного місяця з дня подання документів до колегії суддів, яка присвоює кваліфікаційну суддівську категорію, а в разі непроведення засідання органу, який присвоює кваліфікаційну суддівську категорію протягом цього строку – на найближчому засіданні цього органу.

В складі колегії суддів територіального осередку Федерації чи відокремленого підрозділу, якому делеговано право присвоєння кваліфікаційної суддівської категорії, мають бути судді, кваліфікація яких не нижче – для присвоєння кваліфікаційної категорії:

- «Юний спортивний суддя» – три спортивних судді другої категорії;
- «Спортивний суддя другої категорії» – два спортивних судді першої та один спортивний суддя другої категорії;
- «Спортивний суддя першої категорії» – два спортивних судді Національної та один спортивний суддя першої категорії.

Клопотання про присвоєння кваліфікаційної категорії спортивного судді порушується шляхом подання фізичною особою до колегії суддів, яка присвоює кваліфікаційну суддівську категорію, заяви встановленого зразка (рис. 1.1).

До заяви додаються:

- копії 1 та 2 сторінок паспорта громадянина України, закордонного паспорта для іноземців, чи документа, що засвідчує особу без громадянства, яка перебуває в Україні на законних підставах, (для присвоєння кваліфікаційної категорії спортивного судді Національної, першої або другої категорій);

- копія свідоцтва про народження (для присвоєння кваліфікаційної категорії юного спортивного судді);
- оригінали довідок про суддівство змагань та участь у суддівських семінарах, оформлені відповідно до вимог;
- копія посвідчення чи документа про присвоєння попередньої суддівської категорії.

Президенту (голови) _____ (назва спортивної федерації) _____ (П.І.Б. керівника) _____ (від кого — П.І.Б.) _____ (місце проживання, тел.)
<p>ЗАЯВА</p> <p>Прошу розглянути питання щодо присвоєння мені кваліфікаційної категорії спортивного судді _____ категорії згідно з поданими документами.</p> <p>До заяви додаю:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Копії 1 та 2 стор. паспорта громадянина України, (копію свідоцтва про народження), закордонного паспорта для іноземців, чи документа, що засвідчує особу без громадянства, яка перебуває в Україні на законних підставах. 2. Оригінали довідок про суддівство змагань та участь у суддівських семінарах. 3. 2 фотокартки розміром 3x4. 4. Копія посвідчення чи документа про присвоєння попередньої суддівської категорії. <p style="text-align: right;">«___» _____ 20__ року _____   (прізвище, підпис)</p>

Рис. 1.1. Зразок заяви до колегії суддів про присвоєння кваліфікаційної категорії спортивного судді

За результатами розгляду заяви колегія суддів, яка присвоює кваліфікаційну суддівську категорію, приймає рішення щодо присвоєння відповідної кваліфікаційної категорії спортивного судді або про відмову в присвоєнні такої категорії, про що заявникові повідомляється письмово у 10-денний термін після прийняття рішення.

Підставою для зарахування суддівства при присвоєнні кваліфікаційної категорії спортивного судді є довідка про суддівство змагань зі спортивного туризму з оцінкою «відмінно» або «добре». Довідка засвідчується підписом головного судді змагань. Довідки головного судді, головного секретаря та судді-інспектора змагань засвідчуються підписом керівника (заступника керівника), територіального осередку чи відокремленого підрозділу (далі організація), яка проводила змагання. Всі довідки мають бути завірені печаткою організації, яка проводила змагання.

За суддівство кожних змагань з видів спортивного туризму чи змагань з туристських спортивних походів видається одна довідка, незалежно від кількості посад, що обіймав суддя на змаганнях, із зазначенням вищої посади.

Довідки про суддівство туристських спортивних походів видаються маршрутно-кваліфікаційною комісією, в якій працює суддя, один раз на рік і в них вказується кількість походів, в суддівстві яких брав участь суддя (з зазначенням категорій складності походів).

Можливе зарахування довідок про суддівство змагань більш високого рангу, класу дистанцій або категорій складності походів на відповідних посадах для присвоєння будь-якої кваліфікаційної категорії спортивного судді.

На довідках, на підставі яких була присвоєна певна кваліфікаційна категорія спортивного судді (крім звання «Юний спортивний суддя»), колегією суддів, яка її присвоїла, робиться запис «Зараховано для присвоєння кваліфікаційної категорії спортивного судді _____ категорії» з зазначенням дати та номеру наказу (постанови, протоколу, рішення) про присвоєння кваліфікаційної категорії. Запис завіряється підписом відповідальної особи організації, яка присвоїла кваліфікаційну категорію, та печаткою цієї

організації. Довідки з такою відміткою не можуть у подальшому зараховуватись для присвоєння наступних кваліфікаційних категорій спортивного судді.

Довідки, які не були враховані до зарахування на кваліфікаційну категорію спортивного судді, зараховуються на наступну кваліфікаційну категорію спортивного судді.

Для підготовки та підвищення кваліфікації спортивних суддів Федерацією проводяться *суддівські семінари*.

Суддівські семінари проводяться, як правило, окремо від змагань, але можуть бути проведені напередодні та у терміни змагань, після чого видаються відповідні довідки.

До заліку приймаються довідки про семінари, проведені за програмами, розробленими на підставі та у відповідності до типових програм з підготовки суддів змагань, що затверджені Федерацією.

1.2.4. Вимоги до присвоєння кваліфікаційних категорій суддям зі спортивного туризму. Кваліфікаційні категорії спортивного судді у спортивному туризмі присвоюються як за суддівство змагань з видів спортивного туризму, так і за суддівство змагань туристських спортивних походів за умов виконання таких вимог:

- «Юний спортивний суддя» – особам 12–16 років, які закінчили суддівський семінар та мають практику суддівства на будь-яких посадах не менше 3-х змагань з видів спортивного туризму.

- «Спортивний суддя другої категорії» – особам, які мають стаж суддівства не менше 2-х років, закінчили суддівський семінар підготовки спортивних суддів другої категорії за 40-годинною програмою, мають практику суддівства не менше 8 змагань з дистанціями будь-якого класу, або 4-х змагань туристських спортивних походів I–III категорії складності або взяли участь в суддівстві 10 походів 1-3 категорії складності (далі к.с.).

- «Спортивний суддя першої категорії» – особам, які мають стаж суддівства не менше 3-х років після присвоєння кваліфікаційної категорії «Спортивний суддя другої категорії», брали участь в суддівстві 5-ти змагань (з яких не менше 3-х – Всеукраїнські з дистанціями не нижче 4 класу) в якості заступника начальника дистанції, заступника головного секретаря, старшого судді, або на змаганнях не нижче 3 класу – члена ГСК, або брали участь в суддівстві 6-ти змагань з туристських спортивних походів не нижче 4 к.с. (з яких не менше 2-х – Всеукраїнського рівня) в будь-якій якості або здійснили суддівство 8-ми туристських спортивних походів 3–4 к.с. (з яких не менше 4-х – туристські спортивні походи 4 к.с.) і взяли участь в проведенні семінару з підготовки спортивних суддів другої категорії за 40-годинною програмою в якості викладача, а також взяли участь у семінарі з підготовки спортивних суддів першої категорії за 40-годинною програмою;

- «Спортивний суддя Національної категорії» – особам, які мають стаж суддівства не менше 3-х років, після присвоєння кваліфікаційної категорії «Спортивний суддя першої категорії», брали участь в суддівстві 6-ти змагань (з яких не менше 4-х – Всеукраїнські або Міжнародні з дистанціями не нижче IV – V класу) в якості члена ГСК (в одному із них необхідно виконати обов'язки головного судді, або головного секретаря), судді-інспектора, або брали участь в суддівстві не менше 3-х Всеукраїнських або Міжнародних змагань з туристських спортивних походів 5–6 к.с. в якості члена ГСК та суддівстві не менше 6 походів 5–6 к.с., а також взяли участь у проведенні Всеукраїнського семінару з підготовки спортивних суддів першої категорії за 40-годинною програмою в якості викладача. При цьому їм необхідно особисто провести не менше 12-ти годин занять.

Для виконання нормативів кваліфікаційної категорії «Спортивний суддя Національної категорії» не менше половини суддівства Всеукраїнських або Міжнародних залікових змагань повинно припадати на змагання, проведені органом виконавчої влади, який відповідає за розвиток фізичної культури та спорту та Федерацією або Міжнародною федерацією спортивного туризму.

Можливе присвоєння кваліфікаційних категорій спортивних суддів другої, першої та Національної категорії за суддівство одночасно змагань з видів спортивного туризму та змагань туристських спортивних походів за умови виконання не менше половини вимог з кожного виду змагань.

Для виконання нормативів щодо присвоєння кваліфікаційних категорій спортивного судді (крім «Спортивного судді Національної категорії») допускається заміна суддівства змагань у якості головного судді, заступника головного судді, головного секретаря, начальника дистанції двома суддівствами у якості старшого судді, заступника головного секретаря, заступника начальника дистанції, але не більше трьох замінів для присвоєння кожної кваліфікаційної категорії.

Суддівство на посаді судді-інспектора приймаються до заліку не більше двох разів. Довідки за суддівство заступника головного судді з оргпитань приймаються до заліку не більше одного разу на будь-яку категорію. Довідки за суддівство заступникам головного судді (з інформації, по нагородженню, коменданта, щодо яких не вимагається суддівська кваліфікація, зараховуються не більше 1-го разу і тільки на II суддівську категорію.

Виконком Федерації має право запропонувати кандидату на присвоєння кваліфікаційної категорії спортивного судді першої та Національної категорій контрольне суддівство. Аналогічне право має і територіальний осередок Федерації, якому Виконком делегував право присвоєння кваліфікаційної категорії «Спортивний суддя першої категорії».

В разі прийняття колегією суддів, яка має право присвоєння певної кваліфікаційної категорії спортивного судді, рішення про відмову в її присвоєнні, особа має право подати апеляцію в вищу суддівську колегію. В цьому випадку вища суддівська колегія розглядає апеляцію та подані матеріали та має право вирішити питання присвоєння відповідної кваліфікаційної категорії спортивного судді.

1.2.5. Посвідчення, значок та спортивна форма спортивного судді. Після присвоєння кваліфікаційної категорії спортивного судді територіальна федерація видає суддям іменні посвідчення (рис. 1.2) і суддівські значки єдиного зразка. Придбання значків та посвідчень здійснюється за рахунок суддів.

Спортивна форма суддів встановлюється згідно з Правилами.

Титульна сторінка	
<i>СПОРТИВНИЙ СУДДЯ</i>	
Розворот посвідчення	
<div style="border: 1px solid black; padding: 5px; width: fit-content; margin-bottom: 10px;">Місце для фото</div> <p>_____</p> <p>(назва осередку, підрозділу ФСТУ, організації, що присвоює кваліфікаційну категорію)</p> <p>ПОСВІДЧЕННЯ № _____</p> <p>Видано _____</p> <p style="text-align: center;">(П.І.Б.)</p> <p>_____</p> <p>Керівник _____</p> <p>М.П. _____ (підпис, П.І.Б.)</p>	<p>_____</p> <p>(назва кваліфікаційної категорії)</p> <p>Дата присвоєння _____</p> <p>№ _____</p> <p>(розпорядчого документа)</p>

Рис. 1.2. Зразок посвідчення спортивного судді

1.2.6. Облік спортивних суддів та їх роботи. Спортивні судді зі спортивного туризму перебувають на обліку у відповідних територіальних осередках Федерації, або в інших організаціях за місцем їх знаходження.

Присвоєння кваліфікаційних категорій спортивному судді відмічаються у обліковій картці судді (рис. 1.3). Записи в обліковій картці спортивного судді здійснюються колегією суддів за місцем його обліку.

У разі зміни місця проживання суддя стає на облік на новому місці, при цьому раніш присвоєне суддівське звання зберігається.

Облікова картка судді									
ПІБ, дата народження: _____									
Осередок ФСТУ: _____ ОФСТ _____									
№	Назва змагань	Терміни проведення	Ранг (м/н, Всеукраїнські, обласні, міські, інші)	Клас дистанцій	Посада	Оцінка	Участь у семінарах (к-сть годин, лектор, слухач)	Номер, дата, організація, зарахування на категорію	Вид туризму
Голова колегії суддів _____ ОФСТ _____									
(підпис)					(ПІБ)				

Рис. 1.3. Облікова картка судді

1.2.7. Права і обов'язки спортивних суддів. Спортивний суддя зі спортивного туризму *має право*:

- Судити та організовувати змагання, входити до складу суддівських колегій, носити нагрудний суддівський значок, встановлений для даної категорії.
- Проводити семінари та інструктажі за дорученням відповідних колегій спортивних суддів.
- Подати апеляцію на рішення щодо накладеного на нього стягнення до вищого органу Федерації.

Спортивний суддя зі спортивного туризму *зобов'язаний*:

- Знати Правила та інші нормативні документи змагань зі спортивного туризму, суворо і об'єктивно застосовувати їх у процесі суддівства, сприяти високій якості проведення змагань;
- Постійно дбати про підвищення своєї суддівської кваліфікації, рівня фізичної підготовки, передавати свої знання і досвід молодим суддям, брати активну участь у роботі колегії суддів і пропаганді спортивного туризму, у роботі семінарів з підготовки та підвищення кваліфікації суддів;
- Виховувати у спортсменів, тренерів і представників толерантність, дисциплінованість, ввічливість, дбати про дотримання ними Правил змагань;
- Бути прикладом дисциплінованості і організованості в ході проведення змагань, неупереджено і сумлінно ставитися до своїх обов'язків;
- Сприяти вихованню спортсменів у дусі вимог загальнолюдської моралі та етики;
- Під час виконання суддівських обов'язків бути в акуратній формі, носити нагрудний значок та мати посвідчення судді.

1.2.8. Дискваліфікація спортивного судді та його позбавлення кваліфікаційної категорії. Спортивний суддя зі спортивного туризму може бути дискваліфікований на певний період, позбавлений кваліфікаційної категорії спортивного судді або його кваліфікаційна категорія спортивного судді може бути знижена, якщо він:

- систематично не справляється зі своїми обов'язками;
- протягом тривалого часу (більше року) без поважних причин не виконує рішення Федерації та її територіальних осередків по залученню до суддівства змагань, проведення суддівських семінарів;
- грубо або систематично порушує Правила;
- неетично поводить на змаганнях.

Рішення про зниження кваліфікаційної категорії спортивного судді або її позбавлення, дискваліфікацію судді має право приймати організація, якій надано право присвоєння даної кваліфікаційної категорії спортивного судді за

місцем обліку судді. В іншому випадку це право має організація, яка присвоїла дану кваліфікаційну категорію.

У випадку, якщо зниження, позбавлення кваліфікаційної категорії спортивного судді або дискваліфікація судді (окрім головного судді, головного секретаря, судді-інспектора, голови апеляційного журі) проводиться за результатами його участі у суддівстві конкретних змагань, таке рішення приймається з урахуванням пропозицій головної суддівської колегії змагань.

Рішення щодо зниження кваліфікаційної категорії, позбавлення категорії або дискваліфікації головного судді, головного секретаря, судді-інспектора, голови та членів апеляційного журі за результатами суддівства змагань має право приймати організація, при якій діє колегія суддів, що затверджувала склад головної суддівської колегії даних змагань.

1.3. Колегії спортивних суддів зі спортивного туризму

Колегії спортивних суддів є громадськими органами Федерації, її осередків і створюються для забезпечення кваліфікованого суддівства змагань зі спортивного туризму.

Колегії спортивних суддів у своїй діяльності керуються чинними актами законодавства, Правилами змагань зі спортивного туризму, Єдиною спортивною класифікацією України, іншими нормативними та регламентуючими документами центрального уповноваженого органу виконавчої влади з питань фізичної культури і спорту України та Федерації, Положенням.

Колегії спортивних суддів у Федерації створюються при її Президії, а також при осередках в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі і діють на правах комісій за напрямками роботи.

При Президії Федерації створюються дві колегії спортивних суддів: Центральна колегія суддів змагань з видів спортивного туризму та Центральна маршрутно-кваліфікаційна комісія Федерації спортивного туризму України –

колегія суддів змагань туристських спортивних походів. Колегії спортивних суддів Президії Федерації є вищестоящими по відношенню до колегій спортивних суддів організацій Федерації.

При осередках Федерації та відокремлених підрозділах (у разі делегування їм відповідних повноважень) також створюються дві колегії спортивних суддів:

- колегія суддів змагань з видів спортивного туризму (далі – ВСТ);
- колегія суддів змагань туристських спортивних походів – туристська маршрутно-кваліфікаційна комісія (МКК).

1.3.1. Колегії спортивних суддів змагань з ВСТ. Порядок створення та повноваження колегій спортивних суддів змагань з ВСТ:

Колегії спортивних суддів змагань з ВСТ територіальних осередків Федерації знаходяться на обліку в Центральній колегії суддів змагань з ВСТ .

Порядок створення та керівні органи колегій спортивних суддів змагань з ВСТ:

- колегії спортивних суддів територіальних осередків та відокремлених підрозділів Федерації в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі формуються президіями відповідних федерацій спортивного туризму з числа найбільш активних кваліфікованих спортивних суддів регіонів терміном на два роки за пропозиціями відповідних комісій з видів туризму і є вищестоящими по відношенню до колегій спортивних суддів нижчого рівня. Колегія обирає голову колегії, його заступника та відповідального секретаря, а при необхідності – Раду колегії. Персональний склад колегії затверджується президією відповідного осередку чи відокремленого підрозділу Федерації. Голова колегії є членом президії осередку за посадою;

- Центральна колегія спортивних суддів з ВСТ формується шляхом делегування до її складу представників комісій з видів туризму Федерації, які мають суддівську кваліфікацію не нижче спортивного судді I категорії. Колегія

обирає голову колегії, його заступника та відповідального секретаря, а при необхідності – Раду колегії. Персональний склад колегії затверджується Президією Федерації. Голова колегії є членом Президії та Виконкому Федерації за посадою.

Кількісний склад колегій спортивних суддів змагань з ВСТ визначається організаціями, при яких вони створюються, але не може бути меншим за кількість комісій з видів туризму, утворених у даній організації.

У разі необхідності за рішенням організації, при якій створена колегія спортивних суддів з ВСТ, може проводитись зміна кількісного та персонального складу її керівних органів.

Колегії спортивних суддів з ВСТ працюють за річним планом роботи, затвердженим організацією, при якій вони створені.

Рішення, які приймає колегія спортивних суддів з ВСТ набувають чинності після їх затвердження організацією, при якій вона створена.

У разі необхідності колегія спортивних суддів з ВСТ може створювати на правах консультативно-дорадчих органів тимчасові або постійні комісії із суддівського активу: за напрямками роботи (навчально-методичну, організаційну, кваліфікаційну, з обліку тощо) та видами туризму. Перелік, склад, термін дії таких комісій, а також їх рішення затверджуються керівництвом відповідних колегій спортивних суддів.

Зміст роботи колегій спортивних суддів змагань з ВСТ:

– здійснює роботу по забезпеченню підготовки, проведення та суддівства змагань з видів спортивного туризму силами спортивних суддів, які об'єднанні у дану колегію;

– вносить пропозиції щодо призначення судді-інспектора, голови та членів апеляційного журі Всеукраїнських змагань з ВСТ;

– заслуховує звіти головних суддів за підсумками змагань;

– розглядає звіт та приймає рішення про можливість затвердження звіту та оцінку головному судді, головному секретарю та судді-інспектору;

- здійснює інспектування підготовки та проведення змагань шляхом призначення суддів-інспекторів;
- здійснює заходи, спрямовані на підвищення культури проведення змагань, пропаганду спортивного туризму, проведення роботи з глядачами під час змагань;
- організує вивчення та узагальнення практики застосування Правил, обмін досвідом роботи суддівських колегій та провідних суддів, готує пропозиції щодо удосконалення Правил;
- здійснює підготовку та підвищення кваліфікації суддівських кадрів шляхом організації семінарів, проведенням нарад, конференцій, консультацій тощо. Семінари проводяться, як правило, окремо від змагань, але можуть бути проведені напередодні та у терміни змагань;
- розглядає матеріали щодо присвоєння кваліфікаційних категорій спортивних суддів зі спортивного туризму, веде персональний облік спортивних суддів;
- розглядає матеріали щодо накладення стягнень на спортивних суддів за скоєні ними порушення.
- спрямовує роботу нижчих колегій спортивних суддів та суддівських груп, узагальнює та розповсюджує досвід їх роботи;
- здійснює заходи щодо забезпечення безпеки змагань;
- здійснює підготовку методичних рекомендацій щодо забезпечення суддівства змагань зі спортивного туризму;
- здійснює іншу діяльність, спрямовану на розвиток спортивного туризму тощо.

Голова колегії спортивних суддів звітує про свою діяльність перед організацією, при якій колегія створена, не рідше одного разу на рік.

У випадку невиконання або неналежного виконання своїх обов'язків колегія спортивних суддів може бути достроково розпущена за рішенням організації, при якій вона створена.

1.3.2. Колегії спортивних суддів змагань туристських спортивних походів – туристська маршрутно-кваліфікаційна комісія (МКК). Зміст роботи колегії суддів змагань туристських спортивних походів визначається окремим Положенням про туристські маршрутно-кваліфікаційні комісії Федерації спортивного туризму України – колегії суддів змагань туристських спортивних походів.

Порядок створення та повноваження колегії суддів змагань туристських спортивних походів. Туристські маршрутно-кваліфікаційні комісії Федерації спортивного туризму України – колегії суддів змагань туристських спортивних походів (далі – МКК) є її громадськими структурними підрозділами, що створюються відповідно до Статуту Федерації спортивного туризму України та Положення про туристські маршрутно-кваліфікаційні комісії Федерації спортивного туризму України – колегії суддів змагань туристських спортивних походів.

Метою діяльності МКК є сприяння розвитку спортивного туризму, залученню широких верств населення до активної участі у туристських спортивних походах, безпеці їх проведення, а також створення організаційних умов для присвоєння туристам-спортсменам розрядів і звань зі спортивного туризму за здійсненні походи відповідно до вимог Єдиної спортивної класифікації України.

МКК працюють під керівництвом, контролем та з матеріально-технічним забезпеченням своєї діяльності з боку організацій, при яких вони створені.

МКК створюються Федерацією спортивного туризму України, її територіальними, місцевими осередками та організаціями (в т.ч. і колективними членами).

Крім того, за погодженням з ЦМКК, територіальними, місцевими федераціями спортивного туризму або організаціями Федерації, що мають необхідні повноваження, та на правах їх відокремлених громадських підрозділів, МКК можуть створюватися при інших організаціях: територіальних туристських (в т.ч. спортивних туристських) клубах,

туристських секціях (клубах) колективів фізичної культури підприємств, установ і організацій; спортивних товариствах; навчальних закладах системи освіти; відомчих фізкультурно-спортивних організаціях тощо.

При керівних органах Всеукраїнських фізкультурно-спортивних організацій МКК не створюються.

ЦМКК є президією колегії суддів змагань туристських спортивних походів Федерації, інші МКК є колегіями суддів змагань туристських спортивних походів відповідних федерацій, організацій.

Вищестоящою по відношенню до усіх МКК Федерації є ЦМКК.

МКК територіальних федерацій та організацій Федерації є вищестоящими по відношенню до розташованих на відповідних територіях МКК місцевих федерацій та організацій.

Вищестоящі МКК спрямовують та контролюють діяльність підпорядкованих МКК більш низького рівня, а також надають їм повноваження у межах своїх прав. У випадку, коли повноважень вищестоящої МКК недостатньо для надання повноважень підпорядкованій МКК більш низького рівня, документи цієї МКК на отримання повноважень передаються до наступної вищестоящої МКК (при необхідності аж до ЦМКК).

Права МКК визначаються наданими їм повноваженнями. Повноваження кожної МКК визначаються туристсько-спортивною кваліфікацією її членів та надаються вищестоящою МКК у встановленому порядку.

Персональний склад МКК при федераціях спортивного туризму формується шляхом рекомендування до їх складу представників комісій з видів туризму відповідних федерацій. Персональний склад МКК інших організацій формується шляхом їх комплектування громадським туристським активом цих організацій.

До складу МКК входять найбільш досвідчені туристи, які мають досвід керівництва походами на одну категорію складності вище тієї, що має право розглядати МКК з даного виду туризму. Крім них до складу МКК можуть входити і туристи, які мають досвід керівництва походами більш низьких

категорій, але повноваження таких членів МКК будуть на одну категорію складності нижчі їх досвіду керівництва походами.

Для розгляду документів на походи V і VI к.с. члени МКК повинні мати досвід керівництва двома походами тієї ж категорії складності з даного виду туризму.

Члени МКК, які розглядають заявочні документи груп на здійснення ступеневих походів, повинні мати досвід керівництва походами I категорії складності з того ж виду туризму.

Кількісний склад МКК визначається організацією, при якій, вона створюється, виходячи з обсягу роботи, її повноважень, але становить не менше трьох осіб з кожного виду туризму.

МКК обирають зі свого складу голову, заступника голови та відповідального секретаря, і, за потребою, президію. Відповідальним секретарем МКК, як правило, є один із штатних працівників організації, при якій створена МКК (за згодою з організацією).

Термін дії повноважень МКК – чотири роки з часу надання. Склад та повноваження МКК на наступний період повинні перезатверджуватися до закінчення терміну дії чинних повноважень.

Зміст роботи колегії суддів змагань туристських спортивних походів

(МКК):

- сприяє формуванню високопрофесійної колегії суддів змагань туристських спортивних походів;
- здійснює суддівство змагань туристських спортивних походів;
- готує та подає до Федерації проекти пропозиції щодо правил проведення змагань туристських спортивних походів, Єдиної спортивної класифікації, документації, що регламентує діяльність МКК тощо;
- розробляє проекти положень про чемпіонати з туристських спортивних походів;

- працює у тісному зв'язку з комісіями федерації спортивного туризму, бере участь у розробці рекомендацій щодо поліпшення організації, підготовки та проведення походів, а також змагань туристських спортивних походів;
- організовує збір та обробку інформації щодо потоків туристів у різні райони країни та за її межами;
- проводить роботу щодо класифікації маршрутів туристських спортивних походів;
- планує та проводить туристські експедиції з метою розробки маршрутів та освоєння нових туристських районів;
- проводить консультації з питань вибору маршрутів, організації, підготовки та проведення походів;
- розглядає заявочні документи туристських груп на походи, здійснює контроль за їх готовністю до запланованих походів;
- розглядає заявочні документи туристських груп та приймає рішення про їх підготовленість до походів;
- проводить профілактичну роботу з метою попередження нещасних випадків у походах;
- контролює проходження групами маршрутів у встановлені терміни;
- розглядає звітні документи груп про здійснені походи і визначає кінцеву категорію складності цих походів;
- приймає рішення за відповідними матеріалами щодо присвоєння розрядів та звань зі спортивного туризму у частині туристських спортивних походів;
- розглядає питання про склад та повноваження МКК більш низького рівня;
- розглядає випадки порушення Правил проведення змагань туристських спортивних походів;
- спрямовує та контролює роботу МКК більш низького рівня, узагальнює та розповсюджує досвід їх роботи;

- здійснює заходи з підвищення кваліфікації членів та консультантів МКК шляхом організації та проведення нарад, семінарів, зборів, залучення їх до участі в експедиціях, туристських спортивних походах, туріадах тощо;
- організовує вивчення практики застосування Правил проведення змагань туристських спортивних походів, обмін досвідом роботи суддівських колегій та провідних суддів;
- розглядає матеріали щодо присвоєння суддівських категорій суддям, веде особистий облік роботи суддів;
- розглядає матеріали щодо зняття категорій суддям змагань туристських спортивних походів, які не виконують своїх обов'язків або за скоєні ними провини;
- подає пропозиції до керівних органів відповідних федерацій щодо заохочення та нагородження членів МКК;
- організовує, у разі необхідності, виїзний громадський контрольно-рятувальний загін у місцях масового зосередження туристських груп;
- щорічно у січні поточного року подає до вищої МКК письмовий звіт про виконану роботу за попередній рік

Права та обов'язки МКК щодо суддівства змагань туристських спортивних походів.

МКК є колегіями суддів змагань туристських спортивних походів і здійснюють суддівство цих змагань у межах отриманих повноважень, при цьому голова МКК за посадою є головним суддею зазначених змагань, якщо інше не буде передбачено організацією, що їх проводить.

МКК здійснюють суддівство змагань відповідно до Правил проведення змагань туристських спортивних походів, Положення про туристські маршрутно-кваліфікаційні комісії Федерації спортивного туризму України – колегії суддів змагань туристських спортивних походів, документів Федерації, що стосуються туристських спортивних походів, а також інших необхідних для проведення змагань документів тощо.

Протоколи змагань, а також інші документи щодо результатів змагань оформлюються МКК відповідно до вимог центрального уповноваженого органу виконавчої влади з питань фізичної культури і спорту України.

Судді змагань туристських спортивних походів стоять на обліку в територіальних, місцевих федераціях (організаціях) Федерації.

Суддівство змагань відмічається у заліковій картці, яка ведеться МКК за місцем обліку суддів.

Контрольні запитання

1. Перелічте кваліфікаційні категорії спортивних суддів.
2. Опишіть загальні положення щодо присвоєння кваліфікаційних категорій спортивним суддям зі спортивного туризму.
3. Опишіть порядок присвоєння кваліфікаційних категорій спортивним суддям.
4. Назвіть документи, які подаються до колегії спортивних суддів для присвоєння кваліфікаційної категорії.
5. Назвіть вимоги до присвоєння кваліфікаційної категорії «Юний спортивний суддя» зі спортивного туризму.
6. Назвіть вимоги до присвоєння кваліфікаційної категорії «Спортивний суддя другої категорії» зі спортивного туризму.
7. Назвіть вимоги до присвоєння кваліфікаційної категорії «Спортивний суддя першої категорії» зі спортивного туризму.
8. Назвіть вимоги до присвоєння кваліфікаційної категорії «Спортивний суддя Національної категорії» зі спортивного туризму.
9. Опишіть права і обов'язки спортивних суддів.
10. Назвіть причини дискваліфікації спортивного судді та його позбавлення кваліфікаційної категорії.
11. Опишіть зміст роботи колегії спортивних суддів змагань з ВСТ.
12. Опишіть зміст роботи колегії спортивних суддів змагань туристських спортивних походів – туристська маршрутно-кваліфікаційна комісія (МКК).

РОЗДІЛ 2

ЄДИНА СПОРТИВНА КЛАСИФІКАЦІЯ УКРАЇНИ

2.1. Положення про Єдину спортивну класифікацію України

2.1.1. Загальні положення. Єдина спортивна класифікація України визначає порядок, умови та вимоги, необхідні для присвоєння спортсменам і тренерам (тренерам-викладачам) спортивних звань та спортивних розрядів з видів спорту, визнаних в Україні.

На підставі Положення про Єдину спортивну класифікацію України з урахуванням пропозицій всеукраїнських спортивних федерацій розробляються норми та вимоги до визнаних в Україні видів спорту.

У Положенні про Єдину спортивну класифікацію України терміни вживаються у таких значеннях:

- вид змагань – невід’ємна складова виду спорту, що містить один або декілька різновидів змагальної діяльності (номери програми, вправи, групові вправи, екіпажи, естафети тощо) у межах програми змагань та завершується розподілом місць;
- всеукраїнські змагання – офіційні спортивні змагання, які включені до Єдиного календарного плану фізкультурно-оздоровчих та спортивних заходів України;
- зональні змагання – складова частина відповідного офіційного змагання з виду спорту, що проводиться за участю спортсменів або спортивних команд територій (адміністративно-територіальних одиниць), перелік яких визначений положенням (регламентом) про цей спортивний захід;
- кваліфікаційні норми та вимоги – показники результатів спортсменів під час офіційних змагань, що відображені у займаних місцях або в одиницях виміру довжини, висоти, ваги, часу, очок, балів, коефіцієнтів тощо;
- командний чемпіонат – спортивні змагання, у яких беруть участь окремі збірні команди адміністративно-територіальних одиниць, спортивних

клубів, дитячо-юнацьких спортивних шкіл, спеціалізованих навчальних закладів спортивного профілю, шкіл вищої спортивної майстерності, центрів олімпійської підготовки, за результатами яких підводиться лише командна першість;

- міжнародні змагання – змагання, які проводяться за участю двох і більше країн;

- особисті змагання з виду спорту – спортивні змагання, у яких беруть участь троє і більше спортсменів у кожному виді змагань і визначається тільки особиста першість;

- особистий тренер – тренер (тренер-викладач), який протягом останніх двох років здійснює безпосередню підготовку спортсмена, що підтверджується наказом про комплектування відповідних груп закладу фізичної культури і спорту та/або наказом Мінмолодьспорту України про склад національних збірних команд;

- особисто-командні змагання з виду спорту – спортивні змагання, в яких визначаються загальні підсумки особистої першості та виступів команд різних адміністративно-територіальних одиниць, установ, організацій, закладів відповідно до положення (регламенту) цих змагань;

- нозологія – класифікація і номенклатура хвороб, згідно з якими здійснюється віднесення спортсменів-інвалідів до відповідних груп залежно від наявних вад;

- перший тренер спортсмена – тренер (тренер-викладач), під керівництвом якого спортсмен здійснював навчально-тренувальний процес не менше двох років та вперше виконав спортивний розряд у даному виді спорту, що підтверджується витягом з наказу закладу фізичної культури і спорту про присвоєння спортивного розряду і засвідчується підписом керівника та печаткою цього закладу;

- ранг змагань – рівень спортивного заходу, що проводиться в Україні або за її межами;

- розіграш Кубка – спортивне змагання за участю спортсменів, команд адміністративно-територіальних одиниць, що проводиться, як правило, у декілька етапів;

- чемпіонат – офіційне спортивне змагання за віковими, територіальними ознаками або організаційно-правовими формами юридичних осіб серед найсильніших спортсменів, команд у видах спорту, команд з ігрових видів спорту, яке проводиться один раз на рік за кожною окремою ознакою.

2.1.2. Спортивні звання та спортивні розряди. В Україні присвоюються такі спортивні звання:

- заслужений тренер України;
- заслужений майстер спорту України;
- майстер спорту України міжнародного класу (гросмейстер України - для шахів, шашок);
- майстер спорту України.

В Україні присвоюються такі спортивні розряди:

- кандидат у майстри спорту України;
- перший розряд;
- другий розряд; третій розряд;
- перший юнацький розряд;
- другий юнацький розряд;
- третій юнацький розряд.

2.1.3. Умови присвоєння спортивних звань. *Спортивне звання «Заслужений тренер України»* присвоюється тренерам (тренерам-викладачам) – громадянам України та тренерам-іноземцям, особам без громадянства, що перебувають в Україні на законних підставах, за підготовку спортсменів вищої категорії:

- в олімпійських видах спорту – згідно з умовами присвоєння спортивного звання «Заслужений тренер України» в олімпійських видах спорту (табл. 2.1, табл. 2.2);

Таблиця 2.1

Умови присвоєння спортивного звання «Заслужений тренер України» в олімпійських видах спорту (олімпійські номери програми)

Спортивні змагання	Місця, зайняті підготовленими спортсменами*	Мінімальна кількість спортсменів
Олімпійські ігри, чемпіонат світу	1-6 (для ігрових видів - 1-8)	1
Змагання «Великий шолом» з тенісу: серед дорослих	1-6	1
серед юніорів	1-3	1
Європейські ігри***, Чемпіонат Європи	1-3 (для ігрових видів - 1-6)	1
Кубок світу у загальному заліку	1-3 (для ігрових видів - 1-6)	1
Юнацькі Олімпійські ігри	1	1
Гран-прі у загальному заліку (гімнастика художня, фігурне катання)	1-3	1
Кубок Європи у загальному заліку	1-3 (для ігрових видів - 1-6)	2
Кубок Ліги Чемпіонів УЄФА, Кубок Ліги Європи УЄФА, Кубок Європейських федерацій	1-2	1
Чемпіонат світу серед молоді або юніорів	1	2
	для ігрових видів - 1	1
	2-3	3
	для ігрових видів - 2-3	1
Чемпіонат Європи серед молоді або юніорів**	1	3
	для ігрових видів - 1	2
	2-3	4
	для ігрових видів - 2-3	2

Примітки:

* Місце, яке посів спортсмен у спортивних дисциплінах, включених до програми Олімпійських ігор.

В ігрових видах спорту враховується вище місце.

** При присвоєнні спортивного звання «Заслужений тренер України» у разі недостатньої мінімальної кількості місць за досягнення спортсменів у чемпіонатах Європи серед молоді або юніорів допускається врахування результатів досягнення спортсменів цього тренера у чемпіонатах світу серед молоді або юніорів.

***Місце, що посів спортсмен у спортивній дисципліні, яка включена до основної програми Європейських ігор у видах спорту та спортивних дисциплінах.

Таблиця 2.2

Умови присвоєння спортивного звання «Заслужений тренер України» в олімпійських видах спорту (неолімпійські номери програми)

Спортивні змагання	Місця, зайняті підготовленими спортсменами*	Мінімальна кількість спортсменів
Чемпіонат світу	1-3	1
Змагання «Кубок Федерацій» та «Кубок Девіса» з тенісу	1-4	1
Європейські ігри, Чемпіонат Європи	1	2
	(для ігрових видів 1 - 3)	2
Чемпіонат світу серед молоді або юніорів	1	2
	2-3	3
Чемпіонат Європи серед молоді або юніорів	1	3

Примітки:

* Обов'язковою умовою є участь в одній спортивній дисципліні спортсменів - представників не менше 8 країн у чемпіонаті Європи та 12 країн - у чемпіонаті світу. У разі участі в одній спортивній дисципліні спортсменів - представників від 6 до 7 країн у чемпіонаті Європи та від 7 до 11 країн - у чемпіонаті світу вимоги до мінімальної кількості місць подвоюються.

- в неолімпійських та національних видах спорту – згідно з умовами присвоєння спортивного звання «Заслужений тренер України» в неолімпійських та національних видах спорту (табл. 2.3);

Таблиця 2.3

Умови присвоєння спортивного звання «Заслужений тренер України» в неолімпійських та національних видах спорту

Спортивні змагання	Місця, зайняті підготовленими спортсменами*	Мінімальна кількість спортсменів
Всесвітні ігри	1-3	1
Всесвітні ігри з єдиноборств	1	1
Всесвітні інтелектуальні ігри	1	2
Чемпіонат світу	1	2
	2-3	3
	для ігрових видів – 1-6	2

Продовж. табл. 2.3

Європейські ігри	1	1
Чемпіонат Європи	1	3
	для ігрових видів – 1-3	2
Всесвітні шахові олімпіади	1-3	1
Чемпіонат світу серед молоді або юніорів	1	2
	2-3	3
Чемпіонат Європи серед молоді або юніорів	1	3

Примітки:

* Обов'язковими умовами є:

- участь спортсмена у відповідних спортивних змаганнях у складі окремої офіційної делегації національної збірної команди України, затвердженої наказом Мінмолодьспорту в установленому порядку;

- участь в одній спортивній дисципліні спортсменів – представників не менше 10 країн у чемпіонаті Європи та 14 країн – у чемпіонаті світу.

- у разі участі в одній спортивній дисципліні спортсменів – представників від 5 до 9 країн у чемпіонаті Європи та від 7 до 13 країн – у чемпіонаті світу вимоги до мінімальної кількості місць подвоюються.

- у разі участі в одній дисципліні спортсменів – представників менше 5 країн у чемпіонаті Європи та менше 7 країн – у чемпіонаті світу вимоги до мінімальної кількості місць потроюються.

• у видах спорту інвалідів – згідно з умовами присвоєння спортивного звання «Заслужений тренер України» у видах спорту інвалідів (табл. 2.4).

Таблиця 2.4

Умови присвоєння спортивного звання «Заслужений тренер України» у видах спорту інвалідів

Спортивні змагання	Місця, зайняті підготовленими спортсменами	Мінімальна кількість спортсменів
які включені до програм Паралімпійських і Дефлімпійських ігор		
Паралімпійські або Дефлімпійські ігри		
в індивідуальних видах програми	1-3	1
для ігрових видів	1	1
	2-3	2
у командних видах програми	1-3	2
Чемпіонат світу		
в індивідуальних видах програми	1-2	1
для ігрових видів	1-2	2
у командних видах програми	1-2	2

Продовж. табл. 2.4

які не включені до програм Паралімпійських і Дефлімпійських ігор		
Чемпіонат світу		
в індивідуальних видах програми	1-2	2
для ігрових видів	1-2	3
у командних видах програми	1-2	3

При присвоєнні спортивного звання «Заслужений тренер України» не допускається поєднання результатів спортсменів, що посіли місця на змаганнях різних рангів.

Загальними вимогами для присвоєння спортивного звання «Заслужений тренер України» громадянам України є:

- наявність вищої освіти відповідного професійного спрямування за освітньо-кваліфікаційним рівнем бакалавра, спеціаліста, магістра;
- стаж роботи зі спортсменом не менше двох років на дату виконання умов присвоєння спортивного звання, передбачених у таблицях 2.1-2.4, що підтверджується витягом з відповідного наказу закладу фізичної культури і спорту і засвідчується підписом керівника та печаткою цього закладу.
- також, як виняток, незалежно від наявності відповідної освіти може бути прийняте рішення про присвоєння спортивного звання «Заслужений тренер України» тренеру за підготовку спортсменів з урахуванням умов присвоєння спортивного звання, передбачених таблицями 2.1-2.3, крім молодших вікових груп.

Спортивне звання «Заслужений тренер України» за підготовку спортсмена, що посів місця, передбачені у таблицях 2.1-2.4, присвоюється:

- в легкоатлетичному багатоборстві, сучасному п'ятиборстві – не більше ніж трьом тренерам (тренерам-викладачам), які здійснювали безпосередню підготовку спортсмена;
- в біатлоні, триатлоні, ігрових видах спорту (американський футбол, баскетбол, бейсбол, водне поло, волейбол, гандбол, мотобол, пляжний гандбол, пляжний футбол, регбі, регбіліг, софтбол, футбол, футзал, флорбол, хокей на

траві, хокей з шайбою) – не більше ніж двом тренерам (тренерам-викладачам), які здійснювали безпосередню підготовку спортсмена;

- в інших видах спорту – особистому тренеру (тренеру-викладачу), який здійснював безпосередню підготовку спортсмена.

У разі підготовки спортсмена бригадою тренерів (тренерів-викладачів), утвореною в установленому законодавством порядку, спортивне звання «Заслужений тренер України» може бути присвоєно лише одному члену бригади за рішенням колективу бригади. При цьому строк роботи тренера (тренера-викладача) у складі цієї бригади має становити не менше двох років. Виписка з рішення загальних зборів бригади підписується кожним її членом, засвідчується підписом керівника закладу фізичної культури і спорту і подається до Мінмолодьспорту України в порядку, установленому у Положенні про Єдину спортивну класифікацію України.

При присвоєнні спортивного звання «Заслужений тренер України» не допускається поєднання результатів спортсменів, що посіли місця в олімпійських, неолімпійських видах спорту або спорту інвалідів.

Спортивне звання «Заслужений тренер України» може бути також присвоєно першому тренеру (тренеру-викладачу) спортсмена у разі виконання цим спортсменом вимог згідно з таблицями 2.1-2.4.

Спортивне звання «Заслужений майстер спорту України» присвоюється спортсменам вищої категорії – громадянам України та спортсменам-іноземцям, особам без громадянства, що перебувають в Україні на законних підставах, за умови виконання ними вимог у:

- олімпійських видах спорту – згідно з умовами присвоєння спортивного звання «Заслужений майстер спорту України» в олімпійських видах спорту з олімпійських номерів програми (табл. 2.5);

- неолімпійських та національних видах спорту – згідно з умовами присвоєння спортивного звання «Заслужений майстер спорту України» в неолімпійських та національних видах спорту та спортивних дисциплінах в

олімпійських видах спорту, що не включені до програми Олімпійських ігор (табл. 2.6);

Таблиця 2.5

Умови присвоєння спортивного звання «Заслужений майстер спорту України» в олімпійських видах спорту

Спортивні змагання	Місця, зайняті спортсменами	Мінімальна кількість місць
Олімпійські ігри	1-3	1
Чемпіонат світу*	1-3	1
Європейські ігри, Чемпіонат Європи	1	2
Чемпіонат Європи	2-3	3
Чемпіонат Європи (у разі проведення змагань один раз на 2 або один раз на 4 роки)	1	1
Всесвітні ігри з єдиноборств (олімпійські види спорту)*	1	3

Примітки:

* Змагання «Великий шолом» з тенісу прирівнюються до чемпіонату світу.

Таблиця 2.6

Умови присвоєння спортивного звання «Заслужений майстер спорту України» в неолімпійських та національних видах спорту та спортивних дисциплінах в олімпійських видах спорту, що не включені до програми Олімпійських ігор

Спортивні змагання	Місця, зайняті спортсменами	Мінімальна кількість місць
Всесвітні ігри	1-3	1
Всесвітні ігри з єдиноборств (неолімпійські види спорту)*	1	1
Всесвітні інтелектуальні ігри	1	1
Чемпіонат світу	1	2
	2-3	3
Всесвітня олімпіада (шахи)	1-3	1

Примітки:

*За умови якщо спортсмен посів 1-3 місце у чемпіонаті світу з відповідного виду спорту, який відбувся за рік проведення Всесвітніх ігор з єдиноборств.

Обов'язковими умовами є:

- участь спортсмена у відповідних спортивних змаганнях у складі окремої офіційної делегації національної збірної команди України, затвердженої наказом Мінмолодьспорту в установленому порядку;
- участь в одній спортивній дисципліні спортсменів – представників не менше 14 країн у чемпіонаті світу.

• видах спорту інвалідів – згідно з умовами присвоєння спортивного звання «Заслужений майстер спорту України» в видах спорту інвалідів (табл. 2.7).

Таблиця 2.7

Умови присвоєння спортивного звання «Заслужений майстер спорту України» у видах спорту інвалідів

Спортивні змагання	Місця, зайняті спортсменами	Мінімальна кількість місць
які включені до програм Паралімпійських і Дефлімпійських ігор		
Паралімпійські ігри	1	2
Дефлімпійські ігри	1	2
Чемпіонат світу	1	2
Паралімпійські ігри	2-3	3
Дефлімпійські ігри	2-3	3
Чемпіонат світу	2-3	3
які не включені до програм Паралімпійських і Дефлімпійських ігор		
Чемпіонат світу	1	3
Чемпіонат світу	2-3	3

При присвоєнні спортивного звання «Заслужений майстер спорту України» не допускається поєднання результатів спортсменів, що посіли місця на змаганнях різних рангів.

Спортивні звання «Майстер спорту України міжнародного класу (Гросмейстер України)», «Майстер спорту України» присвоюються спортсменам-громадянам України, спортсменам-іноземцям, особам без громадянства, що перебувають в Україні на законних підставах, за виконання ними кваліфікаційних норм та вимог до відповідного виду спорту, затверджених в установленому законодавством порядку, за умови наявності у складі суддівської колегії на всеукраїнських змаганнях трьох суддів національної або міжнародної категорії.

В ігрових видах спорту кваліфікаційні норми та вимоги до спортивного звання «Майстер спорту України» та спортивних розрядів вважаються виконаними, якщо учасник команди був включений до заявочного листка стартового протоколу змагань, брав участь у змагальній діяльності і зіграв не менше ніж 50 відсотків ігор за календарем відповідних змагань.

2.1.4. Порядок присвоєння спортивних звань. Спортивні звання присвоюються наказом Мінмолодьспорту України.

Для присвоєння спортивного звання «Заслужений тренер України» надаються такі матеріали:

- подання закладу (установи, організації) фізичної культури і спорту за встановленою Мінмолодьспортом України формою;
- клопотання Міністерства освіти і науки, молоді та спорту Автономної Республіки Крим, структурного підрозділу з фізичної культури та спорту обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій;
- висновок всеукраїнської спортивної федерації з відповідного виду спорту (спортивної федерації інвалідів), який оформляється на бланку цієї організації за підписом уповноваженої посадової особи та завірений печаткою цієї організації;
- копія 1-ї та 2-ї сторінок паспорта громадянина України;
- копія документа, що дає право особі перебувати в Україні на законних підставах, завірена за місцем роботи або структурним підрозділом з фізичної культури та спорту Міністерства освіти і науки, молоді та спорту Автономної Республіки Крим, обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій – для тренерів-іноземців, осіб без громадянства;
- дві фотокартки (розміром 3 x 4 см);
- копія диплома, завірена за місцем роботи;
- копія трудової книжки, завірена за місцем роботи;
- особиста картка тренера (тренера-викладача), завірена за місцем роботи;

- виписка з журналу обліку роботи тренера (тренера-викладача), що засвідчується підписом керівника та печаткою закладу фізичної культури і спорту;
- довідка з місця роботи, що підтверджує стаж роботи тренера (тренера-викладача) зі спортсменом, за підписом керівника закладу фізичної культури і спорту;
- витяг з наказу про присвоєння спортивного розряду спортсмену, що засвідчується підписом керівника та печаткою закладу фізичної культури і спорту - для першого тренера спортсмена;
- витяги з протоколів офіційних змагань (для ігрових видів спорту – копії протоколів змагань, що засвідчують участь спортсмена не менше ніж у 50 відсотках ігор за календарем змагань) за підписом уповноваженої посадової особи всеукраїнської спортивної федерації з відповідного виду спорту (спортивної федерації інвалідів), завірені печаткою цієї організації;
- виписка з рішення загальних зборів бригади (у разі потреби);
- особиста заява спортсмена (у разі потреби).

Для присвоєння спортивних звань «Заслужений майстер спорту України», «Майстер спорту України міжнародного класу (Гросмейстер України)», «Майстер спорту України» надаються такі матеріали:

- подання закладу (установи, організації) фізичної культури і спорту за встановленою Мінмолодьспортом України формою;
- клопотання структурного підрозділу з фізичної культури та спорту Міністерства освіти і науки, молоді та спорту Автономної Республіки Крим, обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій;
- витяги з протоколів офіційних змагань (для ігрових видів спорту - копії протоколів змагань, що засвідчують участь спортсмена не менше ніж у 50 відсотках ігор за календарем змагань) за підписом уповноваженої посадової особи всеукраїнської спортивної федерації з відповідного виду спорту (спортивної федерації інвалідів), завірені печаткою цієї організації;
- копії 1-ї та 2-ї сторінок паспорта громадянина України;

– копія документа, що дає право перебувати в Україні на законних підставах, завірена за місцем роботи або структурним підрозділом з фізичної культури та спорту Міністерства освіти і науки, молоді та спорту Автономної Республіки Крим, обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій – для спортсменів-іноземців, осіб без громадянства;

– дві фотокартки (розміром 3 x 4 см).

Матеріали щодо присвоєння спортивного звання подаються, як правило, *протягом року* з дати виконання спортсменами встановлених кваліфікаційних норм та вимог, а також затвердження протоколів відповідних змагань.

У разі відповідності матеріалів передбаченим вимогам структурний підрозділ Мінмолодьспорту України, до повноважень якого віднесено координацію розвитку виду спорту, спільно з всеукраїнською спортивною федерацією з відповідного виду спорту (спортивною федерацією інвалідів) протягом 30 календарних днів опрацьовує матеріали, що надійшли, та надає їх структурному підрозділу Мінмолодьспорту України, до повноважень якого належать питання присвоєння спортивних звань.

Протягом 15 календарних днів структурний підрозділ Мінмолодьспорту України, до повноважень якого належать питання присвоєння спортивних звань, готує проект відповідного наказу.

У разі невідповідності матеріалів передбаченим вимогам структурний підрозділ Мінмолодьспорту України, до повноважень якого віднесено координацію розвитку виду спорту, письмово повідомляє установу, заклад, організацію (Міністерство освіти і науки, молоді та спорту Автономної Республіки Крим, структурний підрозділ з фізичної культури та спорту обласних, Київську та Севастопольську міські державні адміністрації), яка (який) порушила (в) клопотання, про відмову у присвоєнні спортивного звання.

Підставою для відмови у присвоєнні спортивного звання є:

– невиконання вимог цього Положення;

– невиконання кваліфікаційних норм та вимог до видів спорту, які затверджуються наказом Мінмолодьспорту України;

- виявлення недостовірної інформації в документах, які подано на присвоєння спортивного звання;
- довічна спортивна дискваліфікація спортсмена, у тому числі за порушення антидопінгових правил.

Для врегулювання спірних питань, пов'язаних з присвоєнням спортивних звань, наказом Мінмолодьспорту України утворюється постійно діюча комісія з питань присвоєння спортивних звань (далі – Комісія), яку очолює заступник Міністра молоді та спорту України з відповідного напрямку діяльності.

Основними завданнями Комісії є:

- розгляд матеріалів щодо присвоєння спортивного звання у разі їх повторного надходження в установленому порядку;
- розгляд матеріалів щодо присвоєння спортивного звання у разі відсутності висновку або негативного висновку всеукраїнської спортивної федерації з відповідного виду спорту (спортивної федерації інвалідів);
- розгляд матеріалів щодо присвоєння спортивного звання «Заслужений тренер України» першому тренеру (тренеру-викладачу) спортсмена;
- розгляд матеріалів щодо присвоєння спортивного звання «Заслужений тренер України» тренеру, який виконав умови присвоєння спортивних звань, але не має відповідної освіти;
- розгляд питання щодо позбавлення спортивного звання;
- розгляд матеріалів для присвоєння спортивних звань іноземцям та особам без громадянства, що перебувають в Україні на законних підставах;
- забезпечення дотримання посадовими особами Мінмолодьспорту України установлених цим Положенням строків опрацювання відповідних матеріалів.

Порядок роботи Комісії визначається наказом Мінмолодьспорту України.

Спортивне звання присвоюється довічно.

2.1.5. Порядок позбавлення спортивних звань. Спортсмен або тренер (тренер-викладач) позбавляються спортивного звання у разі виявлення

недостовірної інформації в документах, які подавалися для присвоєння спортивного звання, або у разі довічної спортивної дискваліфікації спортсмена чи тренера (тренера-викладача).

Питання щодо позбавлення спортивного звання розглядається Комісією на підставі клопотання:

- структурного підрозділу Мінмолодьспорту України, до повноважень якого віднесено координацію розвитку виду спорту;
- Міністерства освіти і науки, молоді та спорту Автономної Республіки Крим, структурного підрозділу з фізичної культури та спорту обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій;
- всеукраїнської спортивної федерації з відповідного виду спорту (спортивної федерації інвалідів).

Рішення про позбавлення спортивного звання оформляється відповідним наказом Мінмолодьспорту України.

2.1.6. Умови присвоєння спортивних розрядів. Спортивні розряди присвоюються спортсменам за виконання ними кваліфікаційних норм та вимог до відповідного виду спорту.

Спортивні розряди вважаються виконаними за умови наявності у складі суддівської колегії відповідних спортивних змагань:

- для кандидатів у майстри спорту України – не менше трьох суддів не нижче першої категорії;
- для інших спортивних розрядів – не менше трьох суддів не нижче другої категорії.

В ігрових видах спорту кваліфікаційні норми та вимоги до спортивних розрядів вважаються виконаними, якщо учасник команди був включений до заявочного протоколу змагань, брав участь у змагальній діяльності і зіграв не менше ніж 50 відсотків ігор за календарем відповідних змагань.

2.1.7. Порядок присвоєння спортивних розрядів. Спортивний розряд «Кандидат у майстри спорту України» та перший спортивний розряд присвоюються наказом Міністерства освіти і науки, молоді та спорту Автономної Республіки Крим, структурного підрозділу з фізичної культури та спорту обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій.

У разі потреби за рішенням Міністерства освіти і науки, молоді та спорту Автономної Республіки Крим, структурного підрозділу з фізичної культури та спорту обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій повноваження на присвоєння спортивного розряду «Кандидат у майстри спорту України» та першого спортивного розряду може бути надано структурному підрозділу з фізичної культури та спорту виконавчого органу місцевого самоврядування в містах обласного значення.

Другий та третій спортивні розряди присвоюються структурним підрозділом з фізичної культури і спорту районної державної адміністрації, виконавчого органу місцевого самоврядування в містах обласного значення.

Перший, другий та третій юнацькі спортивні розряди присвоюються:

– в олімпійських та неолімпійських видах спорту – закладами фізичної культури і спорту, статутними документами яких передбачений розвиток відповідних видів спорту;

– у видах спорту інвалідів – регіональними центрами з фізичної культури і спорту інвалідів «Інваспорт».

Перелік документів, необхідних для присвоєння спортивних розрядів, затверджується організаціями, установами, закладами фізичної культури і спорту, які присвоюють спортивні розряди.

Матеріали щодо присвоєння спортивних розрядів подаються *не пізніше шести місяців* з дати виконання спортсменами встановлених кваліфікаційних норм та вимог.

Строк дії спортивних розрядів:

- в індивідуальних видах спорту - 2 роки;
- в ігрових видах спорту - 4 роки.

При повторному виконанні кваліфікаційних норм та вимог строк дії розрядів продовжується на зазначений строк.

2.1.8. Права та обов'язки спортсменів щодо присвоєння спортивних звань та спортивних розрядів. *Спортсмени мають право:*

- брати участь у спортивних змаганнях згідно з правилами змагань та положеннями про спортивні змагання;
- на присвоєння їм відповідних спортивних звань та спортивних розрядів за умови виконання кваліфікаційних норм та вимог Єдиної спортивної класифікації України;
- отримувати документи, що засвідчують присвоєння або виконання спортивних звань і спортивних розрядів.

Спортсмени зобов'язані:

- дотримуватись вимог законодавства України, Олімпійської, Паралімпійської хартій, Правил та Положень Міжнародного Дефлімпійського комітету та правил і регламенту міжнародних федерацій та всеукраїнських громадських організацій фізкультурно-спортивної спрямованості, загальних положень спортивної етики у стосунках із судьями, обслуговуючим персоналом, іншими учасниками змагань, глядачами;
- вести і пропагувати особистим прикладом здоровий спосіб життя;
- дотримуватися антидопінгових правил.

2.1.9. Порядок вручення, носіння та зберігання нагрудного знака, посвідчень про спортивні звання та спортивні розряди. Особам, яким присвоєно спортивне звання, вручаються посвідчення та нагрудний знак зразка, встановленого Мінмолодьспортом України.

Вручення посвідчень та відповідних нагрудних знаків «Заслужений тренер України», «Заслужений майстер спорту України», «Майстер спорту України міжнародного класу (Гросмейстер України)», «Майстер спорту України» здійснюється Мінмолодьспортом України.

Порядок вручення нагрудних знаків та посвідчень про спортивні розряди визначається організаціями, які їх присвоюють.

2.1.10. Ранги змагань. У кваліфікаційних нормах та вимогах з визнаних в Україні видів спорту встановлюються такі ранги змагань:

I ранг – Ігри Олімпіад, зимові Олімпійські ігри, Паралімпійські ігри, Дефлімпійські ігри, Всесвітні ігри;

II ранг – чемпіонати світу та Європи серед спортсменів усіх вікових груп, Глобальні ігри, розіграші Кубків світу та Європи, гран-прі, Всесвітні шахові олімпіади, Всесвітні інтелектуальні ігри, Всесвітні ігри з єдиноборств, Всесвітні ігри серед спортсменів-інвалідів з наслідками дитячого церебрального паралічу, Всесвітні ігри сліпих, Всесвітні шахові олімпіади серед спортсменів-інвалідів, Юнацькі олімпійські ігри, Всесвітні універсиади, Європейські ігри, інші міжнародні змагання, що включені до календарних планів міжнародних федерацій та федерацій інвалідів з відповідних нозологій;

III ранг – чемпіонати України, розіграші Кубків України, інші офіційні всеукраїнські змагання, що включені до Єдиного календарного плану фізкультурно-оздоровчих та спортивних заходів України, крім молодших вікових груп;

IV ранг – чемпіонати України, інші офіційні всеукраїнські змагання серед спортсменів молодших вікових груп, що включені до Єдиного календарного плану фізкультурно-оздоровчих та спортивних заходів України;

V ранг – чемпіонати Автономної Республіки Крим, областей, міст Києва, Севастополя, чемпіонати фізкультурно-спортивних товариств (далі - ФСТ), крім молодших вікових груп, зональні змагання, що включені до відповідних календарних планів спортивних змагань;

VI ранг – чемпіонати областей, територіальні змагання осередків ФСТ серед спортсменів молодших вікових груп, чемпіонати міст, районів, спортивних клубів, дитячо-юнацьких спортивних шкіл, спеціалізованих навчальних закладів спортивного профілю та інші, що включені до відповідних календарних планів спортивних змагань.

2.2. Кваліфікаційні норми та вимоги Єдиної спортивної класифікації України з неолімпійських видів спорту (спортивний туризм)

Вікові категорії (чоловіки та жінки):

- юнаки молодші: 10-15 років;
- юнаки старші: 16-18 років;
- юніори: 19-20 років;
- дорослі: 21 рік і старші.

Вікові групи визначаються за роком народження.

Для присвоєння спортивних розрядів та звань необхідно посісти місце в одному з перерахованих змагань відповідно до умов присвоєння спортивних звань та розрядів або виконати вимоги однієї з кваліфікаційних таблиць 2.8-2.11.

2.2.1. Туристські спортивні походи.

Умови виконання спортивних звань та розрядів для туристських спортивних походів:

1. Спортивні звання та розряди присвоюються за умови участі в офіційних всеукраїнських та регіональних змаганнях не менше 6 команд.
2. Участь в одному поході VI категорії складності може бути замінена участю у двох походах V категорії складності.
3. Датою виконання нормативу вважається дата затвердження протоколів змагань або дата видачі довідки про останній заліковий похід.

4. Спортивні звання і розряди присвоюються за туристські спортивні походи тільки з видів спортивного туризму (автомото, велосипедний, вітрильний, водний, гірський, лижний, пішохідний, спелеологічний туризм).

5. Спортивне звання «Майстер спорту України» присвоюється за результатами змагань не нижче III рангу.

Таблиця 2.8

Кваліфікаційна таблиця вимог до керівників туристських спортивних походів

Звання та розряди	Категорія складності (к.с.) туристських спортивних походів											
	I		II		III		IV		V		VI	
	У*	К*	У	К	У	К	У	К	У	К	У	К
Майстер спорту України:												
чоловіки									1	2**		
жінки								1	1			
Кандидат у майстри спорту України							1	1				
Перший					1	1						
Другий		1	1	1								
Третій	1											

Примітки:

* У - участь, К - керівництво.

** Один похід може бути комбінований.

Таблиця 2.9

Кваліфікаційна таблиця вимог до учасників туристських спортивних походів

Звання та розряди	Категорії складності (к.с.) туристських спортивних походів					
	I	II	III	IV	V	VI
Майстер спорту України:						
чоловіки					1	4
жінки					2	1
Кандидат у майстри спорту України				1	2	
Перший			1	2*		
Другий		2*	1			
Третій	1					
Перший юнацький	Здійснити один похід 3 ступеня складності					
Другий юнацький	Здійснити один похід 2 ступеня складності					
Третій юнацький	Здійснити один похід 1 ступеня складності					

Примітки:

* Допускається заміна на участь в одному поході на одну категорію складності вище.

- Результатом суддівства змагань з туристських спортивних походів є визначення виконання встановлених нормативів зі спортивного туризму у частині туристських спортивних походів, що оформлюється протоколом за встановленою формою. Визначення переможців та розподіл місць у цьому виді програми змагань не проводяться.

- Документом, який підтверджує виконання нормативів зі спортивного туризму у змаганнях з туристських спортивних походів та визначає їх спортивний результат, є витяг з протоколу, виданий суддівською колегією учасникам та керівнику походу, у вигляді довідки про залік туристського спортивного походу.

Таблиця 2.10

Кваліфікаційна таблиця вимог до учасників всеукраїнських та регіональних змагань з туристських спортивних походів

Звання та розряди	Місця команд-учасниць чемпіонату туристських спортивних походів залежно від категорії складності (к.с.)				
	II	III	IV	V	VI
Майстер спорту України - чоловіки-керівники				1	або 1-2
Майстер спорту України - жінки				1	або 1-2
Майстер спорту України - чоловіки-учасники				1+ K V к.с.*	або 1-2
Кандидат у майстри спорту України			I	або 1-3	або 1-6
Перший		I	або 2-3	або 4-6	або 7-10
Другий	I	або 2-3	або 4-6	або 7-10	

Примітка:

* Посісти перше місце на чемпіонаті з туристських спортивних походів та додатково взяти участь у туристському спортивному поході V категорії складності як керівник.

2.2.2. Змагання з видів спортивного туризму (автомобільний, велосипедний, вітрильний, водний, гірський, лижний, пішохідний, спелеологічний туризм).

Майстер спорту України

1 – у командних або 1-2 – в особистих – на чемпіонаті України на двох дистанціях (одна з дистанцій може бути замінена участю в туристському

спортивному поході не нижче IV категорії складності) за умови виконання нормативу на дистанції V класу з кваліфікаційним рангом не нижче 630 балів.

Кандидат у майстри спорту України

Виконати вимоги кваліфікаційної таблиці 4 на двох дистанціях не нижче IV, V класів з кваліфікаційним рангом не нижче 200 балів (одна з дистанцій може бути замінена участю в туристському поході не нижче III категорії складності).

Перший – третій розряди, перший, другий юнацькі розряди

Виконати вимоги кваліфікаційної таблиці 4 на змаганнях з одного з видів спортивного туризму.

Таблиця 2.11

Кваліфікаційна таблиця

Кваліфікаційний ранг змагань на окремій дистанції (бали)	Відсоток від результату переможця				
	кандидат у майстри спорту України	перший розряд	другий розряд	третій розряд, перший юнацький розряд	другий юнацький розряд
Менше за 1	-	-	-	100	111
1	-	-	-	102	114
2	-	-	-	105	117
3	-	-	-	108	120
4	-	-	-	111	123
5	-	-	-	114	129
6	-	-	-	117	132
8	-	-	-	120	135
10	-	-	-	123	138
13	-	-	-	126	142
16	-	-	100	129	146
20	-	-	102	132	150
25	-	-	105	135	154
32	-	-	108	138	158
40	-	-	111	142	162
50	-	-	114	146	166
63	-	100	117	150	-
80	-	102	120	154	-
100	-	105	123	158	-
125	-	108	126	162	-

Продовж. табл.2.11

160	-	111	129	166	-
200	100	114	132	170	-
250	102	117	135	174	-
320	105	120	138	178	-
400	108	123	142	182	-
500	111	126	146	186	-
630	114	129	150	-	-
800	117	132	154	-	-
1000	120	135	158	-	-
1250	123	138	162	-	-
1600	126	142	166	-	-
2000	129	146	172	-	-
2400	132	150	176	-	-

Примітки:

1. Перший розряд виконується на дистанціях не нижче III класу.
2. Другий розряд виконується на дистанціях не нижче II класу.
3. Третій юнацький розряд виконують усі, хто повністю закінчив дистанцію і вклався у контрольний час.

Кваліфікаційний ранг змагань на окремій дистанції визначається за таблицею 2.12 як сума балів за спортивні розряди і звання учасників команд, що посіли перші шість місць.

Таблиця 2.12

Визначення кваліфікаційного рангу змагань

Звання і розряди	Майстер спорту України	Кандидат у майстри спорту України	Перший розряд	Другий розряд	Третій розряд, перший юнацький розряд	Другий юнацький розряд	Третій юнацький розряд
Бали	100	30	10	3	1	0,3	0,1

Таблиця складена з розрахунку 4 учасники у команді. Якщо у команді інша кількість учасників, для визначення суми балів команди розраховується середній бал і результат множиться на 4. Для особистих змагань сума балів перших шести учасників множиться на 4.

Кваліфікаційний ранг змагань на окремій дистанції в особистих змаганнях (крім змішаних екіпажів, зв'язок) визначається для чоловіків і жінок

окремо.

Умови виконання нормативів спортивних звань та розрядних вимог у виді програми «Змагання з видів спортивного туризму (автомото, велосипедний, вітрильний, водний, гірський, лижний, пішохідний, спелеологічний туризм)»:

1. Спортивне звання «Майстер спорту України» присвоюється за умови участі в офіційних всеукраїнських змаганнях команд або спортсменів в особистих змаганнях у виді програми, які представляють не менше 8 регіонів України.

2. Спортивне звання «Майстер спорту України» присвоюється з 16 років.

3. Спортивні розряди у змаганнях зі спортивного туризму присвоюються у тому випадку, якщо на дистанціях мають заліковий результат не менше 6 команд (спортсменів) і при виконанні вимог до відповідного класу дистанції.

4. Вимоги до класу дистанцій у змаганнях зі спортивного туризму визначаються окремо у кожному з видів туризму у відповідному розділі правил змагань зі спортивного туризму.

5. У разі проведення змагань на дистанціях у закритих приміщеннях присвоюються тільки спортивні розряди.

6. Спортивні звання і розряди присвоюються тільки з видів спортивного туризму (автомото, велосипедний, вітрильний, водний, гірський, лижний, пішохідний, спелеологічний туризм).

7. Спортивне звання «Майстер спорту України» присвоюється за результатами змагань не нижче III рангу.

Контрольні запитання

1. Що таке «Єдина спортивна класифікація України»?
2. Назвати види змагань відповідно до Єдиної спортивної класифікації України.
3. Які існують спортивні звання та спортивні розряди в Україні?
4. Назвати основні умови присвоєння спортивних звань.
5. Назвати основні умови присвоєння спортивних розрядів.

6. Опишіть порядок присвоєння спортивних розрядів.
7. Перелічте права та обов'язки спортсменів щодо присвоєння спортивних звань та спортивних розрядів.
8. Перерахуйте ранги змагань та охарактеризуйте їх.
9. Охарактеризуйте умови виконання спортивних звань та розрядів для туристських спортивних походів.
10. Охарактеризуйте умови виконання спортивних звань та розрядів у виді програми «Змагання з видів спортивного туризму».
11. Як визначається кваліфікаційний ранг змагань на окремій дистанції?

РОЗДІЛ 3

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ ЩОДО ПРОВЕДЕННЯ ЗМАГАНЬ ЗІ СПОРТИВНОГО ТУРИЗМУ

3.1. Організація змагань

Змагання зі спортивного туризму проводяться за чинними Правилами, а також Положенням про змагання.

У доповнення до Положення окремо можуть бути розроблені Умови проведення змагань, які дають опис особливостей перешкод на дистанціях або маршрутах та, при необхідності, визначають особливості техніки та тактики подолання перешкод, виконання спецзавдань на даній дистанції (маршруті) і повідомляються учасникам до жеребкування з відповідного виду програми.

Якщо Федерацією спортивного туризму затверджені методичні роз'яснення щодо організації суддівства, настанови з питань організації та проведення спортивних масових заходів з видів спортивного туризму, усі учасники змагань (спортсмени, судді, представники та інші) повинні дотримуватися встановлених ними норм та вимог.

Положення, умови змагань, методичні роз'яснення, настанови не повинні суперечити Правилам, та (або) змінювати норми, встановлені ними.

Місце проведення змагань з видів спортивного туризму повинне мати зручні під'їзди, можливість розміщення команд і суддів, відповідні санітарно-гігієнічні умови, бути доступним для глядачів та відповідати вимогам Постанови Кабінету Міністрів України від 18 грудня 1998 року № 2025 «Про порядок підготовки спортивних споруд та інших спеціально відведених місць для проведення масових спортивних та культурно-видовищних заходів із змінами, внесеними Постановою Кабінету Міністрів України від 18 серпня 2017 року № 621, про що складається Акт прийому готовності місця проведення змагань зі спортивного туризму за встановленою формою (додаток 1).

Порядок підготовки та проведення всеукраїнських та міжнародних

змагань зі спортивного туризму встановлюється центральним уповноваженим органом виконавчої влади України з питань фізичної культури і спорту та Федерацією спортивного туризму України на договірних засадах, регіональних та відомчих змагань – організаціями, що проводять відповідні змагання.

Для підготовки та проведення змагань може створюватися організаційний комітет, до складу якого входять представники зацікавлених організацій.

В усіх випадках для підготовки та проведення змагань:

- визначається місце проведення змагань;
- отримується дозвіл на проведення змагань у відповідних організаціях, в т.ч. в організаціях, на території яких вони проводяться;
- розробляється та затверджується в установленому порядку і розсилається учасникам Положення про змагання;
- затверджується головна суддівська колегія змагань;
- здійснюються заходи по матеріально-технічному, транспортному, господарському, санітарно-гігієнічному та медичному забезпеченню змагань;
- здійснюється фінансування змагань в установленому порядку;
- вирішуються питання безпеки проведення змагань й охорони природи;
- вирішуються усі інші питання щодо проведення змагань.

Оргкомітет затверджує в установленому порядку план підготовки та проведення змагань та здійснює заходи, спрямовані на його виконання, у тому числі щодо:

- підготовки й облаштування дистанцій змагань, місць зберігання інвентарю, розташування транспортних засобів;
- розміщення, харчування і медичного обслуговування учасників і суддів;
- інформаційного забезпечення змагань, пропаганди спортивного туризму, поширення відомостей про змагання у засобах масової інформації;

При відсутності оргкомітету його обов'язки покладаються на організацію, що проводить змагання.

Очолює суддівську колегію та керує проведенням змагань *головний суддя*

змагань. У разі створення оргкомітету головний суддя є одночасно заступником голови оргкомітету за посадою.

Головний суддя призначається організацією, що проводить змагання, а для міжнародних та всеукраїнських – Федерацією спортивного туризму України.

У разі виникненні загрози безпеці учасників або ж умов, за яких неможливе проведення змагань, вони повинні бути відкладені, а вже розпочаті – перервані. Якщо змагання в той же день провести неможливо, то рішення про їхнє подальше проведення і залік результатів приймає головна суддівська колегія спільно з організацією, що проводить змагання.

Спортивні результати змагань затверджуються головною суддівською колегією і повідомляються учасникам змагань до їх закриття.

Після закінчення змагань оформлюється оціночна відомість суддівської колегії, яка підписується головним суддею та головним секретарем змагань (рис. 3.1), а суддям змагань видається довідка про суддівство та участь у навчальному семінарі за установленою формою (рис. 3.2).

Оціночна відомість суддівської колегії				
(повна назва змагань)				
№ з/п	Прізвище та ініціали судді	Територіальний осередок ФСТУ	Суддівська посада на змаганнях	Оцінка якості суддівства
Головний суддя _____ Головний секретар _____				

Рис. 3.1. Оціночна відомість суддівської колегії.

За суддівство кожних змагань з видів спортивного туризму, а також змагань спортивних туристських походів видається одна довідка незалежно від кількості посад, що обіймав суддя, із зазначенням вищої посади.

Довідки про суддівство окремих туристських спортивних походів під час

їх випуску, а також оцінки звіту про похід в маршрутно-кваліфікаційних комісіях – колегіях суддів змагань туристських спортивних походів видаються один раз на рік, з урахуванням усіх туристських спортивних походів, у суддівстві яких брав участь суддя.

_____	
(назва організації, що проводить змагання)	
Довідка про суддівство	
Видана _____	
в тому, що він (вона) працював(ла) на посаді _____	
_____	
(назва змагань, їх ранг та клас дистанції)	
проведених _____	
	(де, коли)
Під час змагань прослухав (ла) курс _____ годин програми	
семінару підготовки суддів змагань з _____ туризму. Особисто	
проведено _____ годин занять по темі _____	
_____	
Оцінка суддівства _____	
м.п.	Головний суддя _____
	Головний секретар _____

Рис. 3.2. Довідка про суддівство

3.2. Положення про змагання

Положення про змагання розробляється відповідно до Вимог до змісту положення (регламенту) про офіційні фізкультурно-оздоровчі заходи або спортивні змагання затвердженими Наказом Міністерством України у справах сім'ї, молоді та спорту № 2659 від 06.08.2010 року із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту № 141 від 25.01.2011 року.

Зазначені Вимоги стосуються складання положення (регламенту) про офіційні фізкультурно-оздоровчі заходи або спортивні змагання (далі – положення про захід), що включені до Єдиного календарного плану

фізкультурно-оздоровчих і спортивних заходів України, календарних планів фізкультурно-оздоровчих і спортивних заходів Автономної Республіки Крим, областей, міст Києва та Севастополя, календарних планів фізкультурно-оздоровчих і спортивних заходів районів, міст, селищ та сіл.

Положення про захід – документ, що визначає умови його проведення.

Положення про захід розробляється на підставі правил спортивних змагань з видів спорту, затверджених в установленому порядку.

Положення про захід розробляється на календарний рік або, у разі потреби, на кожний окремий захід та затверджується організатором цього заходу не пізніше ніж за два місяці до початку його проведення.

Положення про захід, затвержене організатором цього заходу, погоджується відповідною спортивною федерацією (асоціацією, спілкою, об'єднанням тощо) з виду спорту, яка має всеукраїнський або місцевий статус, у разі покладення на цю спортивну федерацію за її згодою певних функцій або в разі здійснення цією спортивною федерацією фінансових витрат на проведення цього заходу.

У разі проведення фізкультурно-оздоровчого заходу або спортивного змагання громадською організацією фізкультурно-спортивної спрямованості положення про захід затверджується організатором за погодженням із структурним підрозділом з фізичної культури і спорту відповідної місцевої державної адміністрації або органу місцевого самоврядування.

Відповідно до частини десятої статті 20 Закону України «Про фізичну культуру і спорт» положення про проведення відповідних всеукраїнських спортивних змагань центральний орган виконавчої влади у сфері фізичної культури і спорту затверджує з урахуванням пропозицій національних спортивних федерацій (Федерації спортивного туризму України (територіальні федерації)).

Положення про регіональні змагання (республіканські в Автономній Республіці Крим, обласні, Київські та Севастопольські міські) спільно затверджують відповідні структурні підрозділи з фізичної культури і спорту

місцевих органів виконавчої влади або органів місцевого самоврядування та територіальні осередки спортивних федерацій (Федерації спортивного туризму України (територіальні федерації)) за поданням територіальної федерації.

Положення про місцеві та відомчі змагання готуються та затверджуються організаціями, що проводять змагання.

Положення про міжнародні та всеукраїнські змагання направляються організаціям, що беруть участь у них, не пізніше, ніж за 3 місяці до їх початку, а в решті випадків - за 1 місяць.

Для спортивних туристських походів постійно діючим Положенням є Правила змагань зі спортивного туризму, які передбачають всі необхідні вимоги щодо спортивних туристських походів різної складності.

Положення про змагання складається із наступних розділів:

- мета та завдання;
- термін та місце проведення;
- керівництво змаганнями;
- учасники змагань та вимоги до них;
- програма, умови проведення змагань, кількість і класи дистанцій, категорії складності походів (відповідно до змагань, що проводяться);
- умови прийому учасників;
- визначення результатів;
- нагородження переможців та призерів;
- фінансування;
- безпека, медико-санітарне забезпечення змагань;
- порядок та термін подачі заявок, необхідна документація.

У залежності від рангу змагань кількість розділів може бути скорочена, а самі розділи можуть бути об'єднані.

Зміни та доповнення до положення має право вносити організація, що його затвердила. Окрім того, у випадку обґрунтованої необхідності зміни та доповнення до положення має право Оргкомітет разом з головною суддівською колегією (далі – ГСК) напередодні змагань на спільному засіданні з

представниками команд, але не пізніше початку першого жеребкування на даних змаганнях. Ці зміни і доповнення не повинні містити нові вимоги до команд і учасників не передбачені Положенням, Умовами змагань та ускладнювати проходження дистанцій з видів спортивного туризму або маршрутів туристських спортивних походів, змінювати порядок підведення підсумків змагань.

3.3. Звіт про змагання

За підсумками змагань зі спортивного туризму готуються відповідні звіти про змагання.

По змаганнях спортивних туристських походів кожна команда – учасниця змагань після закінчення походу готує звіт про похід за встановленою формою і надає його до МКК в установлені терміни. Звіт може бути усним (з фотопідтвердженням) або письмовим згідно з вказівкою МКК і повинен надавати відомості про маршрут, локальні перешкоди і способи їх подолання, заходи безпеки тощо.

Після закінчення календарного року МКК всіх рівнів подають у МКК вищого рівня, а ЦМКК – до Виконкому Федерації спортивного туризму України, щорічні звіти про кількість спортивних походів та учасників в них по кожному виду туризму.

За підсумками змагань з видів спортивного туризму, чемпіонатів (першостей) спортивних походів ГСК готує та подає письмовий звіт про змагання. Відповідає за підготовку та своєчасне подання звіту про змагання головний суддя змагань, безпосередню підготовку звіту здійснює (забезпечує) головний секретар змагань.

Звіт про змагання може бути як повний, так і скорочений. Звіти про змагання зберігаються у відповідних організаціях не менше 5 років. Повний звіт не пізніше як через 15 календарних днів після закриття змагань подається для розгляду та зберігання до організації, що забезпечувала безпосередню

підготовку та проведення змагань. Скорочений звіт про змагання затверджується організацією, яка затверджувала Положення про змагання. Обсяг скороченого звіту визначається організацією (керівним органом), яка (який) затверджувала Положення про змагання.

По міжнародних та всеукраїнських змаганнях готуються як повний, так і скорочений звіти. Повний звіт зберігається в організації, яка безпосередньо проводила змагання. Скорочений звіт про такі змагання не пізніше 15 днів після закриття змагань подається до відповідної центральної колегії суддів змагань Федерації спортивного туризму України, яка у подальшому подає його на розгляд Виконкому Федерації.

Скорочений звіт по регіональних змаганнях подається до колегій суддів територіальних федерацій спортивного туризму не пізніше п'ятнадцяти календарних днів після закриття змагань.

По усіх інших змаганнях подається скорочений звіт до організації, що проводить змагання, яка самостійно встановлює обсяг та терміни подання звіту.

Повний звіт про змагання включає в себе:

- звіт головного судді змагань за встановленою формою (додаток 2);
- звіт судді-інспектора змагань (додаток 3);
- Положення про змагання;
- наказ (розпорядження) про проведення змагань;
- зміни та доповнення до Положення;
- Умови змагань;
- склад головної суддівської колегії;
- оціночна відомість суддівської колегії
- іменні заявки команд;
- схеми та описи дистанцій (поширюється на змагання з видів спортивного туризму та очні змагання туристських спортивних походів);
- контрольні карти, лоції дистанцій змагань (поширюється на змагання з видів спортивного туризму та очні змагання туристських спортивних походів);
- протоколи дистанцій, етапів, видів програми (форма протоколу для

всеукраїнських змагань додається – додаток 4);

- зведені протоколи змагань;
- акти здачі-приймки дистанцій (поширюється на змагання з видів спортивного туризму та очні змагання туристських спортивних походів);
- протести;
- протоколи засідань ГСК, апеляційного журі.

Протоколи змагань, затверджені ГСК та оформлені відповідно до встановлених вимог є підставою для присвоєння спортсменам спортивних розрядів.

Звіти головного судді та судді-інспектора міжнародних та всеукраїнських змагань розглядаються та затверджуються Виконкомом Федерації, регіональних змагань – президією (виконкомом) територіальної федерації спортивного туризму. Одночасно із затвердженням звітів дається оцінка роботи головного судді та судді-інспектора змагань.

Звіт головного судді місцевих та відомчих змагань розглядається та затверджуються організацією, що проводить ці змагання з одночасною оцінкою роботи головного судді. Одночасно із звітом головного судді змагань заслуховується звіт судді-інспектора та дається оцінка його роботи.

Контрольні запитання

1. Опишіть порядок організації змагань.
2. Перерахуйте основні розділи Положення про змагання та охарактеризуйте їх.
3. Опишіть основні положення, що висвітлюються у звіті про змагання.

РОЗДІЛ 4

ЗМАГАННЯ ТУРИСТСЬКИХ СПОРТИВНИХ ПОХОДІВ

4.1. Загальні положення

Туристські спортивні походи (СП) мають на меті вирішення широкого кола спортивних, духовних, культурних, соціальних завдань.

Змагання туристських спортивних походів (далі – змагання СП) сприяють вихованню патріотизму, колективізму, шанобливому ставленню до пам'яток історії, культури та природи і проводяться з метою підвищення технічної та тактичної майстерності учасників, рівня безпеки туристських спортивних походів, виявлення найсильніших команд та учасників.

До змагань СП відносяться:

- безпосереднє проведення СП для виконання нормативів зі спортивного туризму. Суддівство полягає у визначенні відповідності вимогам Правил;

- чемпіонати, кубки, першості СП. Суддівство проводиться з розподілом місць та визначенням переможців

Змагання СП проводяться тільки як командні, у яких стартує і здійснює СП команда, склад якої повинен відповідати вимогам Правил.

Виконання нормативів СП зараховуються відповідно до «Порядку класифікації маршрутів туристських спортивних походів», затвердженого Федерацією спортивного туризму України

СП проводяться із дотриманням законодавства України та держав, на території яких прокладено маршрут.

СП проводяться протягом всього року без обмеження районів проведення.

4.2. Класифікація змагань та нормативи туристських спортивних походів

Основними характеристиками змагань СП є вид спортивного туризму, категорія (ступінь) складності походу, а чемпіонати зі СП і кубки ще можуть мати ранг змагань.

Ранг змагань СП визначається відповідно до вимог Єдиної спортивної класифікації України з видів спорту, що не входять до програми Олімпійських ігор.

Змагання туристських спортивних походів проводяться з наступних видів спортивного туризму – пішохідного, лижного, гірського, водного, велосипедного, мотоциклетного, автомобільного, вітрильного, спелеологічного або їх комбінації (комбіновані походи), що здійснюються із дотриманням вимог Правил змагань зі спортивного туризму та Єдиної спортивної класифікації України.

Очні змагання СП з традиційних видів спортивного туризму та змагання з інших (нетрадиційних) видів спортивного туризму можуть проводитись за тимчасовими правилами, що затверджуються Федерацією спортивного туризму України і, які діють як тимчасові до затвердження центральним органом виконавчої влади з фізичної культури і спорту.

Туристські спортивні походи на крейсерських спортивних яхтах та туристських суднах - репліках (копіях) старовинних історичних національних суден, які в минулому використовувалися нашими пращурами в Україні в якості торгівельних, військових та риболовних суден на акваторіях великих рік України і в морських умовах, зараховуються без виконання нормативів Єдиної спортивної класифікації України, і облік суден, на яких проводяться ці походи, проводиться Виконкомом ФСТУ в книзі обліку з занесенням відомостей про власника судна, його тип, призначення, вітрильне, весельне, моторне обладнання.

В залежності від технічної складності, довжини маршруту, тривалості, у

змаганнях СП беруть участь походи I, II, III, IV, V та VI категорії складності (далі – к.с.), а також некатегорійні.

До некатегорійних відносяться походи, що мають складність, довжину або тривалість меншу, ніж встановлено для походів I к.с., у т.ч. ступеневі (1, 2, 3 ступеня складності) та походи вихідного дня.

Категорія (ступінь) складності СП визначається відповідно до основних нормативів туристських походів (таблиця 4.1) з урахуванням нормативних вимог до кількості та трудності перешкод у походах з різних видів спортивного туризму та інших обумовлених вимог згідно «Порядку класифікації маршрутів туристських спортивних походів», затвердженого Президією Федерації спортивного туризму України.

Категорії складності СП з різних видів туризму повинні відповідати вимогам Правил змагань зі спортивного туризму або розраховуються по «Методиці визначення категорії складності», яка затверджена Президією Федерації спортивного туризму.

Таблиця 4.1

Нормативи туристських походів

Вид туризму та характеристики походів		Категорії складності						Ступені складності		
		I	II	III	IV	V	VI	1	2	3
Рекомендована тривалість походів у днях		6	8	10	13	16	20	3	4	6
Протяжність маршруту походу у км (не менше) ¹	пішохідних	130	160	190	220	250	300	30	50	75
	лижних	130	150	170	210	240	300	30	50	75
	гірських	100	120	140	150	160	160	-	-	-
	водних (на гребних суднах та плотах)	150	160	170	180	190	190	25	40	60
	велосипедних	250	400	500	600	700	800	50	80	120
	на мотоциклах	1000	1500	2000	2500	3000	-	-	-	-
	на автомобілях	1500	2000	2500	3000	3500	-	-	-	-
	вітрийний	150	200	300	400	500	-	-	-	-
спелеотуризм (кількість печер)	5	4-5	1-2	1-2	1-2	1	3-4	2-3	1	

* при значній технічній складності маршруту та за погодженням з МКК його протяжність може бути зменшена, але не більше ніж на 25%.

Можливе проведення комбінованих СП. Комбінованим СП вважається похід, складовими частинами якого є спортивні маршрути з різних видів спортивного туризму. Категорія складності комбінованого маршруту визначається в залежності від кількості ЛП, які визначають категорії складності частин із різних видів туризму, що включені в маршрут походу. Визначення категорій складності комбінованих маршрутів здійснюється маршрутно-кваліфікаційними комісіями, які мають відповідні повноваження з видів туризму, що включені в маршрут походу.

Якщо комбінований маршрут складають повноцінні маршрути (не нижче II к.с.) із різних видів туризму складність такого маршруту може бути визначена МКК на одну категорію складності вище, ніж максимальна складність його складових частин (але не вище V к.с.)

При цьому досвід участі та керівництва зараховується по кожній складовій частині окремо.

4.3. Учасники змагань

До складу команд, що беруть участь у змаганнях СП, входять учасники та керівники СП, які мають необхідну спортивну кваліфікацію, а також відповідають іншим вимогам, обумовленим Правилами змагань зі спортивного туризму.

Керівник СП, як правило, обирається членами туристської групи або у порядку власної ініціативи може набрати групу самостійно. Крім того, керівник може бути призначений організацією, що проводить СП.

Для груп учнівської та студентської молоді діють додаткові умови, затверджені відповідними нормативними документами Міністерства освіти і науки України та зареєстровані Міністерством юстиції України. Зазначені додаткові умови не повинні суперечити Правилам змагань зі спортивного туризму.

Вимоги до учасників змагань СП.

Загальні вимоги до складу туристських груп учасників змагань СП наведені у таблиці 4.2.

Таблиця 4.2

Загальні вимоги до учасників і керівників спортивних походів

Категорія складності спортивного походу	Досвід участі та керівництва у походах з даного виду туризму (к. с.)			Мінімальний вік (за роком народження), років		Мінімальний склад групи (у дужках - для автото, велосипедних та вітрильних походів)	Мінімальна кількість засобів пересування		
	Учасник	Керівник		учасник	керівник		авто-мобілів	мото-циклів	суден у групах
		Участь	Керівництво						
I	-	I ¹	н/к	13 (14) ²	18	4 (2)	1	1	1
II	I	II	I	14	18	4 (2)	1	1	2 (1 ³)
III	II	III	II	15	18	4 (2)	1	1	2 (1 ³)
IV	III	IV	III	16	19	4(4)	2	2	2
V	IV	V	IV	17	19	6 ⁴ (4)	2	3	2
VI	V	VI ⁵	V	18	20	6 ⁴ (4)	-	-	2

Примітки:

¹ допускається керівництво походом туристом, який не має досвіду участі в поході 1 к.с., але на думку МКК, володіє достатнім туристським досвідом, отриманим в некатегорійних походах;

² для велосипедних походів, згідно з вимогами Правил дорожнього руху;

³ при використанні багатомісних суден;

⁴ в СП 5-6 к.с. допускається на розсуд МКК скорочення чисельності до 4-х осіб, якщо всі учасники та керівник мають досвід відповідно участі та керівництва в одному поході 5-6 к.с відповідно; при скороченні чисельності групи до 5 осіб – не більше одного учасника може мати досвід участі в походах на одну категорію нижче заявленої;

⁵ допускається на розсуд МКК заміна участі у поході 6 к.с керівництвом другим походом 5 к.с.

У походах III – V к. с. одну третину членів групи можуть складати туристи з досвідом участі у походах на дві категорії складності нижче, в походах II к. с. - з досвідом участі в некатегорійних походах.

Учасники СП, в яких передбачається проходження класифікованих

локальних перешкод (ЛП), повинні мати досвід проходження (керівник – досвід керівництва при проходженні) двох таких же ЛП на половину категорії (для водного та спелеотуризму – на категорію) труднощі нижчу від максимальної для заявленого походу. Керівник, крім того, повинен мати досвід проходження двох таких же ЛП тієї ж напівкатегорії (для водного та спелеотуризму – тієї ж категорії) труднощі.

Одна третина учасників СП (крім походів VI к.с.) може мати досвід проходження двох ЛП на дві напівкатегорії (для водного та спелеотуризму – на дві категорії) труднощі нижчу від максимальної.

При здійсненні походів у високогірних районах учасники можуть мати досвід проходження не менше двох ЛП середньогір'я тієї ж категорії труднощі, що й найскладніша ЛП маршруту в високогірному районі.

Досвід проходження (подолання) максимальних за складністю ЛП повинен набуватися в категорійних СП на основній частині маршруту.

Керівник та всі учасники СП, у яких передбачається перебування на висоті понад 5000 м над рівнем моря, повинні мати досвід перебування на висоті, яка відрізняється від максимальної в даному поході не більше ніж на 1500 м. Цей досвід повинен набуватись в попередніх походах.

Учасники СП, в якому передбачається першопроходження ЛП, повинні мати досвід проходження (керівник – досвід керівництва при проходженні) двох таких же ЛП очікуваної труднощі. Одна третина учасників подібних СП може мати досвід проходження двох ЛП на половину категорії (для водного та спелеотуризму – на категорію) нижче.

Учасники та керівник комбінованого походу, маршрут якого включає ділянки різних видів туризму, повинні мати відповідний досвід проходження кожної ділянки.

Керівники та учасники походів, які використовують технічні засоби пересування, повинні мати відповідний досвід керівництва або участі в СП на таких же засобах пересування.

Учасники та керівники СП, які здійснюються у міжсезоння (час з

несприятливими для даного туристського району та виду туризму природними умовами), повинні мати відповідний досвід участі (керівництва) СП, виконаними у міжсезоння, або в походах тієї ж категорії складності, які виконані у звичайних умовах.

Учасники та керівники зимових СП повинні мати відповідний досвід участі (керівництва) СП, здійсненими взимку. Усі учасники зимових категорійних походів повинні мати досвід організації ночівель у зимових умовах (досвід «холодних» ночівель).

У СП можуть брати участь альпіністи, які мають відповідний технічний та експедиційний досвід, достатній, за розсудом МКК, для проходження даного маршруту.

Іноземці, які мають намір здійснити СП, подають до МКК документи, що підтверджують їхній туристський досвід.

Крім основного складу групи до участі в СП до III к. с. включно, крім зимових походів і походів у міжсезоння, можуть допускаються діти, які беруть участь у поході зі своїми батьками або близькими родичами, що несуть за них повну відповідальність; при цьому туристський досвід зараховується лише з віку, вказаного у таблиці 4.2.

Мінімальна кількість складу групи в походах I-II к.с., крім гірських та лижних, може бути зменшена до двох осіб в залежності від конкретного маршруту та району походу.

В поході VI к. с. в групі має бути заступник керівника з досвідом керівництва походом V к. с. з того ж виду туризму, який має право взяти на себе керівництво групою за виняткових обставин. Заступник керівника затверджується при випускові групи в МКК. В окремих випадках, на розсуд МКК, заступником керівника дозволяється призначати учасника з досвідом керівництва ЛП на половину категорії (для водного та спелеотуризму – на категорію) нижчу від максимальної на даному маршруті.

Учасниками походів I-III к.с. можуть бути туристи, які мають досвід участі в походах на одну категорії складності нижче у будь-якому виді туризму,

за умови, що вони мають досвід подолання двох ЛП, які визначають складність заявленого маршруту, на пів категорію трудності нижче.

Керівники походів I-III к.с. повинні мати досвід участі в поході тієї ж категорії складності в будь-якому виді туризму, а також досвід керівництва походом на одну к.с. нижче в будь-якому виді туризму. При цьому вони повинні мати досвід участі в подоланні двох ЛП, які визначають складність заявленого маршруту, тієї ж напівкатегорії трудності та досвід керівництва в подоланні двох таких же ЛП на пів категорії трудності нижче.

Всі учасники та керівники походів, які передбачають проходження печер з використанням апаратури для автономного дихання, повинні мати посвідчення пловця-підводника (аквалангіста). Керівник такого походу повинен мати досвід роботи у сифонах.

При організації та проведенні вітрильних СП туристи, окрім Правил змагань зі спортивного туризму, повинні керуватися «Настановами щодо проведення змагань водних туристських походів на розбірних вітрильних човнах», які затверджуються Федерацією спортивного туризму України.

Маршрути СП можуть включати сходження на вершини та траверси хребтів, при цьому їх категорія трудності повинна відповідати досвіду групи.

Сходження на вершини (перевали) можуть здійснюватися неповним складом групи (але не менше, ніж 2 особи). Один із учасників сходження повинен мати право керівництва проходження даного ЛП.

При розділенні групи керівник зобов'язаний забезпечити необхідну взаємодію між її частинами. Якщо керівник СП бере участь у сходженні, то із складу групи, що не проходить ЛП, призначається заступник керівника, відповідальний за забезпечення безпеки, страховку та взаємодію з підгрупою, що проходить ЛП. Якщо керівник СП не бере участі у сходженні, він призначає керівника сходження тільки з тих учасників, яким при випуску в МКК дозволено керувати проходженням конкретних ЛП (запис в графі «Особливі вказівки» маршрутної книжки).

Права та обов'язки керівника групи.

Керівник має право:

- одноосібно приймати рішення під час проведення походу;
- після обговорення на зборах групи виключити з числа учасників туриста, який за моральними якостями або спортивно-технічними даними не підготовлений до проходження маршруту; якщо така необхідність виникла під час походу, турист при першій можливості доставляється в населений пункт для відправки його до місця проживання;
- передавати у випадку необхідності керівництво походом своєму заступнику або іншому учаснику, який має відповідну кваліфікацію;
- звертатись до туристсько-спортивних організацій при незгоді з результатами розбору його дій.

Керівник зобов'язаний виконувати вимоги даних «Правил змагань зі спортивного туризму».

Під час підготовки до походу керівник повинен:

- отримати допуск лікаря до участі в змаганнях СП та страховий поліс, дійсний на час проведення заходу;
- забезпечити підбір членів групи за їх туристською кваліфікацією, фізичною та технічною підготовкою, а також враховуючи їх психологічну сумісність;
- впевнитись в наявності страхових полісів і лікарняних довідок про стан здоров'я у учасників;
- ознайомитись з районом походу;
- розробити основний та запасний варіанти маршруту;
- вивчити складні ділянки маршруту та засоби їх подолання, підготувати картографічний матеріал;
- провести необхідні тренування групи;
- організувати підготовку і підбір спорядження, продуктів харчування, складання кошторису витрат;
- одержати при необхідності дозвіл на відвідування району з обмеженим

доступом (прикордонна зона, заповідник тощо);

- оформити маршрутні документи;
- при необхідності вирішити ліцензійні та страхові питання;
- у випадку зміни маршруту або складу групи узгодити їх з МКК до

від'їзду групи на маршрут;

– рекомендується зв'язатися з регіональною рятувальною службою та поінформувати її про маршрут, графік та контрольні терміни походу, з'ясувати можливість та спосіб спілкування.

Під час проведення походу керівник повинен:

– у випадку змінення маршруту або складу групи після виїзду повідомити про це (по можливості терміново) МКК, що випустила групу на маршрут;

– повідомити МКК про вихід на маршрут та завершення походу; якщо документи розглядались у вищій МКК, то повідомлення направити в МКК, яка проводила первинний розгляд маршрутних документів групи;

– дотримуватись маршруту та виконувати одержані в МКК та рятувальній службі вказівки та рекомендації;

– вживати необхідних заходів, які спрямовані на забезпечення безпеки учасників, навіть до зміни маршруту або припинення походу в зв'язку з виникненням небезпечних природних явищ, та з іншими обставинами, а також у випадку необхідності надання допомоги потерпілому, при цьому ускладнення маршруту допускається тільки у виняткових випадках і не дає підстави для підвищення залікової категорії складності походу;

– призначити в разі тимчасового розділення групи з метою розвідки, закидання тощо в кожній підгрупі (в водних походах – на кожному судні) своїх заступників з найбільш підготовлених учасників, визначити завдання для виконання, контрольний термін, порядок дій та зв'язок;

– у разі передбаченого планом походу розділення групи призначити керівників підгруп, які повинні мати туристський досвід, що відповідає вимогам до походів тих категорій складності, елементи яких мають місце в

маршрутах підгруп;

- проводити поділ групи в аварійних ситуаціях, виходячи з реальної наявності сил та засобів, конкретних обставин та максимальної можливості виконання завдання по ліквідації аварії;

- повідомляти про нещасний випадок, що стався, у найближчі рятувальні служби або органи внутрішніх справ, а також до МКК, яка випускала групу.

Після походу керівник повинен:

- оформити звіт про похід і подати його в МКК, а також після розгляду та затвердження звіту оформити довідки про виконаний похід членами групи.

Права та обов'язки учасників СП.

Учасник походу має право:

- брати участь у виборі та розробці маршруту;
- після закінчення походу обговорювати дії керівника та учасників походу, а у випадках незгоди з їх діями звертатися в туристсько-спортивні організації;

- брати участь у розгляді туристсько-спортивними організаціями дій групи та його власних.

Учасник походу зобов'язаний:

- своєчасно виконувати вказівки керівника походу;
- знати про ступінь небезпеки і ризику для здоров'я та життя при проходженні маршруту, що засвідчується підписом в відповідній графі маршрутної книжки;

- під час підготовки до походу отримати допуск лікаря до участі в змаганнях СП та страховий поліс. дійсний на час проведення заходу;

- своєчасно інформувати керівника походу про погіршення стану здоров'я;

- брати участь у підготовці походу, тренуваннях та складанні звіту.

За порушення Правил туристсько-спортивні організації можуть

застосувати до учасників змагань СП такі заходи впливу:

- не зарахувати участь або керівництво в здійсненому поході;
- заборонити брати участь, керувати в походах певної складності на певний термін;
- виключити зі складу керівних органів, комісій федерації спортивного туризму або членів федерації спортивного туризму;
- порушити клопотання про позбавлення спортивних звань, зниження або анулювання спортивних розрядів.

4.4.Оформлення документації при проведенні змагань

Документом на проведення категорійних СП та складних подорожей з нетрадиційних видів спортивного туризму є маршрутна книжка встановленого зразку, для некатегорійних походів – маршрутний лист, форми яких затверджені Федерацією спортивного туризму України.

Заповнені маршрутні книжки (маршрутні листи) у двох примірниках, копії (ксеро) довідок, що підтверджують досвід учасників та керівника, картографічний матеріал та інші документи, які необхідні для випуску групи на маршрут, мають надійти на засідання МКК, яка має відповідні повноваження, не пізніше, як за 15 днів до початку походів I-III к.с., та 20 днів – для походів IV-VI к.с.

Походи туристських груп, які організуються та проводяться навчальними закладами системи Міністерства освіти і науки України, регламентуються «Правилами проведення туристських подорожей з учнівською та студентською молоддю України», затвердженими наказом Міносвіти. Документи таких груп надаються в територіальні МКК навчальних закладів системи Міносвіти (МКК МОНУ), а у випадку відсутності відповідних повноважень – в територіальні вищого рівня МКК МОНУ, або обласні (міські) МКК ФСТУ.

При позитивному висновку МКК керівникові видається зареєстрована

маршрутна книжка (маршрутний лист) зі штампом МКК.

Групи, які здійснюють подорожі без належним чином оформленої та завіреної штампом МКК маршрутної книжки (маршрутного листа), не вважаються учасниками змагань СП і дія Правил змагань зі спортивного туризму на них не поширюється.

Видача довідок про залік туристського СП здійснюються МКК після розгляду звіту про похід. Звіт, а також встановлені додаткові матеріали подаються до МКК керівником походу не пізніше, ніж через півроку після його завершення. Зазначений термін може зменшуватися за рішенням МКК. Звіт може бути представлений усно, у письмовій або електронній формі. З нього повинно бути ясно, як група пододала перешкоди, що визначають категорію складності. Як правило, для походів I-II к. с. звіт подається усно, а для СП, які мають ділянки першопроходження та експериментальних – в письмовій (електронній). В інших випадках форма і обсяг звіту встановлюється МКК при випуску групи на маршрут, про що робиться запис до маршрутної книжки.

Форма та зміст звіту, паспортів локальних перешкод, а також перелік додаткових матеріалів, що подаються разом із звітом повинні відповідати «Вимогам до складання звіту про туристський спортивний похід», затвердженим Федерацією спортивного туризму України.

Одночасно із звітом до МКК подається маршрутна книжка з відміткою або документами, які підтверджують проходження групою маршруту.

В Положенні про конкретні змагання СП (чемпіонати, кубки, першості) можуть бути включені додаткові вимоги до форми, обсягу і терміну подання звіту.

4.5. Безпека змагань

У змаганнях туристських спортивних походів забезпечення безпеки покладається на самих учасників.

Безпека СП забезпечується:

- поступовим накопиченням досвіду участі та керівництва спортивними походами;
- ретельною попередньою підготовкою та опрацюванням маршруту походу під контролем МКК;
- застосуванням відповідних технічних засобів та спорядження під час походу;
- загальною фізичною та спеціальною технічною та тактичною підготовкою спортсменів, у т.ч. і шляхом участі у змаганнях з видів спортивного туризму;
- взаємодією з аварійно-рятувальними службами району походу;
- контролем МКК за проходженням групою маршруту походу;
- принципом одноосібного керівництва у поході.

Консультативна допомога туристським групам у підготовчий період щодо маршрутів походів та перевірки їх готовності до здійснення СП, а також контроль за проходженням маршрутів туристськими групами в установлені терміни здійснюється туристськими МКК, які розглядають маршрутні документи.

Під час походу туристським групам рекомендується встановити зв'язок з регіональними аварійно-рятувальними службами або ж їх аналогами, до компетенції яких віднесені питання надання допомоги туристам, поінформувати їх про маршрут, графік та контрольні терміни походу, узгодити терміни та способи зв'язку.

Члени МКК, які консультують туристів щодо запланованого ними маршруту походу та роблять висновок про можливість проведення СП у відповідності до Правил змагань зі спортивного туризму, не несуть юридичної відповідальності за нещасні випадки у СП.

4.6. Суддівство виконання спортивних нормативів

Суддівство змагань СП для визначення виконання вимог нормативів зі спортивного туризму полягає у випуску туристських груп на маршрут, оцінці проведених походів, зарахуванні їх спортивних результатів та підведенні підсумків відповідно до чинних Правил змагань СП.

Суддівство здійснюється на підставі Правил змагань зі спортивного туризму та Положення про туристські маршрутно-кваліфікаційні комісії Федерації спортивного туризму України – колегії суддів змагань туристських спортивних походів (далі – МКК), які у цьому випадку відіграють роль Положення про змагання СП.

Порядок випуску команд на маршрути, заліку та оцінці СП визначається Положенням про МКК.

Суддівство проводиться суддівськими колегіями, якими є туристські МКК, що діють на підставі окремого Положення про МКК, затвердженого Федерацією спортивного туризму України. МКК здійснюють суддівство змагань у межах отриманих у встановленому порядку повноважень.

Голова МКК є за посадою головним суддею змагань СП, якщо інше не буде передбачено організацією, що їх проводить.

Результатом суддівства є визначення виконання або не виконання встановлених нормативів зі спортивного туризму у частині СП, що оформлюється протоколом за встановленою формою. Визначення переможців та розподіл місць у цьому виді програми змагань туристських спортивних походів не проводяться;

Документом, який підтверджує виконання командою нормативів зі спортивного туризму у змаганнях СП та визначає її спортивний результат є витяг з протоколу, виданий суддівською колегією учасникам та керівнику походу, у вигляді довідки про залік СП.

4.7. Суддівство чемпіонатів, кубків, першостей туристських спортивних походів

Суддівство чемпіонатів, кубків, першостей СП (далі – Чемпіонатів СП) полягає в оцінці письмових звітів про похід за видами спортивного туризму та категоріям складності і здійснюється методом експертної бальної оцінки.

Суддівство Чемпіонатів СП, розподіл місць та визначення переможців у цьому виді програми змагань туристських спортивних походів проводиться відповідно до Правил змагань зі спортивного туризму та Положення про Чемпіонат. У доповнення до зазначених документів можуть розроблятися Умови, Методичні роз'яснення, щодо суддівства Чемпіонату СП.

Методичні роз'яснення щодо туристських спортивних походів з видів спортивного туризму, затверджується Федерацією спортивного туризму України і не повинні суперечити або змінювати норми Правил та Положення.

На змаганнях міжнародного, національного та зональних масштабів прийом та перевірку заявок на участь у Чемпіонаті проводить мандатна комісія, головою якої є представник організації або федерації туризму, що проводить даний Чемпіонат. До її складу обов'язково входить головний секретар. На змаганнях меншого масштабу функції мандатної комісії може виконувати ГСК.

Після закінчення терміну подання заявок мандатна комісія готує зведений протокол.

Команди, що не допущені до змагань, можуть оскаржити рішення мандатної комісії в апеляційному журі або представника організації, що проводить чемпіонат, якщо таке журі відсутнє.

Суддівство Чемпіонату СП проводиться суддівською колегією, до складу якої входить головна суддівська колегія (далі – ГСК). Склад суддівської колегії затверджується відповідною федерацією спортивного туризму за поданням територіальної або відомчої МКК.

Кожен звіт про похід оцінює бригада суддів у кількості не менше трьох осіб, при цьому кожен суддя оцінює похід окремо.

У суддівстві Чемпіонату СП не мають права брати участь судді, які були учасниками, керівниками, тренерами команд, звіти про походи яких подано на чемпіонат.

Очолює суддівську колегію та відповідає за проведення змагань головний суддя змагань.

Склад ГСК.

Для суддівства Чемпіонату СП, як правило, із складу членів МКК створюється ГСК у складі:

- головний суддя – голова МКК або його заступник;
- головний секретар;
- заступники головного судді з видів туризму;
- суддя-інспектор змагань.

Головний суддя чемпіонату:

- керує роботою суддівської колегії;
- перед початком змагань проводить установчий семінар суддів або їх інструктаж;
- розподіляє суддів по бригадах з врахуванням їхнього досвіду та спеціалізації за видом спортивного туризму;
- проводить засідання ГСК;
- проводить засідання суддівської колегії до початку змагань та після їх закінчення, а при необхідності і під час змагань;
- контролює своєчасність та об'єктивність суддівства;
- забезпечує однаковість підходів під час суддівства звітів про походи з різних видів туризму;
- координує роботу підкомісій;
- вирішує спірні питання;
- відмінює помилкове рішення судді;
- має право усунути від подальшого суддівства суддів, які не справляються зі своїми обов'язками;
- разом із заступником головного судді з виду спортивного туризму

оцінює роботу суддів під час змагань та видає суддям довідки про суддівство;

- затверджує протоколи по закінченню змагань;
- у тижневий термін після закінчення змагань подає на затвердження до федерації спортивного туризму, що проводить змагання, звіт головного судді разом із затвердженими протоколами;
- доповідає про результати суддівства на засіданні президії (виконкому) федерації спортивного туризму, що проводить змагання.

Головний секретар:

- відповідає за підготовку та оформлення усієї документації, необхідної для проведення змагань;
  - спільно із заступниками головного судді з видів спортивного туризму розробляє графік суддівства звітів з усіх видів;
  - відповідає за правильність та своєчасність підрахунку результатів змагань;
  - бере участь у роботі мандатної комісії;
  - веде протоколи засідань ГСК;
  - веде таблиць обліку робочого часу суддів;
  - приймає та реєструє протести, передає їх головному судді для розгляду;
  - подає протоколи змагань на затвердження головному судді до закінчення змагань;
  - відповідає за оформлення підсумків роботи суддівської колегії: узагальнюючого протоколу, документів по нагородженню, документів на присвоєння розрядів та звань;
- готує разом з головним суддею звіт про змагання у терміни та в обсягах, визначених Правилами змагань зі спортивного туризму.

Заступники головного судді з видів спортивного туризму:

- керують роботою суддівських бригад за видами спортивного туризму;
- розробляють графік суддівства звітів за видом спортивного туризму;
- доповідають головному судді про результати роботи бригад та подає

обґрунтовані пропозиції щодо оцінки роботи суддів;

- розподіляють роботу між членами суддівських бригад;
- беруть участь у розгляді усіх звітів про походи з відповідних видів

спортивного туризму;

- подають головному секретарю протоколи розгляду звітів про походи до закінчення терміну проведення змагань.

Судді з виду спортивного туризму:

- проводять індивідуальне суддівство звітів про походи;
- оформлюють відповідні протоколи суддівства.

Суддя-інспектор змагань.

Суддя-інспектор міжнародних та всеукраїнських змагань призначається Виконкомом Федерації спортивного туризму України, регіональних – президіями територіальних осередків ФСТУ в АР Крим, областях, містах Києві та Севастополі, в інших випадках суддя-інспектор може призначатися організацією, що проводить змагання.

Після закінчення змагань суддя-інспектор подає письмовий звіт про змагання до організації, що його призначила, доповідає його на засіданні, де затверджується звіт головного судді про змагання, та пропонує оцінку роботи головного судді.

На міжнародних та всеукраїнських змаганнях в обов'язковому порядку за рішенням організації, що проводить змагання, створюється апеляційне журі для загального спостереження за ходом змагань та вирішення складних питань, що пов'язані із тлумаченням Правил змагань СП.

Суддя-інспектор є головою апеляційного журі за посадою.

Журі складається, як правило, з 3-5 висококваліфікованих суддів і призначається на всеукраїнські та міжнародні змагання, що проводяться на території України, Виконкомом Федерації спортивного туризму України.

Головний суддя до складу журі не входить.

Всі рішення журі приймає простою більшістю голосів відкритим голосуванням і оформлюються в письмовій формі. Рішення журі обов'язкові

для головного судді. Апеляційне журі дає висновки про чемпіонат та пропонує оцінку роботи головного судді.

Усі судді Чемпіонату СП повинні твердо знати та дотримуватись загальних обов'язків суддів.

Судді зобов'язані:

- твердо знати і виконувати Правила, Положення та Методичні роз'яснення щодо суддівства;
- бути принциповими, об'єктивними та неупередженими, оцінюючи здійснені походи;
- бути дисциплінованими;
- фіксувати у протоколі порушення, що допущені учасниками;
- судді не мають права бути учасниками, тренерами, представниками, керівниками команд або їх заступниками на змаганнях, які вони обслуговують.

Прийом заявок на Чемпіонати СП та відповідність звітів вимогам Положення про Чемпіонат проводить мандатна комісія під головуванням представника організації або федерації туризму, що проводять змагання. До складу мандатної комісії входить головний секретар чемпіонату та відповідальний секретар МКК федерації, що проводить змагання. При проведенні регіональних та відомчих змагань функції мандатної комісії можуть бути покладені на головного суддю і головного секретаря.

Після закінчення терміну подання заявок мандатна комісія готує зведений протокол.

Рішення мандатної комісії про недопуск команд до участі у чемпіонаті може бути оскаржений через ГСК змагань зверненням до організації, що проводить змагання.

Суддівство змагань.

Суддівство змагань туристських спортивних походів проводиться шляхом бальної експертної оцінки за п'ятьма критеріями:

- складність СП;
- безпека;

- корисність та інформативність;
- новизна;
- інтегральна оцінка СП.

Оцінка походів у балах за кожним з установлених критеріїв здійснюється за Умовами та у межах, обумовленими Методичними роз'ясненнями щодо суддівства чемпіонатів, кубків, першостей туристських спортивних походів (табл. 4.3).

Таблиця 4.3

Оцінка показників проходження маршруту в балах

Показники	Складність	Безпека	Корисність та інформативність	Новизна	Інтегральна оцінка
Бали	від 0 до +120	від -30 до +25	від 0 до + 10	від 0 до + 24	від - 18 до + 25

Результат кожної окремої команди визначаються як сума середньоарифметичних значень суддівських експертних оцінок кожного з п'яти критеріїв.

Якщо кількість суддів, що розглядають звіт однієї команди більше чотирьох осіб, найбільша та найменша оцінки в балах, виставлені бригадою по кожному з критеріїв не враховуються, при підведенні підсумків.

Оформлення результатів суддівства здійснюється у протоколах Чемпіонату з СП.

4.8. Протести та порядок їх розгляду

Протести можуть подаватися як на змаганнях з виконання нормативів, так і на чемпіонатах спортивних туристських походів.

Протести, подаються у письмовій формі, підписаними керівником (представником) команди, і повинні бути вмотивовані і аргументовані з посиланнями на пункти документів (Правил, Положення про змагання, Методики суддівства), які той, хто протестує, вважає порушеними. Протести

без таких посилань не розглядаються.

Розгляд протестів проводить ГСК змагань, а при необхідності і апеляційне журі змагань, якщо воно було утворено. Під час розгляду протесту заслуховуються обидві сторони, але у випадку неявки однієї з них рішення може бути прийняте і за її відсутності.

На змаганнях з виконання нормативів спортивних туристських походів протести можуть подаватися лише на результат зарахування походу групі або окремим учасникам. У цьому випадку протест подається керівником походу протягом тижня з моменту отримання рішення МКК щодо зарахування походу. Протест подається відповідальному секретарю або голові відповідної МКК.

Рішення по протесту оформлюється протокольнo і повинно бути повідомлено заявнику протягом одного місяця з моменту його отримання.

На чемпіонатах туристських спортивних походів протести подаються на недопуск до участі у чемпіонаті або ж щодо порушень Правил чи Положення у частині підготовки або організації чемпіонату.

Експертна оцінка суддів не може бути підставою для протесту.

Протести, що стосуються зняття команд під час суддівства чемпіонату, порушень Правил чи Положення у частині підготовки або організації чемпіонату подаються не пізніше, ніж за добу до закриття змагань, якщо інше не передбачено Положенням.

Протест повинен бути розглянутий ГСК змагань до затвердження результатів змагань. Рішення по протесту оформлюється протоколом і повідомляється заявнику.

На змаганнях може бути запроваджена система обов'язкової застави при поданні протесту. Рішення про запровадження обов'язкової застави приймає організація, яка проводить змагання.

Контрольні запитання

1. Назвати нормативи туристських спортивних походів для різних категорій складності у різних видах спортивного туризму.
2. Перелічте вимоги до складу туристських груп учасників змагань спортивних походів.
3. Опишіть права та обов'язки керівника групи на різних етапах спортивного походу.
4. Опишіть права та обов'язки учасників спортивних походів.
5. Опишіть документи, які необхідні для проведення спортивних походів.
6. Яка різниця між маршрутним листом та маршрутною книжкою?
7. Охарактеризуйте основні положення суддівства чемпіонатів спортивних походів.

РОЗДІЛ 5

ЗМАГАННЯ З ВИДІВ СПОРТИВНОГО ТУРИЗМУ

5.1. Загальні положення

Змагання з видів спортивного туризму (далі – змагання з ВСТ) проводяться з метою виявлення найсильніших команд та учасників, підвищення їх технічної та тактичної майстерності, сприяння безпеці спортивних туристських походів та змагань з ВСТ.

Основними завданнями змагань з ВСТ є:

- удосконалення спортивної майстерності туристів-спортсменів, виконня спортсменами нормативів та вимог Єдиної спортивної класифікації України з неолімпійських видів спорту на присвоєння спортивних розрядів та звань зі спортивного туризму;
- відпрацювання та удосконалення технічних та тактичних прийомів подолання реальних перешкод у спортивних туристських походах;
- моделювання дій туристів у складних похідних ситуаціях;
- залучення населення до здорового способу життя.

Змагання з ВСТ можуть проводитися як:

- змагання з обраного виду спортивного туризму;
- змагання на комбінованих дистанціях, що включають змагання з різних видів спортивного туризму.

Змагання з ВСТ можуть бути командними (стартує і проходить дистанцію разом уся команда, зв'язки, екіпажі), особистими (змагаються окремі учасники) та особисто-командними (результат команди складається з суми особистих результатів залікових учасників).

Змагання з ВСТ можуть проводитись як на одній, так і на декількох дистанціях.

Типи дистанцій змагань:

- коротка дистанція – смуга перешкод, рятувальні роботи, велокрос, тріал тощо;
- довга дистанція – крос-похід, ралі, маршрутні перегони тощо;
- інші види дистанцій, передбачені відповідними видовими розділами Правил змагань зі спортивного туризму з урахуванням специфіки видів спортивного туризму або конкретних змагань.

Змагання з ВСТ, за результатами яких можуть бути присвоєні спортивний розряд «Кандидат у майстри спорту України» та спортивне звання «Майстер спорту України», проводяться не менше ніж на двох дистанціях різного типу. Перелік цих дистанцій визначається Положенням про змагання.

Усі інші змагання з ВСТ можуть проводитися як на одній, так і на декількох дистанціях.

При особистих змаганнях та змаганнях зв'язок нормативні вимоги до протяжності дистанцій та розрахункового часу на їх проходження можуть бути зменшені відповідно до рішення ГСК змагань, але не більше, ніж у два рази.

5.2. Класифікація змагань

Основними характеристиками змагань з ВСТ є їх ранг, клас та кваліфікаційний ранг окремих дистанцій змагань.

Ранг змагань з ВСТ визначається відповідно до вимог розділу «Спортивний туризм» Єдиної спортивної класифікації України з неолімпійських видів спорту.

Клас дистанцій змагань з окремих видів спортивного туризму визначається відповідно до вимог Правил змагань зі спортивного туризму. Дистанції змагань можуть бути I, II, III, IV, V класу.

Класифікація складності дистанцій змагань з ВСТ в цілому відповідає класифікації складності маршрутів спортивних туристських походів, а перелік, тактична і технічна складність перешкод, які долаються на дистанціях, повинні

наближатись до складності перешкод, які долаються у спортивних туристських походах відповідної категорії складності.

Клас комбінованих дистанцій залежить від кількості видів спортивного туризму, перешкоди яких включено у дистанцію, та складності цих перешкод. Комбіновані дистанції, які включають в себе перешкоди двох і більше видів спортивного туризму, можуть мати клас дистанції на одну градацію вище, ніж видова дистанція, за умови, що клас дистанцій з різних видів спортивного туризму відрізняється один від одного не більше ніж на один клас.

Класифікація дистанцій та особливості суддівства у кожному виді спортивного туризму наведені у видових розділах Правил змагань зі спортивного туризму.

Кваліфікаційний ранг дистанцій змагань визначається за рейтинговою таблицею 2.12 окремо на кожній дистанції як сума балів за спортивні розряди і звання учасників команд, що посіли перші шість місць.

Кваліфікаційний ранг дистанцій змагань в особистих змаганнях (окрім змішаних екіпажів, зв'язок) визначається для чоловіків і жінок окремо.

5.3. Учасники змагань, представники (тренери) команд

До змагань з ВСТ допускаються учасники, які включені до іменної заявки і їх спортивна кваліфікація відповідає вимогам Положення та Правилам змагань, мають дозвіл медичного закладу, страховий поліс, обумовлений Положенням, а також необхідне спорядження. Перелік мінімально достатнього необхідного спорядження може визначатися Положенням або (та) Умовами змагань.

Склад команд може бути чоловічим, жіночим та змішаним.

Кількісний склад команди визначається Положенням про змагання.

В залежності від класу дистанції змагань учасники повинні мати спортивну кваліфікацію згідно з таблицею 5.1.

Учасники змагань зобов'язані:

- виконувати загально визнані норми поведінки спортсмена, бути дисциплінованими, чесними та ввічливими;
- знати та виконувати Правила, Положення, умови змагань, методичні роз'яснення та настанови з виду спортивного туризму. Незнання цих документів не звільняє від відповідальності за порушення;

Таблиця 5.1

Спортивна кваліфікація учасників змагань в залежності від класу дистанції

Клас дистанції	I	II*	III*	IV*	V*
Розряд зі спортивного туризму (не нижче)**	б/р	II ю.р.	III с.р. (I ю.р.)	II с.р.	I с.р.
Мінімальний вік учасників (за роком народження)***	10	11	13	16	17

Примітки:

*) для участі у командних змаганнях з дистанціями вище I класу 30% учасників команди можуть мати розряди на одну ступінь нижче, ніж встановлено для дистанцій даного класу;

***) до участі у змаганнях з водного туризму можуть бути допущені спортсмени, що мають такий саме розряд з веслувального слалому, а до змагань з гірського туризму – що мають такий саме розряд з альпінізму, скелелазання, але їх розряди і звання при визначенні рангу змагань не враховуються. Можливість допуску до участі у певних змаганнях спортсменів, що спеціалізуються в інших видах спорту визначається у відповідних видових розділах Правил змагань зі спортивного туризму;

****) за спецдопуском медичного закладу до участі у змаганнях можуть бути допущені учасники, вік яких на один рік менше встановленого. Можливість допуску до участі у змаганнях за спецдопуском встановлюється Положенням про змагання. В окремих розділах Правил змагань зі спортивного туризму за видами туризму мінімальний вік учасників змагань може бути підвищений.

- дотримуватися техніки безпеки, надавати допомогу тим, хто опинився на трасі змагань у небезпеці, а також тим, хто отримав травму;
- мати номери учасників, закріплені на спортсмені відповідно до вимог ГСК змагань;
- у випадку припинення своєї подальшої участі у змаганні на дистанції негайно сповістити про це суддівську колегію через представника команди або особисто.

Учасники змагань не мають права:

- виходити на дистанції змагань під час їх проведення, підготовки, або в інший період, визначений Положенням або умовами змагань, без дозволу ГСК;
- входити у стартову зону без дозволу суддів на старті;
- застосувати спорядження та засоби пересування, не передбачені Правилами, Положенням, Умовами, або заборонені технічною комісією;
- втручатися в роботу суддівської колегії.

Команди (учасники) можуть бути зняті зі змагань або з дистанції за рішенням ГСК за:

- несвоєчасну явку на старт;
- використання сторонньої допомоги, за винятком медичної, або за дії, що заважали учасникам іншої команди під час виступу;
- псування або навмисну зміну перешкод або облаштування дистанції;
- втрату спорядження, необхідного за вимогами безпеки;
- неспортивну або неетичну поведінку;
- дії, які викликають небезпеку для учасників, суддів та глядачів;
- травми або захворювання учасника, що вимагають кваліфікованої медичної допомоги (за вимогою лікаря змагань або служби безпеки);
- порушення правил охорони природи, пам'яток історії та культури;
- явну непідготовленість до змагань за визначенням головного судді.

Організація, що спрямувала команду для участі в змаганнях, призначає свого *представника*, який представляє команду перед суддівською колегією.

Представник відповідає за дисципліну членів команди та виконання умов ГСК.

Представник має право:

- брати участь з дорадчим голосом у засіданнях суддівської колегії, що проводяться разом з представниками команд;
- отримувати інформацію про хід та результати змагань;
- подавати письмові протести і заяви до ГСК тощо.

Представник зобов'язаний:

- знати і виконувати Правила, Положення та Умови;
- бути присутнім на засіданнях суддівської колегії, які проводяться разом з представниками і повідомляти учасникам отримані відомості;
- забезпечувати своєчасну явку команди на старт або в суддівську колегію;
- подавати заявки та перезаявки, та всі інші документи, що передбачені Положенням та/або умовами змагань;
- повідомляти у письмовій формі суддівську колегію про учасників своєї команди, що залишилися на дистанції змагань після їх закінчення;
- виконувати всі вимоги суддівської колегії.

Представнику і тренеру заборонено:

- втручатись в роботу суддівської колегії;
- знаходитись на дистанції під час змагань, а також у період їх підготовки та в інший період, обумовлений Положенням та/або Умовами змагань, крім випадків, коли обов'язки представника покладені на одного з учасників команди.

При необхідності та на вимогу головного судді або ж його заступника представник, тренер та команда можуть бути залучені до участі у рятувальних роботах.

5.4. Заявки на участь у змаганнях та мандатна комісія

Проведення змагань з ВСТ передбачає подання попередніх, іменних та технічних заявок.

Попередня заявка, що підтверджує участь команди у змаганнях, подається за установленою формою в організацію та у терміни, що визначені Положенням (додаток 5).

Іменна заявка подається в ГСК (мандатну комісію) змагань. Іменна заявка оформлюється за установленою формою, підписується керівником організації,

що направляє команду, представником команди та завіряється печаткою (додаток 6).

Лікарський допуск учасників до змагань підтверджується особистим підписом лікаря та печаткою лікарсько-фізкультурного диспансеру. Крім того, лікар, підпис якого завіряється медичним закладом, засвідчує загальну кількість допущених учасників. Для місцевих змагань замість візи лікаря у заявці допускається подання медичної довідки з підписом лікаря та печаткою медичного закладу про допуск до змагань.

Кількість запасних учасників та термін подання іменної заявки визначаються Положенням.

Технічна заявка подається під час змагань на вимогу ГСК для визначення учасників змагань з певного виду програми і є вибіркою з іменної заявки.

Перезаявка (заміна учасника у технічній заявці) подається в суддівську колегію не пізніше, ніж за годину до початку змагань з даного виду програми.

При наявності двох і більше команд від однієї організації, кількість заявок повинна відповідати кількості заявлених команд. Не допускається включення одних і тих же учасників у заявки різних команд.

Мандатна комісія.

На змаганнях міжнародного, всеукраїнського та регіонального значення прийом і перевірку іменних заявок та інших обов'язкових документів учасників, визначених Положенням, проводить мандатна комісія, головою якої є представник організації або федерації спортивного туризму, що проводить дані змагання. До її складу обов'язково входить головний секретар та лікар змагань. На інших змаганнях функції мандатної комісії може виконувати уповноважений представник ГСК за участю лікаря.

Після закінчення терміну подання заявок мандатна комісія готує зведений протокол мандатної комісії за установленою формою (додаток 7). Результати роботи мандатної комісії затверджуються ГСК змагань і оголошуються на першому спільному засіданні ГСК з представниками команд.

Спірні питання про допуск учасників до змагань, пов'язані з їх

територіальною або іншою приналежністю, вирішує представник організації, що проводить змагання спільно з представником федерації спортивного туризму (клубу, ФСТ тощо), питання щодо спортивної кваліфікації – ГСК.

Команди або окремі учасник, які були не допущені до участі у змаганнях через недоліки у оформленні документів можуть бути допущені за рішенням ГСК до першого жеребкування умовно «під протестом» за умови, що не пізніше ніж за дві години до першого старту вони подадуть до мандатної комісії необхідні документи у повному обсязі і мандатна комісія прийме позитивне рішення про допуск.

В обов'язковому порядку на міжнародних та всеукраїнських змаганнях створюється апеляційне журі. На інших змаганнях апеляційне журі створюється за необхідністю.

До складу журі входять, як правило, три висококваліфікованих судді. Журі очолює голова, який одночасно є суддею інспектором змагань. Головний суддя до складу журі не входить.

Апеляційне журі на всеукраїнські та міжнародні змагання, які проводяться на території України, призначається Виконкомом ФСТУ, на інші змагання апеляційне журі призначається організацією, яка проводить змагання.

Апеляційне журі розв'язує складні питання та конфліктні ситуації, що виникають під час змагань, пов'язані з тлумаченням Правил змагань з ВСТ, Положення, Умов, Методичних роз'яснень, Настанов.

Рішення апеляційного журі приймається більшістю голосів членів журі і є обов'язковим для виконання на данних змаганнях.

5.5. Протести та порядок їх розгляду

Протести (апеляції) подаються представником команди головному секретарю змагань на ім'я головного судді у письмовій формі, де обов'язково вказуються ті пункти Правил змагань зі спортивного туризму, Методичних роз'яснень, Настанов, Положення, Умов, а також Протоколу огляду дистанції і

інших засадничих документів, які спростовують, на думку команди, рішення судді на дистанції або які подаючий протест рахує, були порушені.

Протести щодо порушень Правил змагань зі спортивного туризму і Положення у частині підготовки або організації самих змагань подаються не пізніше однієї години до початку змагань з данного виду (дистанції).

Правила допускають: «Протести на дії учасників, суддів, обслуговуючого персоналу, які привели до порушення Умов змагань, Положення або Правил і впливають на результати команди», але не на незгоду із зайнятим місцем.

Протести на дії учасників, суддів, обслуговуючого персоналу, що призвели до порушення Умов змагань, Положення або Правил змагань зі спортивного туризму і впливають на результат команди, подаються не пізніше однієї години після письмового оголошення попередніх результатів у даному виді програми змагань.

Протести, що стосуються результату виступу команди також подаються не пізніше, ніж через одну годину, після опублікування попередніх результатів у даному виді програми змагань.

Порядок розгляду протесту. Якщо, ознайомившись з Карткою попередніх результатів, команда вважає, що окремі штрафні санкції суддів є помилковими, її Представник повинен уточнити їх обґрунтованість, а саме:

а) звернутися до заступника головного судді виду за роз'ясненням, за які конкретно порушення був виставлений штраф;

б) якщо відповідь виявиться недостатньо переконливою, необхідно звернутися до заступника головного судді по суддівству, а при його відсутності – до Головного судді;

в) якщо після усних роз'яснень представник команди залишається не задоволеним від отриманих пояснень по штрафу, зафіксованому в Картці, після публікації результату представник має право внести заставну суму у розмірі стартового внеску команди і подати головному секретареві на ім'я Головного судді змагань письмовий протест.

Попередній результат вважається опублікованим з моменту появи в

Протоколі попередніх результатів на інформаційному щиті запису технічного результату команди, зробленого головним секретаріатом.

Якщо Представник згоден, що порушення мало місце, але вважає штраф завищеним, в протесті має бути вказане «правильне», на думку Представника, рішення, обгрунтоване відповідними посиланнями.

Головний секретар змагань, приймаючий протест, повинен зафіксувати точний час подачі протесту в ГСК, отримати необхідну заставу і негайно повідомити про протест Головному судді змагань.

Представник команди не має права маніпулювати Правилами, Регламентом, «Умовами», Протоколом огляду дистанції та іншим для створення переваги своїй команді або з корисливими цілями. При подібній поведінці Головний суддя має право усунути Представника від виконання своїх обов'язків з відповідними оргвисновками на майбутнє.

Протест повинен бути розглянутий ГСК до затвердження результатів відповідних змагань, але не пізніше 12-ти годин від часу його подання. Якщо поданий протест неможливо розглянути до закінчення змагань, суддівська колегія може допустити учасників (команду) до змагань умовно «під протестом». Результати виступу затверджуються після вирішення питання про протест.

Суддівська колегія вислуховує по протесту всі сторони, але у випадку неявки однієї з них, рішення може бути прийняте і за її відсутності. Остаточне рішення по протесту приймає головний суддя. Рішення повинно бути оформлене протоколом і повідомлене заявнику.

При розгляді протесту і виникненні протиріч в описі подій, що мали місце, за основу беруться тільки роз'яснення суддів, що зафіксували порушення, а також відеозаписи команд, синхронізовані з секундоміром судді. Усні свідчення сторонніх осіб (запасних, глядачів та ін.) не розглядаються і не беруться до відома.

На засіданні ГСК, поза часом відведеного на розгляд протестів, обгрунтованість штрафів, виставлених спортсменам при виступі, обговоренню

не підлягає.

Рішення ГСК, пов'язані з питаннями безпеки, включаючи припинення, перенесення або відміну змагань, не можуть бути приводом для протесту.

Представник команди в разі незгоди з рішенням ГСК, прийнятим при розгляді його протесту, має право звертатися до апеляційного журі. Апеляція може бути подана протягом однієї години після повідомлення рішення ГСК по протесту представнику команди. Апеляція повинна бути розглянута протягом 12 годин з моменту подання, але до затвердження результатів змагань.

На змаганнях може бути запроваджена система обов'язкової застави при поданні протесту. Рішення про запровадження обов'язкової застави приймає організація, яка проводить змагання.

5.6. Суддівська колегія змагань

Суддівство змагань з ВСТ забезпечує суддівська колегія змагань, склад якої комплектується та затверджується організацією, що проводить змагання згідно з Правилами змагань зі спортивного туризму та з урахуванням норм Положення про суддів зі спортивного туризму.

До суддівства змагань допускаються судді з відповідною суддівською кваліфікацією та досвідом суддівства змагань з відповідного ВСТ.

Чисельний та якісний склад суддівської колегії визначається в залежності від рангу змагань, класу дистанцій (табл. 5.2).

Для міжнародних, всеукраїнських змагань склад ГСК затверджується у терміни, встановлені Мінсім'ямолодьспортом України, регіональних – не пізніше, ніж за місяць до їх початку. Для інших змагань – напередодні змагань.

На змаганнях з кількох видів туризму можуть створюватися ГСК та суддівські колегії з цих видів туризму з їх підпорядкуванням загальній ГСК заходу.

Перед початком змагань рекомендовано проведення 1-3-денного суддівського установчого семінару під керівництвом головного судді чи його

заступника. Після закінчення семінару та змагань суддям видаються довідки встановленого зразку про участь у семінарі та суддівство змагань (рис. 3.1).

Загальні обов'язки суддів.

Судді зобов'язані:

- твердо знати і виконувати Правила змагань зі спортивного туризму, Положення та Умови;
- бути принциповими, об'єктивними та неупередженими, оцінюючи виступи учасників;
- слідкувати за виконанням учасниками Правил змагань зі спортивного туризму, Положення, Умов та норм поведінки;
- бути дисциплінованими, не залишати місця проведення змагань без дозволу старшого судді бригади, до якої він входить, головного судді або його заступника на дистанції;

Таблиця 5.2

Рекомендований склад та кваліфікація суддівської колегії

№	Обов'язки	Кількість членів суддівської колегії на змаганнях та дистанціях, в дужках - суддівська категорія (не нижче)	
		I - III класів	IV - V класів
1.	Головний суддя	1 (2)	1 (1)
2.	Заступник головного судді з:		
	- з суддівства	1 (2)	1 (1)
	- виду	по 1 на вид (3)	по 1 на вид (2)
	- з дистанції(й)		1 (2-1)
	- безпеки	-	1 (2)
	- оргроботи *	-	1
	- інформації	-	1 (2)
3.	Головний секретар *	1 (3)	1 (2)
4.	Заступник головн. секретаря *	-	1
5.	Секретарі *	2	3
6.	Судді на старті:		
	- старший суддя	1 (3)	1 (3)
	- секретар *	-	1
	- секретар-хронометрист *	1	1
7.	Судді на етапах:		
	- старший суддя	по 1 на етапі (3)	по 1 на етапі (2)
	- судді	по 1-2 на етапі *	по 2-4 на етапі (3)

Продовж. табл. 5.2

8.	Судді на фініші:		
	- старший суддя	1 (3)	1 (2)
	- секретар *	-	1
	- хронометрист *	1-2 (3)	1-3 (3)
9.	Начальник дистанції	по 1 на кожну (3-2)	по 1 на кожну (2-1)
10.	Помічник начальника дистанц.	1 (3)	1-2 (2)
11.	Суддя по спорядженню	1 (3)	1 (2)
12.	Суддя при учасниках	1	1
13.	Суддя по нагородженню	-	1
14.	Суддя-інформатор	1	2
15.	Комендант	1	1
16.	Лікар змагань	1	1
17.	Суддя-інспектор	1 (2)	1 (1)

Примітки:

Допускається суміщення посад суддями з виконання різних обов'язків

* - суддівський досвід у даному виді туризму не обов'язковий

- фіксувати у протоколі порушення, що допущені учасниками;
- зупиняти учасника (команду) при виникненні небезпеки, яка може привести до нещасного випадку, вимагати виправлення помилок, що можуть вплинути на безпеку;
- носити встановлену форму одягу та відповідні до обов'язків розпізнавальні знаки.

Судді не мають права:

- бути учасниками, тренерами, представниками, керівниками команд або їх заступниками на змаганнях, які вони обслуговують;
- надавати допомогу учасникам на дистанції, за виключенням медичної, допомоги по забезпеченню безпеки;
- допускати на дистанцію сторонніх осіб без дозволу головного судді.

Роботою суддівської колегії керує головна суддівська колегія (ГСК). До її складу входять:

- головний суддя;
- заступники головного судді;
- головний секретар;
- начальники дистанцій.

Очолює суддівську колегію та керує проведенням змагань головний

суддя. Головний суддя відповідає за організацію та чітке проведення змагань у відповідності з Правилами змагань зі спортивного туризму, Методичними роз'ясненнями, Положенням та Умовами і вирішує всі питання, що виникають під час змагань, в тому числі і такі, що не передбачені Правилами, Положенням або Умовами. Розпорядження головного судді обов'язкові для суддів, обслуговуючого персоналу, учасників, представників, тренерів та капітанів команд.

Головний суддя зобов'язаний:

- перед початком змагань провести установчий семінар або інструктаж суддів;
- розподілити суддів по бригадах, враховуючи їх досвід та затвердити склад технічної комісії;
- до початку змагань перевірити та прийняти по акту дистанції у відповідності до вимог Правил, Положення та Умов;
- перед початком змагань провести нараду з представниками команд, на якій проінформувати їх про склад ГСК, дистанції змагань, Умови та порядок проведення змагань;
- перевірити наявність рятувальних засобів та готовність до їх застосування, забезпеченість медичним обслуговуванням та засобами зв'язку;
- затвердити контрольний час, інтервал між стартами та час початку змагань;
- затвердити акт здачі дистанції;
- затвердити акти технічної комісії;
- організувати розгляд протестів, забезпечити прийняття рішення по ним у встановлені терміни;
- провести засідання суддівської колегії перед початком змагань та після їх закінчення, а також у процесі проведення змагань, якщо виникне така необхідність;
- проводити засідання ГСК;
- проводити спільні наради суддівської колегії та представників команд

щодо змагань на окремих дистанціях або з видів програми;

- організувати пошук учасників, які не прибули на фініш після закінчення контрольного часу;

- після закінчення змагань видати суддям довідки про суддівство;

- протягом п'ятнадцяти днів після закінчення змагань подати звіт головного судді змагань з висновками та пропозиціями, спрямованими на вдосконалення практики проведення змагань, Положення, Правил, Методичних роз'яснень чи Настанов, а також забезпечити своєчасність подання звіту про змагання головним секретарем змагань до відповідної організації.

Головний суддя має право:

- при необхідності перенести початок змагань або припинити їх проведення якщо виникають умови, що можуть призвести до нещасних випадків або роблять проведення змагань неможливим (несприятливі метеорологічні умови, неготовність дистанції і т.п);

- внести зміну до програми змагань, якщо за якихось об'єктивних умов виникла така необхідність;

- переміщати суддів по ходу змагань на інші посади;

- відмінити помилкове рішення судді, усунути від роботи суддів, які допустили грубі помилки або не справляються зі своїми обов'язками;

- усунути від подальшої участі в змаганнях учасників чи команди (тільки після проходження дистанції), а також представників (тренерів), що припустились грубих порушень Правил, Положення, Умов або дисципліни і клопотати про їх дискваліфікацію;

- дозволити повторний виступ команди (учасника), якщо під час її виступу виникли серйозні перепони з вини суддівської бригади.

У залежності від значення, програми та кількості дистанцій змагань на допомогу головному судді надається один або кілька заступників, що працюють під його керівництвом. Заступники головного судді керують за його вказівками окремими ділянками роботи. У разі відсутності головного судді його обов'язки покладаються на одного із заступників, який користується на

цей період усіма правами головного судді.

На змаганнях з кількох видів туризму заступники головного судді є одночасно головними суддями з видів туризму, а заступники головного секретаря є одночасно головними секретарями з видів туризму.

Заступник головного судді з дистанцій змагань:

- здійснює контроль за роботою начальника дистанції;
- перевіряє готовність дистанції змагань, проводить її показ капітанам команд;
- подає пропозиції головному судді щодо складу суддівських бригад;
- інструктує суддів перед початком змагань;
- проводить змагання та керує бригадами суддів;
- доповідає після закінчення змагань головному судді про їх результати;
- відмінює помилкові рішення суддів;
- тимчасово (до рішення головного судді) звільняє від суддівства суддів, які допустили грубі порушення або не справляються зі своїми обов'язками та усуває від участі у змаганнях на дистанції учасників або команди, які порушили Правила, Положення або Умови.

Заступник головного судді з організаційної роботи координує діяльність окремих служб з організацією, що проводить змагання, по всіх питаннях матеріально-технічного постачання, а також керує роботою коменданта змагань та обслуговуючого персоналу.

Заступник головного судді з безпеки створює умови для безпечного проведення змагань, за рішенням організації, яка проводить змагання, створює рятувальний загін та керує його діями та співпрацює з підрозділами аварійно-рятувальної служби МНС України по забезпеченню безпеки змагань, підписує акт здачі дистанції.

Заступник головного судді з безпеки:

- перевіряє дистанцію та надійність обладнання на дистанції для попередження можливості нещасних випадків;
- разом з начальником дистанції підписує акт про готовність дистанції

до проведення змагань (додаток 8);

- веде контроль за виконанням заходів безпеки на дистанції змагань, при необхідності організовує пости на складних ділянках, етапах дистанцій;
- має право тимчасово закрити дистанцію при виникненні аварійної ситуації, або для проведення рятувальних робіт;
- має право залучати до проведення рятувальних робіт суддів та учасників.

Заступник головного судді з суддівства:

- підбирає суддів на дистанції, перевіряє їхню кваліфікацію і компетентність, формує суддівські бригади;
- дає роз'яснення суддям про особливості суддівства на конкретному місці і консультує їх в процесі змагань;
- керує роботою суддівських бригад;
- збирає інформацію та аналізує ситуації, пов'язані з протестами, готує обгрунтовані рішення по ним;
- проводить аналіз роботи суддів по кожному дню змагань;
- узгоджує попередню оцінку роботи суддів.

Головний секретар змагань:

- керує роботою секретаріату, суддів з інформації та нагородження, технічними працівниками (оператори ПК, оформлювачі, художники);
- проводить інструктаж секретаріату;
- бере участь у роботі мандатної комісії;
- приймає від представників команд протести, передає їх головному судді, контролює винесення рішень по протестах;
- відповідає за підготовку та оформлення всієї документації по змаганнях;
- визначає організаційну структуру секретаріату, схему обробки документації при підрахуванні технічних результатів;
- відповідає за правильність та своєчасність підрахунку результатів змагань та інформування команд;

- складає список-заявку на канцелярські товари, інвентар, необхідний для роботи секретаріату, бланки протоколів, дипломи, грамоти, призи та інші нагороди призерам;

- готує разом з головним суддею звіт про змагання у терміни та в обсязі, визначені Правилами.

Секретаріат змагань:

- приймає документи від мандатної комісії після закінчення її роботи;
- приймає від команд технічні заявки по змаганням, перевіряє правильність їх заповнення;

- перевіряє відповідність технічних заявок фактичному складу команд, що стартують на дистанціях;

- проводить жеребкування між командами і складає стартовий протокол;

- роздає представникам команд номери учасників, які після закінчення змагань забирає;

- роздає суддям розпізнавальні знаки, бланки протоколів;

- веде протоколи засідань суддівської колегії та оформлює розпорядження головного судді по ходу змагань;

- підраховує поточні та підсумкові результати змагань;

- оформлює протоколи змагань у відповідності до встановлених вимог;

- інформує команди про результати виступів;

- веде облік роботи суддів під час змагань, готує довідки про суддівство;

Начальник дистанції призначається на кожну дистанцію і відповідає за її підготовку та справність під час проведення змагань. Начальник дистанції підпорядковується головному судді або його заступнику з виду. У розпорядження начальника дистанції може надаватися група робітників, транспортні засоби для проведення робіт з обладнання дистанції.

Начальник дистанції:

- планує, розміщує та повністю обладнує дистанцію змагань відповідно до Правил, Положення та Умов;

- спільно із заступником головного судді по дистанції готує розклад часу проходження дистанції, пропозиції щодо контрольного часу та інтервалу між стартами;

- складає заявку на спорядження для обладнання дистанції, отримує його у коменданта і відповідає за його цілісність під час змагань;

- готує схему дистанції;

- до початку змагань здає по акту головному судді дистанцію змагань;

- не пізніше ніж за годину до початку змагань вивіщує затверджену головним суддею та суддею-інспектором схему дистанції;

- разом із заступником головного судді знайомить капітанів із дистанцією, при необхідності організовує демонстрацію проходження;

- разом із заступником головного судді проводить інструктаж суддів та розставляє їх на дистанції;

- після закінчення змагань або за вказівкою головного судді знімає суддів з дистанції та повертає коменданту спорядження та інвентар, що був використаний для обладнання дистанції.

Голова технічної комісії веде перевірку особисто-командного спорядження та технічних засобів пересування учасників на відповідність вимогам техніки безпеки, Правил, Положення та Умов.

Суддя-інспектор міжнародних та всеукраїнських змагань призначається Виконкомом Федерації спортивного туризму України, регіональних – президіями територіальних осередків ФСТУ в АР Крим, областях, містах Києві та Севастополі, в інших випадках суддя-інспектор може призначатися організацією, що проводить змагання за погодженням з територіальними осередками ФСТУ.

Суддя-інспектор до початку змагань проводить інспекцію, разом з начальником дистанції перевіряє правильність постановки дистанції у відповідності з класом змагань та вимогами безпеки, відповідність схеми дистанції, розклад часу проходження, доповідає головному судді про всі невідповідності і недоліки дистанції, після закінчення інспекції та узгодження

усіх проблемних питань визначає клас дистанції та підписує акт її здачі.

Суддя-інспектор може аргументовано запропонувати заступнику головного судді та начальнику дистанції змінити її. У випадку розходжень остаточне рішення по дистанції приймає головний суддя.

Інспектування дистанції змагань IV-V класу проводиться, як правило, у два етапи. Перша (попередня) інспекція проводиться не пізніше, ніж за 1 місяць перед змаганнями.

Під час змагань суддя-інспектор слідкує за якістю суддівства. Має право бути присутнім на всіх засіданнях ГСК із правом дорадчого голосу. Суддя-інспектор не має права робити зауваження суддям або відмінити їх рішення в процесі змагань.

Після закінчення змагань суддя-інспектор подає письмовий звіт про змагання до організації, що його призначила, та пропонує оцінку роботи головного судді.

Комендант змагань відповідає за організацію та підтримку порядку і охорони природи у районі проведення змагань, керує обслуговуючим персоналом та транспортом, виділеним у його розпорядження.

Комендант змагань:

- розміщує учасників змагань, членів суддівської колегії, медичний та обслуговуючий персонал;
- при розміщенні у польових умовах підбирає місця для табору, стоянки транспорту, вогнищ для приготування їжі, просушки одягу та забезпечує доставку палива;
- обладнує та оформлює місця відкриття та закриття змагань, щити інформації, місця старту та фінішу змагань;
- видає начальнику дистанції інвентар, спорядження для обладнання дистанції і приймає його після закінчення змагань;
- організує харчування суддів на місці проведення змагань, забезпечує табір освітленням та зв'язком;
- обладнує за домовленістю із санепідемстанцією місця забору води для

приготування їжі, тимчасові туалети, сміттєві ями;

– після закінчення змагань приймає місця розміщення у представників команд, складає доповідну записку про стан району змагань і передає її головному судді.

Суддя з нагородження готує за вказівкою головного секретаря все необхідне для нагородження переможців та призерів змагань (дипломи, грамоти, медалі, призи і т. і.), оформлює звітну документацію на видачу матеріальних нагород, бере участь в організації урочистих церемоній відкриття та закриття змагань.

Суддя з інформації готує інформаційні матеріали (таблиці, щити, схеми дистанцій, тощо), під час змагань надає оперативну інформацію про учасників та хід змагань, передає оголошення ГСК, організовує роботу представників преси, радіо, телебачення, бере участь в організації урочистих церемоній відкриття та закриття змагань.

Судді, які обслуговують дистанцію, підпорядковуються заступнику головного судді з виду (дистанції). Вони поділяються на бригади, які обслуговують старт, фініш, етапи, контрольні пункти (КП) тощо. Бригаду очолює старший суддя.

Судді на старті-фініші.

До складу бригад входять: старший суддя, секретар, судді-хронометристи, суддя при учасниках.

Старший суддя викликає команди на стартовий майданчик згідно із стартовим протоколом і з дозволу головного судді дає старт змагань. *Суддя при учасниках* перевіряє відповідність спорядження та форми учасників вимогам Правил, Положення та Умов, перевіряє та повідомляє прізвища учасників згідно зі стартовим протоколом.

Секретар реєструє учасників та веде запис часу старту і фінішу команди, оформлює та підписує разом зі старшим суддею протоколи старту-фінішу і передає їх головному секретарю.

Суддя-хронометрист фіксує час старту і фінішу команди по секундоміру

та повідомляє його секретарю.

Судді на етапах, КП, воротах.

Бригада складається із старшого судді та суддів.

Старший суддя організовує при необхідності суддівську страховку етапу, отримує у начальника дистанції необхідне спорядження та інвентар, визначає правильність проходження етапу та виконання учасниками заходів по забезпеченню безпеки, веде протокол суддівства на етапі, робить відмітки у командних картках, повертає спорядження та інвентар начальнику дистанції після закінчення змагань, негайно повідомляє про нещасні випадки на етапі заступнику головного судді по виду.

Судді на етапах (КП, воротах) оцінюють правильність подолання етапу та виконання заходів безпеки, фіксують у протоколі випадки порушення Правил, Положення та Умов.

Суддям забороняється давати поради та надавати допомогу учасникам змагань, окрім медичної та передбаченої Положенням або Умовами.

Лікар змагань відповідає за медичне забезпечення змагань. Організовує разом з начальником дистанції пункти медичної допомоги під час підготовки та проведення змагань; надає медичну допомогу тим, хто захворів чи отримав травми і дає висновок про можливість їх подальшої участі у змаганнях. Лікар змагань бере участь у роботі мандатної комісії.

5.7. Загальні вимоги до організації та проведення змагань

Участь у змаганнях починається з моменту реєстрації – здачі документів до мандатної комісії. Учасники розміщуються в місцях, визначених комендантом. Про час прибуття учасників на змагання та час роботи мандатної комісії повідомляється у Положенні.

Схеми дистанцій або інформація про дистанції, в яких визначаються усі маршрути, етапи, КП, ворота, відстань між ними, послідовність їх проходження тощо, повинні бути закріплені на щитах інформації, або роздані представникам

команд завчасно (перед демонстрацією дистанції).

Перед початком стартів для капітанів (учасників) команд може проводитись показ дистанції. Одночасно даються роз'яснення про умови проходження дистанції.

Для обмеження тривалості змагань може призначатися контрольний час на всю дистанцію або на окремі її ділянки (етапи). Контрольний час призначається ГСК та повідомляється до старту першої команди. Допускається зміна контрольного часу (загального чи на етапах) після проходження перших трьох команд (екіпажів, зв'язок), про що повідомляються усі команди до їх старту. Окрім того, на дистанцію або на її частину може вводиться оптимальний, заданий час.

Положенням може бути передбачений розподіл команд на окремі групи в залежності від кваліфікації учасників, результатів проведення попередніх відбіркових змагань або проходження контрольних етапів.

До початку та в ході змагань проводяться наради представників команд з ГСК, де обговорюються усі питання: розпорядок по днях, годинах, місце дислокації усіх служб та інформації, порядок стартів, розгляд результатів змагань, протестів тощо.

Розклад стартів, принцип та порядок жеребкування призначається головним суддею у відповідності до Правил, Положення і Умов змагань в залежності від кількості заявлених команд та дистанцій.

Черга стартів визначається жеребкуванням, результати якого заносяться до протоколу, після чого складаються стартові протоколи, які вивішуються на інформаційних щитах.

Жеребкування проводиться у присутності представників команд. Неявка представника на жеребкування не може бути приводом для протесту за його результатами.

Команди (екіпажі, зв'язки), які запізнилися на старт, можуть стартувати тільки у свого судді-стартера і за рахунок свого часу (у тих випадках де це можливо).

Особливі умови старту і фінішу вказуються у Правилах для кожного виду туризму.

Порядок закінчення дистанції командами фіксується в протоколі фінішу, де час останнього залікового учасника записується з необхідною точністю для даного виду змагань (не менше ніж 1 секунда).

Час закриття фінішу визначає ГСК в залежності від контрольного часу та кількості команд.

При необхідності старший суддя на будь якому етапі може затримати команду з поважних причин і зробити при цьому відповідну відмітку у протоколі, а також при необхідності в командній картці.

Судді на етапах голосно і чітко повідомляють учасників про їх порушення та фіксують відповідні штрафи у протоколах та, при необхідності, у командних картках.

5.8. Безпека змагань

При проведенні змагань повинні бути передбачені заходи по забезпеченню безпеки учасників, суддів та глядачів.

Заходи по безпеці при проведенні змагань планує і забезпечує заступник головного судді з безпеки і, при наявності, відповідна регіональна спеціалізована аварійно-рятувальна служба МНС України. У разі відсутності такої служби організація безпеки покладається на ГСК.

При виникненні небезпеки змагання повинні бути відкладені, а якщо вже почалися – зупинені. При цьому деякі види змагань можуть бути виключені з програми.

До заходів по забезпеченню безпеки належать:

- обґрунтований вибір місця (району) змагань; розробка дистанцій;
- постійний порядок і дисципліна під час проведення змагань;
- організація надійного зв'язку на дистанції (етапах) із службами безпеки;

- організація протипожежних заходів;
- відповідність підготовки учасників класу дистанцій;
- наявність страхувального, рятувального та ремонтного спорядження;
- надійна профілактика захворювань до і під час змагань, належна організація проживання в польових умовах, раціональне харчування, наявність необхідних медикаментів і лікаря;
- навмисне завищена (занижена) швидкість руху на окремих ділянках дистанції, задана графіками руху або вказана в Умовах;
- наявність транспортних засобів тощо (за потребою);
- детальний опис заходів безпеки в актах здачі і прийому дистанцій.

З метою забезпечення безпеки учасників та глядачів місця старту, фінішу повинні бути огорожені від сторонніх осіб.

Відповідальність за якість суддівських засобів пересування та спорядження несуть організатори, що проводять змагання, та заступник головного судді по безпеці.

Спорядження команди, від якого залежить безпека, допускається до участі у змаганнях після перевірки суддівською колегією.

Відповідальність за якість та безпечність усього командного спорядження несе представник команди, а індивідуального спорядження учасників – безпосередньо самі учасники.

Відповідальність за наслідки, викликані порушенням учасником вимог техніки безпеки, несе безпосередньо сам учасник, який допустив порушення.

5.9. Загальні принципи визначення результатів

Результат проходження дистанцій (етапу) може визначатися:

- за часом проходження;
- за одержаними штрафними балами (очками);
- за сумою часу проходження дистанції та штрафного часу (перерахованого з штрафних балів);

– за різницею балів, набраних за проходження дистанції та штрафних балів.

У разі підсумовування часу проходження дистанції та штрафного часу для перерахування штрафних балів у час застосовується співвідношення, що має залежати від тривалості проходження дистанції або заздалегідь обумовлених її етапів, і орієнтовно вартість одного штрафного балу повинна дорівнювати від 0,5 до 5 відсотків оптимального значення цієї тривалості, і округлюватися до цілих значень одиниць часу; причому на змаганнях більш високого класу застосовуються відносно менші значення вартості штрафного балу у часі. Ця величина повинна бути обов'язково вказана у Положенні або Умовах змагань для окремої дистанції або кількох дистанцій, якщо це не визначено видовим розділом Правил.

У разі рівності результатів у двох чи більше команд (учасників) краще місце посідає та, у якої менше штрафних балів (часу), а у випадку і їх рівності перевага віддається тому, хто стартував раніше, якщо Положення не передбачає іншого принципу.

Результат команди (учасника) на дистанції, складеної з кількох етапів, може визначатися сумою результатів на етапах. Результати можуть визначатися по сумі кількох спроб проходження дистанції або по результату кращої спроби.

Якщо вид програми змагань складається з етапів (дистанцій), що суттєво відрізняються часом проходження, то Положення та Умови можуть встановлювати визначення загального результату за сумою місць, що посіла команда (учасник) на окремих етапах (дистанціях), або за сумою відносних результатів до результату переможця на цих етапах (дистанціях).

Місця команд в загальному заліку також можуть визначатися за найменшою сумою, зайнятих ними місць або відносних результатів в окремих видах змагань (дистанціях). У разі рівності цієї суми перевага віддається тій команді, яка має більше вищих місць або вищі результати на обумовлених Положенням дистанціях. Команди, які не мають заліку на окремих дистанціях (етапах, спецзавданнях), в загальному заліку займають місця після команд, які

мають більш повний залік.

Результати змагань з ВСТ, за підсумками яких учасникам можуть бути присвоєні спортивний розряд «Кандидат у майстри спорту України» та спортивне звання «Майстер спорту України» визначаються в загальному заліку не менше, ніж за двома дистанціями різного типу.

Загальний залік визначається на змаганнях один раз незалежно від кількості дистанцій.

Більш детально розподіл місць обумовлюється в Положенні про змагання.

Організації, що проводять змагання, можуть застосовувати інші способи визначення результатів і визначення заліку, обумовивши це в Положенні, але вони не повинні суперечити Правилам змагань зі спортивного туризму.

Контрольні запитання

1. Назвати основні завдання змагань з ВСТ.
2. Назвати основні характеристики змагань з ВСТ.
3. Перелічте вимоги до спортивної кваліфікації учасників змагань в залежності від класу дистанції.
4. Назвіть права та обов'язки учасників змагань.
5. Перелічте причини за які команди (учасники) можуть бути зняті зі змагань або з дистанції.
6. Назвіть права та обов'язки представника команди.
7. Опишіть функції мандатної комісії.
8. Опишіть порядок розгляду протестів.
9. Перелічте функції головного судді.
10. Перелічте функції заступника головного судді з дистанцій змагань.
11. Перелічте функції заступника головного судді з організаційної роботи.
12. Перелічте функції заступника головного судді з безпеки.
13. Перелічте функції заступника головного судді з суддівства.

14. Перелічте функції головного секретаря змагань.
15. Перелічте функції секретаріату змагань.
16. Перелічте функції начальника дистанції
17. Перелічте функції коменданта змагань.
18. Перелічте функції судді з нагородження.
19. Перелічте функції судді з інформації.
20. Перелічте функції судей, які обслуговують дистанцію.
21. Опишіть основні вимоги до безпеки змагань.
22. Опишіть загальні принципи визначення результатів.

РОЗДІЛ 6

ЗМАГАННЯ З ТЕХНІКИ ПІШОХІДНОГО ТУРИЗМУ

6.1. Параметри дистанцій змагань з техніки пішогохідного туризму

Змагання з техніки пішогохідного туризму (ТПТ) проводяться на коротких та довгих дистанціях: «Смуга перешкод», «Крос-похід», «Рятувальні роботи».

«Смуга перешкод» – коротка дистанція, насичена технічними етапами, які встановлені на природних або штучних перешкодах. Вона може включати виконання спеціальних завдань.

«Крос-похід» – довга дистанція, яка передбачає проходження певного маршруту з подоланням етапів та (або) виконанням спеціальних завдань, які встановлені на природних або штучних перешкодах. Маршрут проходиться з орієнтуванням по мапі або задається іншим способом (за описом, азимутально, маркіровкою та інше). Крос-похід може бути багатоденним і здійснюватись в умовах спортивного походу.

«Рятувальні роботи» – коротка або довга дистанція, яка передбачає транспортування умовно потерпілого силами команди на певних ділянках дистанції або через етапи та (або) спеціальні завдання. Як самостійна дистанція «Рятувальні роботи» проводяться на дистанціях III-V класів.

Дистанції можуть проходитися в заданому судьями порядку, за вибором команди, у вигляді естафети та інше, що визначається Положенням та Умовами змагань. Порядок проведення змагань за вибором визначається відповідними Настановами, які затверджуються Виконкомом ФСТУ.

Клас дистанції визначається бальною оцінкою, протяжністю дистанції, загальною кількістю етапів, етапами певної складності, кількістю етапів із самонаведенням, а для «Рятувальних робіт» – кількістю етапів з транспортуванням потерпілого.

Параметри дистанцій повинні відповідати вимогам таблиці 6.1.

Таблиця 6.1

Параметри дистанцій

Клас дистанції	Кількість технічних етапів (від - до)	Протяжність дистанції		Кількість етапів з самонаведенням (не менше)	Кількість етапів з транспортуванням потерпілого на дистанції «Рятувальні роботи» (не менше)	Оцінка дистанції (балів)	
		Смуга перешкод (не більше), рятувальні роботи	Крос-похід (не менше)			Загальна сума балів (не менше)	Загальна сума балів за технічні етапи, п.1-19 п.2.1.7 (не менше)
V	6-12	2,0	8,0	5	4	100	80
IV	6-10	1,5	7,0	4	3	70	50
III	4-10	1,0	5,0	3	2	50	30
II	4-8	1,0	4,0	2	Не проводиться	35	25
I	2-6	0,5	3,0	0	Не проводиться	20	15

Примітки:

1) Протяжність дистанції «Рятувальні роботи» допускається зменшувати якщо транспортування потерпілого здійснюється не тільки через етапи, а і на частині маршруту дистанції.

2) Рекомендується зменшувати довжину дистанції крос-походу на 1 км за кожні 200 м набору висот зверх перших 200 м.

3) Дистанція має включати таку кількість етапів (не менше): V клас – 3А-2; 2Б – 2; IV клас – 3А-1; 2Б-2; III клас – 2Б-2; 2А-1; II клас – 2А-1; 1Б-2;

Перелік етапів та спеціальних прийомів:

Технічні етапи:

- навісна переправа через річку;
- навісна переправа через яр (скельна);
- крутопохила переправа;
- підйом по скельній ділянці або схилу;
- підйом по вертикальних перилах;
- траверс скельної ділянки або схилу;
- траверс схилу;
- спуск по вертикальних перилах;
- спуск по схилу;
- переправа через річку по колоді;
- переправа через яр по колоді;
- переправа по вірьовці з перилами;

- переправа через річку вбхід з використанням перил;
- переправа через річку вбхід;
- переправа на плавзасобах;
- транспортування «потерпілого»;
- подолання перешкоди з використанням підвішеної вірьовки (маятником);
- рух по жердинах;
- рух по купинах.

Спеціальні прийоми:

- орієнтування;
- в'язання вузлів;
- надання долікарської допомоги;
- залік з топографії та/або геодезії;
- визначення відстані та/або висоти;
- встановлення намету;
- розпалювання багаття;
- укладання рюкзака;
- виготовлення спорядження.

Умовна складність, бальна оцінка і параметри етапів дистанцій наведені в таблицях 6.2, 6.3.

Таблиця 6.2

Оцінка етапів, спеціальних прийомів

№	Назва та параметри	Умовна складність	Оцінка в балах	Вимоги до етапів	Пункти приміток
ЕТАПИ					
1, 2	Навісна переправа через річку, яр а) довжина перил 10-20м. б) довжина перил 20-30м. в) довжина перил 31-50м.	2А 2Б 3А	8 10 12	Довжина і кут нахилу перил для: I - III класів – від 5 до 20 м. і до 10 градусів ; IV - V класів – від 21 до 50м. і до 20 градусів	1, 2, 3, 4, 5

Продовж. табл. 6.2

3	Круто похила переправа	3А	12	Кут нахилу переправи більше 20 градусів. Довжина для III класу-від 15 до 30м. Для IV - V класу від 15 до 50м.	1, 2, 3, 4, 5		
4	Підйом по скельній ділянці або схилу а) при підйомі нема необхідності використання в якості опори руками перильної вірьовки або зачіпок на рельєфі б) підйом по схилу при необхідності використання додаткової опори руками на рельєф або за вірьовку в) підйом по простим скелям (зручні зачіпки); г) підйом по скелям середньої складності (окремі ділянки з незручними зачіпками) д) підйом по складним скелям (більше 50% незручні зачіпки).	1А	4	Довжина «зони перешкоди» від 7 до 40м. Середня крутизна не менша 45 градусів	1, 2, 3, 4, 5		
		1Б	6				
		2А	8				
		2Б	10				
		3А	12				
6	Траверс скельної ділянки або схилу а) учаснику нема необхідності користуватися опорою руками за схил або перила б) траверс схилу або простих скель при русі по яким є необхідність опори руками за перила або схил в) траверс важкого схилу або скель із зручними зачіпками г) траверс скель середньої складності (окремі ділянки з незручними зачіпками) д) траверс складних скель (більше 50% незручні зачіпки)	1А	4	Може включати горизонтальні, похилі, лобові ділянки перил. Кількість перестібу-вань : I - III клас : 2 – 4 IV - V клас : 5 – 7	1, 2, 3, 5		
		1Б	6				
		2А	8				
		2Б	10				
		3А	12				
7	Траверс схилу а) при русі нема необхідності додаткової опори на альпеншток б) рух по схилу вимагає обов'язкової додаткової опори на альпеншток в) рух можливий виключно в три такти	1А	4	Середня крутизна схилу не менше 30градусів. Траверс може включати горизонтальні, похилі , лобові ділянки. Довжина «зони перешкоди»30-60м.	5		
		1Б	6				
		2А	8				
5, 8	Спуск або підйом по вертикальних перилах а) довжина зони перешкоди спуску до 25м б) довжина зони перешкоди спуску від 25м до 40м або перехід в зоні перешкоди з одних спускових перил на інші зі зміною місця організації страховки в) підйом по вертикальних перилах до 10м г) підйом по вертикальних перилах від 10м до 30м			Середня крутизна «зони перешкоди» не менше 60градусів Довжина «зони перешкоди» До III класу- 5-25м. IV - V клас - 6-30м.	2, 3, 4, 5		
						2А	8
						2Б	10
						2Б	10
						3А	12

Продовж. табл. 6.2

9	Спуск по схилу а) долання зони перешкоди не потребує обов'язкової опори на перила або схил руками б) долання зони перешкоди потребує обов'язкової опори на перила або застосування гальмівного пристрою	1А	4	Середня крутизна від 25 до 60 градусів. Довжина зони перешкоди від 15 до 60м.	2, 3, 4, 5
		1Б	6		
10, 11	Переправа по колоді через ріку або яр а) етап без самонаведення, перехід по колоді не потребує обов'язкової опори руками б) етап без самонаведення, перехід по колоді потребує обов'язкової опори руками в) перехід по колоді не потребує додаткової опори руками за перила або інше (колода не наводиться), етап з самонаведенням г) перехід по колоді неможливий без використання опори руками, етап з самонаведенням д) переправа з укладанням колоди	1А	4	Довжина колоди в «зоні перешкоди» для I - III класу – не менше 4м. для IV - V класу - не менше 6м.	2, 3
		1Б	6		
		2А	8		
		2Б	10		
		3А	12		
13	Переправа через річку вбхід з використанням перил а) вода стояча або при переправі нема потреби опори на перила б) глибина до 0,5 м; опора руками на перила необхідна в) швидкість течії до 2 м/с на 50% ширини зони перешкоди, глибина (0.5-1м) або перепливання до 15 м г) швидкість течії більше 2м/с на 50% ширини зони перешкоди глибина більше 0.5м ; або швидкість течії до 2м/с, глибина більше 1м на 50 % ширини зони перешкоди; або перепливання більше 15м.	1А	4	Мінімальна ширина переправи в «зоні перешкоди» для всіх класів – 10м.	1, 2, 3, 4, 5
		1Б	6		
		2А	8		
		2Б	10		
14	Переправа через річку вбхід а) долання зони перешкоди бродом з самостраховкою (по одному з жердиною, стінкою, попарно і т.д.) або з командною страховкою при імітації перешкоди б) долання зони перешкоди бродом з командною страховкою	1А	4		
		1Б	6		
12	Переправа по вірвовці з перилами а) переправа без самонаведення при зоні перешкоди до 25м б) переправа без самонаведення при зоні перешкоди більше 25м в) переправа з самонаведенням при зоні перешкоди до 25м г) переправа з самонаведенням при зоні перешкоди від 25м до 35м д) переправа з самонаведенням (верхньої і нижньої перильних вірвовок) при зоні перешкоди більше за 35м	1А	4	Відстань між кріпленням верхньої і нижньої вірвовки рекомендовано до 1,5м. Довжина «зони перешкоди» : I - III клас – від 7 до 20м. IV - V клас – від 15 до 40м.	1, 2, 3, 5
		1Б	6		
		2А	8		
		2Б	10		
		3А	12		
15	Переправа на плавзасобах	1А	4		

Продовж. табл. 6.2

16	Транспортування «потерпілого»			Потерпілий може бути активним або пасивним. Транспортування потерпілого по місцевості при груповій переносці від 50 до 200м. ; при індивідуальній переносці до 100м.	1, 2, 3, 5
	а) виконання практичної дії по наданню допомоги (накладання шини, пов'язки та інше)	н\к	2		
	б) транспортування індивідуальне, на носилках пасивного потерпілого без виготовлення носилок (за кожні 50 м)	1А	1		
	в) виготовлення носилок, кокона, «павука» або іншого засобу для групового транспортування потерпілого	н\к	2		
	г) спуск потерпілого з супроводжуючим				
д) підйом потерпілого з супроводжуючим без поліспасти (напряму)	2Б	10			
д) переправа пасивного потерпілого по навісній переправі	2Б	10			
е) підйом потерпілого з супроводжуючим за допомогою поліспасти	3А	12			
		3А	12		
17	Подолання перешкоди з використанням підвішеної вірьовки (маятником)			Ширина «зони перешкоди» 3-6м.	
	а) без самонаведення	1А	4		
	б) із самонаведенням	1Б	6		
18	Рух по жердинах (за кожен прогон)	1Б	1	Кількість прогонів не більше 10. Відстань між опорами 2.5 – 3.5м. Кількість жердин на команду не менше , ніж по одній на двох учасників	
19	Рух по купинах	н\к	2	Довжина «зони перешкоди» 5 – 20м.	
Спеціальні прийоми					
20	Орієнтування			Визначення часу проходження ділянок з орієнтуванням проводиться відповідно до норм часу на 1км. дистанції згідно з «Таблицею норм часу на орієнтування» з додаванням часу на набір висоти з розрахунку одна година на кожні 400м. набору (за раціональним шляхом руху).	
	а) рух по заданому азимуту і відстані, рух в заданому напрямі по карті, орієнтування по маркірованому маршруту, рух по «легенді», рух по лінії, позначеній на карті за кожний кілометр; б) визначення місця знаходження	1А	2		
		1А	2		
21	В'язання вузлів	1А	2	Перелік вузлів визначається Настановами.	
22	Надання долікарняної допомоги			Перелік умовних травм і захворювань визначається Настановами	
	а) Теоретичні питання (за одне питання), кількість оцінюваних питань – не більше двох	н\к	1		
	б) Практичні дії (пов'язки, шини та ін.)	1А	2		
23	Залік з топографії і геодезії (за 6 питань)	1А	2	Учасники виконують завдання з малюванням та розшифровкою знаків топографічних , визначення азимуту або напрямку руху , визначення відстані при певних заданих масштабах , та інше	
24	Визначення відстані або висоти	1А	2	Рекомендується відстань 20 – 50м., висота – 10-50м. Точність – до 10%.	
25	Встановлення намету	н\к	1		
26	Розпалювання багаття	н\к	1		
27	Укладка рюкзака	н\к	1		

Продовж. табл. 6.2

28	Виготовлення спорядження	н/к	1	
29	Набирання висоти			
	а) коротка дистанція , за кожні 10м. набору		1	
	б) довга дистанція , за кожні 100м		1	

Примітки:

1.Додатково за перехід першого учасника даються такі бали :

0б - якщо за Умовами перший учасник проходить без страховки або по суддівським перилам;

1б - перший учасник проходить на самостраховці (шест, льодоруб і т. і.) або з командною страховкою при імітації перешкод.

2б - перший учасник проходить з командною страховкою.

2.Можливо використання коефіцієнта $У = 1,2$ при ускладнених умовах роботи на етапі (наприклад, відсутність площі при наведені переправи, переправа знизу вгору, наявність активного потерпілогої т.д.).

3. За автономність роботи на етапі вводяться наступні коефіцієнти:

$A = 0,8$ - якщо етап обладнаний суддівською страхуючою чи супроводжуючою вірвкою замість командних вірвовок;

$A = 0,5$ - якщо на етапі суддівські перильні (для спуску, підйому, переправи і т. і.) вірвовки;

$A = 0,3$ - якщо весь етап підготовлений судьями.

4. Якщо етап проходиться з пасивним «потерпілим», то застосовується коефіцієнт $\Pi = 1,2$.

5. Вказані в таблиці бали застосовуються при протяжності «зони перешкоди» етапу від 20 м до 30 м.

В інших випадках використовуються коефіцієнти:

$L = 0,8$ – якщо протяжність менше 20 м;

$L = 1,2$ - якщо протяжність від 30 м до 40 м;

$L = 1,3$ - якщо протяжність більше 40 м.

6. Коефіцієнти $У$, A , L застосовуються як для основних балів оцінки етапа, так для додаткових згідно п. 1.

7. Розрахунок оцінок етапів з урахуванням усіх коефіцієнтів проводиться з точністю до 0,1 бала.

8. Дистанція складається з локальних перешкод (етапи, спеціальні завдання, спецприйоми) та протяжних перешкод (орієнтування , набір висоти).

9. Вказана в таблиці складність етапу відповідає тільки повністю автономній роботі команди. Ті елементи дистанції , які не відповідають по технічним параметрам розділу 5 таблиці 3.13.3 не мають умовної складності та оцінки у балах.

10. Норми часу на орієнтування (як на етапах, так і на дистанції) на довгих дистанціях визначаються в залежності від класу дистанції змагань згідно з таблицею 3.13.3. норм часу на орієнтування.

Таблиця 6.3

Норми часу на орієнтування

Види орієнтування	Норми часу в хвилинах на 1 км		
	Клас дистанцій змагань		
	I-II	III -IV	V
Заданий напрям, маркірований маршрут	14-19	13-18	12-17
Азимутальний, лінійний маршрут	17-22	15-20	13-18

Положенням або Умовами проведення змагань можуть бути запроваджені етапи або спеціальні завдання, що принципово відрізняються від вищезазначених. Їх запровадження повинно бути попередньо узгоджено з комісією з пішохідного туризму ФСТУ.

Умови проходження етапів, вимоги до організації, облаштування дистанцій, етапів та спеціальних завдань, роз'яснення таблиці штрафів, вимоги до спорядження та його застосування, порядок організації суддівства, ведення суддівської документації, порядок розгляду протестів та інші питання визначаються Настановами, які затверджуються Виконкомом ФСТУ за поданням комісії пішохідного туризму ФСТУ.

Вимоги Настанов обов'язкові до виконання командами (учасниками) та суддями.

Якщо на етапі є елементи інших етапів то треба застосовувати штрафи за порушення всіх етапів, елементи яких мають місце.

Склад команди визначається Положенням про змагання і повинен забезпечувати безпеку проходження дистанції. Для дистанцій IV-V класів при командному проходженні дистанції склад команди становить не менше 6 осіб.

6.2. Правила проходження дистанцій на змаганнях з техніки пішохідного туризму

Дистанція (частина дистанції) вважається пройденою при проходженні командою (учасником на особистих дистанціях) повного маршруту (взяття в заданій послідовності всіх контрольних пунктів дистанції або проходження всіма маркірованими коридорами руху по дистанції) і подолання не менше ніж п'ятдесяти відсотків від загальної кількості етапів (спеціальних завдань).

Старт команд може бути роздільним, груповим, загальним. Інтервал старту між командами (учасниками) повинен бути таким, щоб вони не створювали перешкод іншим командам (учасникам) при подоланні дистанції. Старт може бути примусовим або по готовності команди, дистанції, що

визначається Умовами.

У випадку, коли одна команда може наздогнати іншу, дистанція повинна мати відповідну кількість рівноцінних варіантів подолання етапів. В випадку, якщо одна команда наздогнала іншу і створюються перешкоди в подоланні дистанції, то одній з цих команд надається відсічка (зупиняється час роботи на дистанції) і будь-які дії всіх учасників цієї команди припиняються до закінчення відсічки, крім випадків пов'язаних з безпекою.

Починати роботу команди на етапі крос-походу дозволяється при наявності на етапі не менше двох учасників команди та після того, як судді на етапі буде здана командна картка. В разі не прибуття на етап до закінчення роботи на етапі всіх членів команди – команда знімається з етапу, а подальший рух по дистанції членів команди і видача команді картки здійснюється тільки після прибуття всіх учасників команди на етап.

Рух учасників по дистанції (етапі) в зворотньому напрямку дозволяється в межах коридорів руху, якщо при цьому забезпечено дотримання умов безпеки, які передбаченні для подолання таких етапів.

Для регулювання часу проведення змагань допускається введення суддівського обмеження часу, яке може застосовуватися у вигляді контрольного, заданого, оптимального часу на дистанції або частини дистанції.

Суддівські обмеження часу визначаються і повідомляються в Умовах. Якщо Умовами воно не визначено, то суддівське обмеження часу повинно бути повідомлено команді до старту першої команди.

Після закінчення контрольного часу дії команди (учасника) по проходженню припиняються, а результат не зараховується – команда (учасник) знімаються з етапу (дистанції).

По збіганню заданого часу дії команди припиняються, суддями фіксуються положення та місце перебування учасників, спорядження, потерпілого, вантажу. Діям команди надається суддівська оцінка і призначається штраф. По закінченні заданого часу команда звільняє дистанцію, частину дистанції, етап і продовжує долати наступну частину дистанції.

При перевищенні оптимального часу на команду (учасника) накладається штраф із розрахунку 1 бал за кожні 30 секунд (повні чи неповні) перевищення оптимального часу. Час перевищення визначається як різниця між фактично витраченим на подолання етапу часом і встановленим оптимальним часом.

На проходження дистанції «Крос-походу» суддівською колегією розраховується суддівське обмеження часу з урахуванням класу змагань та конкретних погодних умов. Контрольний час етапів рекомендується призначати у півтора рази більше розрахункового часу, який визначається начальником дистанції при її плануванні..

Початком роботи на будь-якому етапі вважається вихід будь-якого учасника за лінію старту(якщо вона є), контрольну лінію, або контакт учасника з суддівським обладнанням етапу або інша дія, обумовлена Умовами. Завершенням проходження (фінішем) етапу, спеціального завдання, спеціального прийому вважається момент виходу за лінію фінішу останнього учасника команди та спорядження або якщо закінчився контрольний (заданий) час, або по команді капітана у разі проходження етапу всіма учасниками.

Спорядження, залишене на етапі крос-походу та довгій дистанції «рятувальних робіт» після закінчення контрольного часу або залишення етапу по команді капітана, повертається команді після її фінішу на цьому етапі.

Умовами може бути передбачена заміна учасника на дистанції. Порядок та умови здійснення замін визначаються Настановами, затвердженими виконкомом ФСТУ.

Кількість учасників на фініші дистанції, на проміжних етапах та КП повинна бути така ж, як і на старті, за винятком випадку, коли учасник зійшов з дистанції і залишений командою на етапі або на КП з суддями з відповідною суддівською відміткою в командній картці та протоколі, кількість учасників на фініші та останньому технічному етапі повинна бути однаковою. Про неповний склад команди на етапі капітан зобов'язаний сповістити суддів етапу до початку роботи на етапі. Якщо учасник, який не зійшов з дистанції не являється на етап для проходження (з відповідною фіксацією в протоколі етапу), то

команда знімається з етапу.

Команда (учасники) мають діяти на дистанціях самостійно, автономно, без отримання сторонньої допомоги, втручання в дії команди тренерів, представників, членів делегації (в тому числі у вигляді дублювання команд, підказок, настанов та інше), якщо інше не обумовлено Положенням або Умовами.

6.3. Забезпечення безпеки на дистанції (етапах)

Ділянки рельєфу, по якому проходить дистанція, а також місця, де повинні проходити вірьовки суддівської страховки, очищаються від предметів, які можуть становити небезпеку для учасників та суддів. У випадку неможливості усунення всіх небезпечних предметів вони позначаються обмежувальною лінією або іншим чином.

Ділянка ріки, яка використовується для проведення змагань, повинна мати досить рівне дно, безпечні підходи до місця змагань. Рекомендується встановлення поста перехоплення нижче по течії.

Очищення дистанції проводиться спеціальною бригадою під керівництвом начальника дистанції.

На етапах, де це необхідно, суддями обладнуються пункти страховки та самостраховки.

Всі учасники змагань, що знаходяться на дистанції, повинні бути в касках та забезпечені суддівською чи командною страховкою (самостраховкою), за винятком ділянок, обумовлених Умовами.

Пункти перестібування суддівської страховки повинні бути обумовлені та обладнані відповідним чином для забезпечення безпеки. Суддівська страховка не повинна заважати або надавати допомогу учаснику при проходженні дистанції, а також торкатися потенційно небезпечних ділянок рельєфу.

Учасники зобов'язані слідкувати за правильним положенням прикріпленої до них суддівської страховки.

Начальник дистанції і заступник головного судді з безпеки зобов'язані особисто перевірити район змагань, дистанції, етапи, надійність обладнання пунктів страхівки та самострахівки, суддівської страхівки, вжити заходи до усунення причин, що можуть призвести до нещасного випадку.

Всі судді, що знаходяться на дистанції в місцях, де можливі зриви або падіння каміння, повинні бути забезпечені самострахівкою та захисними касками.

Закріплення суддівської страхівки до учасника і зняття її виконується під контролем суддів у пунктах, визначених Умовами.

Забороняється використовувати обладнання дистанції, непередбачене для її проходження, та віршовку верхньої командної страхівки для підйому (витягування) або спуску учасника при проходженні дистанції.

Усі учасники змагань повинні бути забезпечені: індивідуальною страхівочною системою, яка складається із зблокованих поясу грудної обв'язки з наплічними лямками та поясу бесідки з лямками під стегна або конструктивно складати єдину систему; захисною каскою з номером учасника і літерою «К» у капітана; єдиною, по можливості, формою, яка повинна закривати лікті та коліна, а також іншим спорядженням, визначеним Положенням і Умовами.

Все спорядження виступаючих, яке використовується при проходженні дистанції, повинно бути оглянуте і допущене до використання технічною комісією.

Основні вимоги до спорядження:

- основна віршовка повинна мати діаметр не менше ніж 10 мм і не мати пошкоджень;
- усі елементи страхівки, самострахівки і з'єднань (блокування) мають бути виконанні із основної віршовки або матеріалу такої ж міцності;
- захисна каска повинна бути обладнана амортизатором, ременем для підборіддя та закріплена до страхівочної системи учасника.

Усе спорядження, яке учасники беруть з собою на дистанцію, разом з дозволом технічної комісії, повинне бути представлене для контролю судді при

учасниках.

Відповідальність за якість і безпечне використання всього спорядження учасників покладається на представника команди або самих учасників.

Відповідальність за підготовку учасників команд вимогам, необхідним для подолання дистанцій, покладається на представників команд.

Відповідальність за наслідки, викликані порушенням безпеки з вини учасника, несе учасник, який припустив таке порушення.

6.4. Суддівство та визначення результатів

Техніка і тактика проходження кожного етапу і виконання спеціальних прийомів оцінюється бригадою суддів відповідно до шкали штрафних балів, згідно таблиць 6.4-6.6.

Таблиця 6.4

Штрафи за порушення техніки

Група порушень	Характер порушень	Штраф, бали (сек.)
1. Техніка руху		
1.1	Незначне порушення	1(30)
1.2	Неправильний рух, пристрій	3(90)
1.3	Намокання, рух по рельєфу	6(180)
1.4	Використання опори за обмеженням	10(300)
1.5	Рух за обмежувальною лінією, без каски	зняття учасника
2. Техніка страховки		
2.1	Незначне порушення	1(30)
2.2	Неправильна страховка, супроводження	3(90)
2.3	Тимчасова відсутність страховки, супроводження	6(180)
2.4	Зрив з зависанням на суддівській страховці	10(300)
2.5	Втрата суддівської або командної страховки	зняття учасника
3. Втрата спорядження		
3.1	Незначна втрата	1(30)
3.2	Втрата основної мотузки або контрольного вантажу	10(300)
3.3	Залишене спорядження після закінчення етапу	20(600)
3.4	Втрата каски	зняття учасника
4. Транспортування потерпілого		
4.1	Незначне порушення	1(30)
4.2	Неправильні дії, обладнання	3(90)
4.3	Відсутність потрібних транспортних засобів, обладнання	10(300)

Продовж. табл. 6.4

5. Туристські навички, орієнтування		
5.1	Незначне порушення	1(30)
5.2	Неправильна відповідь (помилка)	3(90)
5.3	Не взятий КП	6(180)

Таблиця 6.5

Штрафи за порушення Умов змагань

Група порушень	Характер порушень	Штраф, бали (сек.)
1	Вимушене порушення Умов	10(300)
2	Порушення Умов	Зняття
3	Перевищення контрольного часу	Зняття
4	Учасник, який не пройшов етап	20(600)
5	Потерпілий, який не пройшов етап	40(1200)
6	Технічна невідповідність, неетична поведінка	Зняття команди (учасника)
7	Порушення Правил, Положення	зняття

Таблиця 6.6

Штрафи за зміну тактики

Група порушень	Характер порушень	Штраф, бали (сек.)
1	Незначне порушення	1(30)
2	Зміна способу транспортування, страхування, заявленого спорядження	3(90)
3	Відхилення від маршруту, технічного прийому	6(180)
4	Зміна способу транспортування потерпілого, місця застосування технічного прийому	10(300)
5	Повна зміна заявленого маршруту	зняття

Бригада суддів на етапі здійснює суддівство спільно. Судді на етапах фіксують штрафи в суддівських картках і протоколах. Учасникам можуть надаватись інформаційні картки, на яких судді роблять відмітку про проходження етапу та повторюють запис штрафів.

Результат команди (учасника) на довгій дистанції – дистанціях «Крос-похід» та «Рятувальні роботи» визначається сумою часу штрафів та постійної часу. Постійна часу залежить від складності дистанції і дорівнює її бальній оцінці x 3 (1 бал=30 сек.).

Краще місце займають ті, що мають менший сумарний результат. При

рівності результатів команд (учасників) вищі місця одержують ті, хто стартував раніше. Порядок визначення результатів на довгій дистанції – крос-походу за вибором встановлюється у Методичних роз'ясненнях, настановах, що затверджені виконкомом ФСТУ.

Положенням або Умовами може бути передбачено інший порядок визначення результату команди.

Результат команди (учасника) на короткій дистанціях «Смуга перешкод» та «Рятувальні роботи» визначається сумою часу, витраченого командою на проходження дистанції і штрафів. Кращі місця займають ті, хто має менший сумарний результат. При рівності результатів команд (учасників) вищі місця одержують ті, хто має менший штраф. Порядок визначення результатів на короткій дистанції за вибором визначаються у Методичних роз'ясненнях, що затверджені виконкомом ФСТУ. Положенням або Умовами може бути передбачено інший порядок визначення результату команди.

Якщо всі зазначені показники команд (учасників) однакові, вони займають одне вище місце, а наступна одержує місце на одне більше, ніж кількість команд (учасників) в протоколі до неї.

Якщо після закінчення заданого часу етап подолали не всі учасники команди, команда отримує штраф відповідно до таблиць штрафів.

В особисто-командних змаганнях кількість учасників команди, які дають командний залік, рекомендується встановлювати менше складу команди, визначеному до участі в змаганнях. Ці учасники, якщо вони мають результат та місце, мають назву «залікових». Найменша кількість залікових учасників – два. Порядок визначення результатів команди в особисто-командних змаганнях визначається Положенням або Умовами про змагання.

При рівності результатів більш високе місце займає команда, що має більш високе місце кращого учасника незалежно від статті, потім другого та інших.

Загальний результат команди (учасника) по всіх дистанціях змагань (багатоденні змагання) визначається згідно до Положення за сумою відносних результатів виступів (у відсотках до результату переможця), або за сумою

місць, або за кількістю балів, які відображають місце команди та важливість дистанції (в залежності від визначеного Положенням та Умовами коефіцієнту).

У випадку виникнення технічного інциденту суддя фіксує інцидент і робить відсікання часу, усуває причину інциденту, і дає проміжний старт команді, або команді надається право на повторний старт. Остаточне рішення по технічному інциденту приймає головний суддя.

Розмітка та маркування дистанції.

На дистанції розмічаються:

- місця старту, фінішу, перевірки спорядження, роботи учасників на етапах, небезпечні ділянки тощо.
- пункти страховки, самостраховки, проміжної страховки, пункти зміни ведучого, контрольні пункти, тощо.

Розмітка місць (зон ділянок) виконується такими лініями:

- лінії старту і фінішу дистанції або етапу. Їх перехід визначає момент початку або кінця роботи на дистанції (етапі);
- контрольними лініями, які відокремлюють небезпечні зони в місцях роботи учасників на етапі. У цій зоні учасники зобов'язані бути на командній страховці або самостраховці та в касках (в залежності від етапу та умов);
- обмежувальними лініями, які відокремлюють небезпечну зону перешкоди, або легкі ділянки (коридор обов'язкового руху). Рекомендується поєднувати їх з природними межами перешкоди (краєм яру, кулуару, берегом річки тощо).

Використання цих ліній та їх поєднання обумовлюється Умовами. Ці лінії повинні щільно прилягати до рельєфу. Крім того, можуть застосовуватись лінії маркіровки, що спрямовують рух учасників та інші допоміжні лінії, обумовлені Умовами.

Контрольні запитання

1. Назвіть та охарактеризуйте типи дистанцій.
2. За якими параметрами визначається клас дистанції?
3. Яка дистанція вважається пройденою?

4. Опишіть, що вважається початком та закінченням роботи команди на етапі або дистанції?
5. Назвіть можливі суддівські обмеження часу та охарактеризуйте їх.
6. Опишіть вимоги до безпеки на дистанціях (етапах).
7. Перелічте основні вимоги до спорядження.
8. Опишіть основні положення щодо суддівства техніки роботи на етапах.
9. Опишіть основні положення щодо визначення результатів на різних дистанціях та у загальному заліку.

РОЗДІЛ 7

ЗМАГАННЯ З ТЕХНІКИ ГІРСЬКОГО ТУРИЗМУ

7.1. Параметри дистанцій змагань з техніки гірського туризму

Змагання з гірського туризму полягають у подоланні дистанцій, які прокладені на ділянках гірського рельєфу або складаються з створених штучно перешкод, які імітують гірський рельєф, а також із їх комбінацій з використанням спеціального спорядження, яке полегшує та прискорює безпечне виконання поставлених суддівською колегією технічних та тактичних завдань.

Дистанції в природних умовах можуть бути прокладені на скельному рельєфі, на рельєфі з льодовим, скельно-льодовим або сніжно-льодовим покриттям, а окремі етапи – на ділянці річки.

Змагання на дистанціях із штучними перешкодами можуть проходити в закритих приміщеннях або з використанням в якості полігону відкритих споруд та будівель.

Змагання на різних видах рельєфу можуть проводитись на таких видах дистанцій:

- «Гірські перешкоди» (техніка руху та страховки);
- «Рятувальні технічні прийоми» (моделювання аварійних ситуацій);
- «Тактико-технічна» (об'єднання в одну дистанцію декількох видів).

Допускається при побудові дистанції основного виду змагань логічно обґрунтоване включення елементів іншого виду змагань (складені дистанції).

В один з видів змагань або в якості виносних можуть бути включені етапи «Підвісна переправа» та/або «Водна перешкода», які не є самостійними дистанціями.

На кожному з видів дистанцій змагання можуть проводитись з різними формами заліку.

Кількісний склад учасників або команди (далі – учасники змагань)

визначається Положенням і складає: команди – 4-6 чоловік або 2-3 зв'язок.

Змагання можуть проводитись:

- за підсумовуючою (компілятивною) системою визначення результату (далі – компілятивна система);
- за заохочувальною (бонусною) системою визначення результату (далі – бонусна система).

При проведенні змагань за компілятивною системою кожний учасник змагань заявляє час, який він передбачає на проходження ним дистанції в межах встановленого суддівською колегією загального контрольного часу на дану дистанцію.

При проведенні змагань за бонусною системою учасники змагань на свій розсуд попередньо заявляють варіанти проходження дистанції в межах встановленого суддівською колегією нормативного часу, який може бути перевищений, але в межах встановленого суддівською колегією загального контрольного часу. При цьому кожний маршрут або спецприйом в залежності від умов та складності проходження або виконання попередньо оцінюється суддівською колегією відповідною кількістю балів, визначених в Умовах.

Дистанції змагань за складністю проходження маршрутів та/або виконання спецприймів, що входять до них, поділяються на п'ять класів та повинні відповідати вимогам, наведеним у таблиці 7.1.

Протяжність при проведенні змагань виду «Гірські перешкоди» визначається при виступах окремих учасників і зв'язок – як сумарна протяжність всіх пройдених ними маршрутів (їх варіантів), а при виступі команди – як середнє значення протяжності всіх груп паралельно пройдених маршрутів.

При змаганнях з виду «Рятувальні технічні прийоми» протяжність визначається сумарною протяжністю шляху транспортування умовного потерпілого («потерпілого» учасника) та підйому учасників із «тріщини».

Таблиця 7.1

Вимоги до дистанцій змагань

Клас дистанції	Вид змагань (етап)	Мінімальні вимоги до дистанцій змагань						
		Протяжність, м	Перепад висот, м	Крутизна схилу, градусів	Розрахунковий час подолання, хвилин	Категорія складності по UIAA	Коротка характеристика	
							Складних ділянок рельєфу	Технічних прийомів
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Змагання на гірському рельєфі								
V	Гірські перешкоди	76	30	70	70	IV	Наявність стінок 7 ÷ 10 м крутизною 80 ÷ 90°; відсутність полиць в пунктах страховки	<p>Скелі: підйом і траверс із складним лазін-ням, з незручними зачіпками та опорами на терті</p> <p>Льод: підйом і траверс на пе-редніх зубах кішок з вико-ристанням айс-фі-фі та інших технічних засо-бів та прийо-мів; прохо-дження карни-зів до 2 м та інше</p>
	Рятувальні технічні прийоми	60	25	80	90	—	Така ж, як і для IV класу	
IV	Гірські перешкоди	66	25	60	60	IV -	Наявність стінок 5 ÷ 7 м крутизною 70 ÷ 80°; відсутність полиць в пунктах страховки	<p>Скелі: більше 65% підйому і траверсу з не-зручними за-чіпками та опо-рами на терті</p> <p>Льод: більше 70 % підйому і траверсу на передніх зубах кішок з вико-ристанням ін-ших технічних засобів та при-йомів; прохо-дження від'єм-них нахилів</p>

Продовж. табл. 7.1

	Рятувальні технічні прийоми	50	20	70	80	—	Прямовисні схили з карнизами до 1 м	Спуск-підйом і транспортування умовного потерпілого різними способами, в т. ч. по крутопохилій переправі; в'язка ношей, «кокона» та інших систем; «самовилаз» учасника з «тріщини»
III	Гірські перешкоди	50	20	50	50	III	Наявність стінок 3 ÷ 5 м крутизною 60 ÷ 70°; незручні полиці в пунктах страховки	Скелі: більше 45% підйому і траверсу з не-достатньо зручними зачіпками та опорами на терті Льод: до 60% підйому і траверсу на передніх зубах кішок, проходження прямо- висних схилів
	Рятувальні технічні прийоми	40	15	60	70	—	Схил крутизною 65 ÷ 70°	Спуск-підйом і транспортування «потерпілого» на супроводжуючому та іншими способами; підйом учасника з «тріщини» різними способами
II	Гірські перешкоди	30	15	40	40	II	Наявність стінок 2 ÷ 3 м крутизною 50 ÷ 60°; зручні, але не широкі полиці в пунктах страховки	Скелі: більше 30% підйому з не завжди достатньо зручними зачіпками Льод: до 30% підйому на передніх зубах кішок; рубка сходинок в різних стійках
		50	15	35	55		Наявність ділянок крутизною 40 ÷ 45°	Сніжно-фірновий схил: спуск-підйом різними способами з само-страховкою льодорубом; взаємодія зв'язок
	Рятувальні технічні прийоми	30	10	50	60	—	Схил крутизною 55 ÷ 60°	Спуск-підйом «потерпілого» учасника на супроводжуючому; витягання учасника з «тріщини»

Продовж. табл. 7.1

	Водна перешкода (етап)	30	—	—	30	—	Течія річки 1,5÷2,0 м/сек, глибина 0,8÷1,0 м	Перший вбрі́д з жердиною; самонаведення та зняття під-вісної перепра-ви
I	Гірські перешкоди	20	10	30	30	I	Наявність ділянок крутизною 40 ÷ 50°; зручні полиці в пунктах страховки	Скелі: підйом по схилу зі зручними зачіпками Льод: підйом, спуск і траверс схилу в кішках
		35	10	25	40		Наявність ділянок 30 ÷ 35°	Сніжно-фірно-вий схил: підйом-спуск по сходинках, рух перилами, робота зв'язок
	Рятуваль-ні технічні прийоми	16	5	40	40	—	Схил крутизною 45 ÷ 50°	Витягання учасника з «тріщини», транспортуван-ня «потерпіло-го» учасника в ношах та інши-ми способами
	Водна перешкода (етап)	26	—	—	26	—	Течія річки до 1 м/сек, глибина броду 0,8 м	Перший в брі́д з жердиною; самонаведення та зняття під-вісної перепра-ви
Змагання на гірському стенді *								
V	Гірські перешкоди	75	30	90	60	V	Більше ніж 70% зачіпок розташовані незручно (не під ру-ку, захват-ом знизу тощо); не менше ніж 30% з них забезпечують опору тільки 2-3 пучкам і на терті; кар-низ не мен-ше 1 м	Підйом вільним лазінням з використанням підтягування на ру-ках та інших динамічних прийомів, з виходами з під карнизу; траверс по не-зручним за-чіпкам;прямий спуск, в т.ч. з висячих пунктів, з подальшим різ-новисоким ма-ятником

Продовж. табл. 7.1

IV	Гірські перешкоди	65	25	85	50	IV	Більше ніж 50% зачіпок розташовані незручно (не під ру-ку, захва-том збоку тощо) та за-безпечують опору тіль-ки пучкам; карниз до 1 м	Підйом віль-ним лазінням, в т.ч. у відкид-ку, рух на рів-новагу, прохо-дження пря-мовисної сті-ни з двома драбинками; траверс з дея-кою кількістю незручних за-чіпок; прямий спуск, в т.ч. під карниз, з нарощуван-ням вірьовок, з подальшим рівновисоким маятником
III	Гірські перешкоди	50	20	80	40	IV-	Більше ніж 30% зачіпок розташовані незручно (захват стисканням, обхватом тощо), не менше 50% з них забез-печують опору тіль-ки пучкам; навис до 110° на ді-лянці до 2 м	Підйом віль-ним (до 50%) та комбінова-ним лазінням, рух з вірьо-вочними за-тискачами на прямовисній стіні; траверс по відносно зручним опо-рам; прямий спуск по ві-рьовці в т.ч. з пересадкою (перестьобу-вання)
II	Гірські перешкоди	30	15	75	30	III, II	Зручне роз-ташування зачіпок, в т.ч. не мен-ше 50% з них забез-печують опору тіль-ки паль-цям, а 20% — пучкам	Підйом віль-ним(до 30%) та комбінова-ним лазінням; прямий спуск по вірьовці, спуск по діа-гоналі (косий спуск)
I	Гірські перешкоди	20	10	70	20	I, II	Зручне роз-ташування зачіпок, в т.ч. не мен-ше 30% з них забез-печують опору пуч-кам, а реш-та — кисті руки	Підйом віль-ним та комбі-нованим спо-собом; прямий спуск по ві-рьовці

Примітки:

*) Мінімальні вимоги до виду «Рятувальні технічні прийоми» на гірському стенді ті ж самі, що і на природному рельєфі, крім вимог до крутизни схилу, яка відповідає аналогічним значенням у виді «Гірські перешкоди» того ж класу при змаганнях на гірських стендах.

Параметри протяжності у змаганнях видів «Гірські перешкоди» та «Рятувальні технічні прийоми» на дистанціях I і II класів складності включають підйом та спуск, на дистанціях III-V класів – підйом, траверс і спуск.

Перепад висот визначається як відстань по вертикалі від нижнього пункту

(старту) до найвищої точки підйому (початку спуску). При проведенні змагань на рельєфі з невеликим перепадом висот або при змаганнях на стендах допускається в межах однієї дистанції додавання висот окремих маршрутів або етапів.

На дистанціях ралі необхідно виконувати в цілому вимоги щодо складності рельєфу і спецприйомів, за винятком протяжності та нормативного часу.

При облаштуванні комбінованих дистанцій їх протяжність, перепад висот і набір прийомів можуть бути, відповідно, збільшені або зменшені пропорційно частині другого виду і вимог до нього.

В особистих змаганнях та при змаганнях зв'язок мінімальні вимоги до дистанцій відповідного класу за протяжністю та розрахунковим часом (табл. 6.1) повинні бути знижені вдвічі.

7.2. Правила проходження дистанцій на змаганнях з техніки гірського туризму

Проходження дистанції змагань є подолання дистанції всіма учасниками змагань від старту до фінішу через певні пункти страховки з виконанням Умов подолання дистанції.

Умови визначають особливості подолання дистанції, які уточнюються при роз'ясненні та/або демонстрації проходження в цілому чи окремих її ділянок.

Роз'яснення проходження дистанції, що є доповненням до Умов, стенографуються або записуються на диктофон, оформлюються протоколом і доводяться до відома учасників до початку прийому заявок з тактики.

При проведенні змагань не вище V рангу і на дистанціях не вище II класу складності допускається доводити Умови учасникам усно та не складати протокол роз'яснення проходження дистанції.

Час запрошення на старт визначається моментом виклику учасників в

передстартову зону. Умовами оговорюють час на перевірку спорядження та час на підготовку учасників до виступу.

Старт і фініш на дистанції визначаються Умовами.

Дистанція може проходитись з контрольним вантажем (до 10 кг на одного учасника), конкретна вага якого визначається Положенням про змагання або Умовами. Розподіл контрольного вантажу між учасниками довільний чи відповідно до Умов.

Окремі маршрути або спецприйоми можуть бути обов'язковими для проходження або виконання, а також бонусними (заохочувальними) або рекомендованими.

Заявка з тактики.

Необхідність складання заявок з тактики (далі – Заявка) і вимоги до неї визначаються Умовами. Заявка може передбачати описову частину проходження окремих маршрутів або виконання спецприймів.

Описову частину Заявки складають у відповідності з вимогами Умов на бланку, який заповнюють відповідно до зразка. В Заявці можуть бути відображені для окремих ділянок або для проходження дистанції в цілому способи: руху учасників, виконання спецприймів, транспортування контрольного вантажу або умовного потерпілого та інше.

Схема дистанції надається суддівською колегією у вигляді малюнка чи фотографії або складається учасниками самостійно. На ній можуть бути зазначені межі дистанції, окремих ділянок або маршрутів, зони обмежування та розмежування, місця старту і фінішу, пункти зміни ведучого, страховки та проміжної страховки, закріплення навісної переправи та поліспасту, а також інші контрольні пункти.

На схемі дистанції учасники відповідно до вимог Умов зазначають окремі пункти, які передбачено використовувати, місця передбаченого застосування відповідних технічних засобів і виконання спецприймів тощо.

Для позначення на схемах застосовують умовні позначки, запропоновані суддівською колегією. Додаткові позначки команд розшифровуються.

Заявки подаються до суддівської колегії після роз'яснення та/або демонстрації дистанції у терміни, обумовлені суддівською колегією змагань.

7.3. Забезпечення безпеки на дистанції (етапах)

Підготовку дистанції до змагань проводить під керівництвом начальника дистанції спеціальна бригада, укомплектована кваліфікованими суддями та спортсменами.

Начальник дистанції разом з заступником Головного судді з безпеки повинні особисто перевірити надійність обладнання усіх суддівських пунктів, постійно контролювати їх стан під час проведення змагань та вживати негайні заходи щодо усунення причин, які можуть призвести до нещасного випадку.

Ділянка рельєфу, яка використовується для обладнання дистанції (полігон), не повинна знаходитись у місцях, де є небезпека, пов'язана з можливістю обвалів, сходу лавин та селевих потоків, падіння каміння, наявності прихованих тріщин тощо.

Полігон необхідно очистити від предметів, які вільно лежать або нетривкі (каміння, шматки льоду), а якщо це неможливо – встановити навколо них зону обмеження у вигляді суцільної лінії.

Ділянка річки, обрана для подолання водної перешкоди, повинна мати зручні та безпечні підходи до місць початку та закінчення переправи, та безпечно для броду дно. По річці нижче від місця переправи вбхід повинен бути обладнаний пункт перехоплювання.

Місця старту, фінішу та передстартова зона повинні мати достатні розміри для розміщення учасників змагань з контрольним вантажем і спорядженням.

Місця для глядачів та підходи до них повинні бути позначені і, по можливості, огорожені. Їх розташування повинне виключати можливість падіння на глядачів уламків каміння, льоду та речей, які випадково або навмисно скинуті з дистанції учасниками або суддями.

Пункти, які використовують учасники для проходження дистанції, а саме: страховки і самостраховки, закріплення і нарощування вірьовки, пересадки і перестьобування, початку спуску тощо, обладнуються або оговорюються лише службою дистанції.

Відповідальність за відповідність Положенню вікового складу, медичного контролю, страхування, належну технічну і фізичну підготовку учасників, необхідну для технічно грамотного та безаварійного виступу на відповідних змаганнях, несе представник команди.

Усі учасники, які знаходяться на дистанції, повинні бути в касках та забезпечені верхньою суддівською чи командною страховкою або знаходитися на самостраховці, за винятком окремих ділянок, обумовлених Умовами.

Закріплення суддівської страховки до учасника і зняття її виконується під контролем суддів у пунктах, визначених Умовами. Суддівська страховка не повинна заважати або допомагати учаснику при подоланні дистанції, а також торкатись небезпечних ділянок рельєфу. Стежити за належним положенням суддівської страховки під час подолання дистанції зобов'язані самі учасники.

Забороняється використовувати обладнання дистанції, не передбачене для її проходження, та вірьовку верхньої командної страховки для підйому (витягування) або спуску учасника при проходженні дистанції.

Усі учасники змагань повинні бути забезпечені: індивідуальною страховочною системою, яка складається із зблокованих поясу грудної обв'язки з наплічними лямками та поясу бесідки з лямками під стегна або конструктивно складати єдину систему; захисною каскою з номером учасника і літерою «К» у капітана; єдиною, по можливості, формою, яка повинна закривати лікті та коліна, а також іншим спорядженням, визначеним Положенням і Умовами.

Основні вимоги до спорядження наступні:

- основна вірьовка повинна бути страховочно-рятувального типу та мати діаметр не менше ніж 10 мм і не мати пошкоджень;
- усі елементи страховки, самостраховки і з'єднань (блокування) мають бути виконані із основної вірьовки або матеріалу такої ж міцності;

– захисна каска повинна бути обладнана амортизатором, ременем для підборіддя та закріплена до страховочної системи учасника.

Усе спорядження, яке учасники беруть з собою на дистанцію, повинно бути перевірено технічною комісією та разом з дозволом технічної комісії, повинне бути представлене для контролю судді при учасниках.

Відповідальність за якість та безпечне використання командного та особистого спорядження учасників несе представник команди або самі учасники.

Усі судді, які обслуговують дистанцію, повинні бути в захисних касках і там, де це необхідно за умов безпеки, бути на страховці або самостраховці. За недодержання вимог техніки безпеки винні судді відсторонюються від суддівства за рішення головного судді змагань.

При розташуванні дистанцій на висотах понад 4000 м, у Положенні повинні бути вказані додаткові вимоги до учасників команд щодо висотної акліматизації.

7.4. Суддівство та визначення результатів

Штрафні бали за порушення техніки руху і страховки (самостраховки), а також за зміну заявленої тактики наведені в таблиці 7.2.

Таблиця 7.2

Штрафні бали за порушення техніки руху і страховки (самостраховки)

№	Назва порушень та помилок	Штраф
	I. Порушення техніки A. Техніка страховки	
1.	Втрата страховки (командної або суддівської)	Зняття
2.	Перервана страховка (командна або суддівська)	5 балів
3.	Неправильна страховка	3 бали
4.	Пропуск точки проміжної страховки: <ul style="list-style-type: none"> • двох підряд • однієї або не обладнаної • однієї невірно обладнаної 	Зняття 5 балів 3 бали

Продовж. табл. 7.2

5.	Вихід на «маятник»: <ul style="list-style-type: none"> • на небезпечний «маятник» • наближення до небезпечного «маятника» • початок виходу на «маятник» 	Зняття 5 балів 3 бали
6.	Б. Техніка руху Зрив верхнього з зависанням на суддівській страховці	Зняття
7.	Втрата на дистанції:	
	• контрольного вантажу	Зняття
	• каски захисної	Зняття
	• спорядження основного*	10 балів
	• іншого спорядження	1 бал
8.	Вихід за обмеження	Зняття
9.	Використання опори за обмеженням	10 балів
10.	Використання суддівського спорядження	10 балів
11.	Неправильне виконання технічного прийому	5 балів
	II. Зміна тактики	
1.	Повна зміна заявлених маршрутів або спецприйомів	Зняття
2.	Зміна маршруту (спецприйому) або способу його проходження (виконання)	5 балів
3.	Зміна способу або порядку транспортування контрольного вантажу	3 бали
4.	Зміна схеми технічного прийому, місця його застосування або технічних засобів	7 балів
5.	Відхилення від заявленого часу (за 1 %)	0,2 бали
6.	Загальне враження	1 ÷ 5 балів

Примітки:

*) До основного спорядження відносяться несучі та страховочні вірьовки.

Всі пункти розділу II «Зміна тактики» (табл. 7.2), за винятком п.6, застосовуються, як правило, тільки при компілятивній (підсумовуючій) системі визначення результатів.

Визначення результатів змагань.

При проведенні змагань за компілятивною системою результати виступів визначаються сумою балів за час проходження дистанції та штрафних балів за порушення техніки і зміну тактики, а також за відхилення фактичного часу подолання дистанції від заявленого.

Більш високе місце при проведенні змагань за компілятивною системою посідають ті з учасників змагань, які за результатами виступів мають меншу суму балів.

При проведенні змагань за бонусною системою результати виступів визначаються як різниця між сумою набраних балів, отриманих за пройдені заявлені і незаявлені (зі знижкою) маршрути або виконані спецприйоми залежно від їх складності, способу руху і транспортування контрольного вантажу, та сумою штрафних (від'ємних) балів, отриманих за заявлені, але не пройдені маршрути або не виконані спецприйоми, за порушення техніки і Умов, а також з урахуванням перевищення (штраф) або економії (бонус) нормативного часу, встановленого суддівською колегією на проходження дистанції.

Більш високе місце при проведенні змагань за бонусною системою посідають ті учасники змагань, які набрали більшу суму балів.

Можлива інша система визначення результатів виступів, яка не суперечить діючим Правилам.

При проведенні змагань за бонусною системою, для збереження співвідношення кожного результату до результату переможця, перетворення результатів всіх виступів виконують таким чином:

– визначають загальну суму балів, набраних всіма командами (зв'язками, учасниками), які пройшли дистанцію (ΣB);

– послідовно ділять отриману суму (ΣB) на кожний окремий результат (B_i), помножуючи його на показник перетворення результатів (M), який рекомендується приймати рівним 1 балу;

– отримане значення є перетвореним результатом (B_u) виступу команди (зв'язки, учасника). Тобто перетворення результатів здійснюється за формулою:

$$B_u = M \times (\Sigma B : B_i)$$

Перерахунок часу у бали і навпаки рекомендується здійснювати при обох системах у співвідношенні 1 бал дорівнює 30 секундам. Однак, в залежності від тривалості часу проходження дистанції і завдань, які вирішують змагання, співвідношення між балами і часом може бути іншим, що необхідно оговорити в Умовах.

При проведенні на одній дистанції одночасно командних змагань та змагань зв'язок, окремих учасників результат команди визначається сумою балів, набраних як окремими зв'язками, учасниками, так і командою в цілому.

Учасники змагань, які виконали нормативний мінімум вимог до дистанції даного класу складності (табл. 6.1), але не вклалися в загальний контрольний час, фінішують по особливим умовам, які до початку виступів суддівська колегія оговорює в Умовах.

При конкретному підбитті підсумків серед учасників змагань, які подолали дистанцію за скороченими (спрощеними) варіантами та належать відповідно до різних груп заліку або не мають заліку на окремих дистанціях, розподіл по групах та вагомість (пріоритетність) дистанцій визначається Положенням.

Контрольні запитання

1. Які існують системи визначення результату?
2. Опишіть вимоги до дистанцій змагань відповідно до класу дистанції.
3. Яку інформацію необхідно відображати у заявках з тактики?
4. Опишіть особливості суддівства та визначення результатів змагань з техніки гірського туризму.

ДОДАТКИ

Додаток 1

АКТ

прийому готовності місця проведення змагань зі спортивного туризму

(_____ туризм)

(вид туризму)

«   » _____ 20__ року

м. _____

Даний акт складений головним суддею змагань - _____

(назва змагань)

Представником спортивної споруди і лікарем у тому, що стан споруди та обладнання місць змагань відповідає (не відповідає) вимогам правил змагань зі спортивного туризму, дисципліна змагань - _____

(вид спортивного туризму)

Наявність (відсутність) акту прийому технічного стану споруди, підписаного представником облдержадміністрації спільно з державною комісією _____

(дата)

Місце для проведення змагань відповідає (не відповідає) вимогам Постанови Кабінету Міністрів України від «18» грудня 1998 р. № 2025 «Про порядок підготовки спортивних споруд та інших спеціально відведених місць для проведення масових спортивних та культурно-видовищних заходів» із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ України № 1622 від 01.09.1999 року.

Основні споруди та допоміжні приміщення:

- загальна кількість місць для глядачів _____,
- розміри спортивної арени (залу, площадки) _____,
- роздягальні _____,
- душові _____,
- електроосвітлення _____,
- радіофікація _____,
- медпункт _____,
- буфет _____.

Обладнання та інвентар: _____

Наявні недоліки: _____

Терміни усунення недоліків: _____

Висновки комісії _____

Підписи членів комісії:

Головний суддя змагань _____

Представник спортивної споруди _____

Лікар _____

МІНІСТЕРСТВО УКРАЇНИ У СПРАВАХ СІМ'Ї, МОЛОДІ ТА СПОРТУ

ЗВІТ головного судді проведених змагань

1. Вид спорту - спортивний туризм, вид туризму - _____
2. Найменування змагань _____
3. Дата проведення з «_____» по «_____» 200__ р.
4. Місце проведення _____
5. Кількість учасників змагань _____ чол.. в т.ч.
чоловіків _____, жінок _____
6. Кількість учасників зі спортивно-технічної підготовки:
МСМК _____; МС _____; КМС _____;
І р. _____; ІІ р. _____; ІІІ р. _____; юнацький р. _____.
7. Кількість суддів _____ чол.;
обслуговуючого персоналу _____ чол.
8. Командні результати (в очках, балах і т.д.):

місце	команда	бали, очки

9. Перехідний приз вручений команді _____
10. На змаганнях були встановлені рекорди (вказати результат, прізвище рекордсмена, область):
  - а) світу _____;
  - б) Європи _____;
  - в) України _____.
11. Учасники виконали спортивні звання та розрядні нормативи:
МСМК _____ чол.; МС _____ чол.; КМС _____ чол.;
І розряду _____ чол.; ІІ – ІІІ розряду _____ чол.;
юнацькі розряди _____ чол.
12. Кількість протестів _____ з них задоволено _____, відхилено _____,
13. Випадки травм учасників змагань _____
14. Кількість глядачів (приблизно) _____ чол.

15. Якість підготовки місць змагань _____

16. Коротка характеристика роботи суддівської колегії _____

---

17. Прізвище, ім'я головного секретаря _____

18. Результати переможців особистих змагань:

Прізвище, ініціали	Вик. спорт. розряд	Організація	Вид програми	Результат

Висновки та пропозиції _____

Головний суддя змагань: _____ (категорія)

(прізвище, ім'я, по батькові)

«____» _____ 200__ року

_____
(підпис)

Додаток 3

_____ (назва організації, що проводить змагання)

Змагання _____

Терміни змагань - _____

Звіт судді – інспектора змагань

1. Відповідність рангу змагань, класу дистанції затверджених Положенням про змагання -

_____.

2. Рівень організаційного забезпечення змагань організацією, яка безпосередньо проводить змагання - _____

_____

3. Якість підготовки дистанцій змагань - _____

_____

4. Якість суддівства змагань - _____

_____

5. Робота апеляційного журі (склад, кількість засідань, питання, що розглядалися, прийняті рішення тощо).

6. Пропозиції щодо оцінки роботи головного судді змагань - _____

_____

7. Інше - _____

_____

Суддя-інспектор змагань _____ (_____)

Звіт розглянутий і затверджений Президією (Виконкомом) федерації спортивного туризму (або іншою організацією, відповідно до Правил) «_____» _____ 20____ р.

Оцінка роботи судді-інспектора _____

Протокол № _____ від _____

Президент федерації (керівник організації) _____ (_____)
(підпис) (П.І.Б.)

м. п.

Для всеукраїнських змагань

ПРОТОКОЛ №

Змагання - Чемпіонат України зі спортивного туризму (_____туризм)

Місце проведення -

Терміни проведення -

Вид програми -

Дата проведення -

Технічні результати спортсменів першої пістки для системи «Спортивний результат»

Зайняте місце	Прізвище, ім'я та по батькові спортсменів в команді	Рік, день, місяць народження	Абсолютний результат	Відносний результат	Регіон (область, АР Крим, мм. Київ, Севастополь)	ФСТ, СК	Назва ДЮСШ, СДЮШОР, УФК, УОР, ліцею	Виконаний норматив	Прізвище та ініціали тренера
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1									

Головний суддя
Головний секретар

Суддя національної категорії
Суддя національної категорії
Суддя національної категорії

Додаток 5

ПОПЕРЕДНЯ ЗАЯВКА

На участь у змаганнях _____
(назва змагань)

Категорія змагань _____

Команда _____
(назва команди, суб'єкт Федерації, місто)

Тренер команди _____
(прізвище, ім'я, по батькові; рік народження)

Керівник команди _____
(прізвище, ім'я, по батькові; рік народження)

Склад команди

№ з/п	Прізвище, ім'я, по батькові	Рік народження	Спорт. розряд	Місто	Примітка

З положенням про змагання учасники ознайомлені.

Команда забезпечується _____
(організація)

Керівник суб'єкта Федерації _____
(П.І.Б., підпис)

М.П.

«___» _____ 20__ р.

Додаток 6

ІМЕННА ЗАЯВКА

На участь у _____ Місце проведення
_____

Команди _____ Дата проведення

Команда, ФСТ, СК

№ з/п	Прізвище, ім'я по батькові	Дата народж	Розряд	Регіон, область	Назва ДЮСШ, ДСТ	Вид (номер) програми	Додаткові поля	Тренери	Підпис лікаря та печатка ЛФД

М.П. Підпис керівника _____ (прізвище)
Підпис представника команди _____ (прізвище)

назва організації, що проводить змагання

Зведений протокол мандатної комісії

змагань

(назва змагань)

(де, коли)

№	Назва команди	Дані про команду							Прим.
		Спортивна кваліфікація					Стать		
		III с.р.	II с.р.	I с.р.	КМС	МС	чол.	жін.	

Голова мандатної комісії

Головний секретар

Додаток 8

_____ (назва організації, що проводить змагання)

Змагання _____
(вид туризму, назва змагань, де і коли проводяться)

"Затверджую"

Головний суддя _____
" ____ " _____ 200__ р.

АКТ

здачі-прийому дистанції _____

1. Місце старту _____

2. Місце фінішу _____

3. Загальна характеристика дистанції _____

4. Довжина дистанції _____

5. Кількість та характеристика етапів, перешкод та інших параметрів, що визначають складність дистанції _____

(відповідно до видового розділу Правил змагань з ТСТ)

6. Максимальний перепад висот _____

7. Контрольний час _____

8. Інтервал старту між командами _____

9. Безпека дистанції _____

10. Термін остаточної готовності дистанції _____

Додаток: схема дистанції.

Начальник дистанції _____
(підпис) (П.І.Б)

Заст. головн. судді по _____
(підпис) (П.І.Б)

Заст. головн. судді з _____
(підпис) (П.І.Б)

Суддя-інспектор: дистанція відповідає _____ класу.
(підпис) (П.І.Б)

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Булашев А. Я. Спортивный туризм: учебник / А. Я. Булашев. – Харьков: ХГАФК, 2009. – 332 с.
2. Вимоги до змісту положення (регламенту) про офіційні фізкультурно-оздоровчі заходи або спортивні змагання: Наказ від 06.08.2010 № 2659 // База даних «Законодавство України». URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0766-10> (дата звернення: 15.12.2017).
3. Кваліфікаційні норми та вимоги Єдиної спортивної класифікації України з неолімпійських видів спорту: Наказ від 24.04.2014 № 1305 // База даних «Законодавство України». URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0497-14/page> (дата звернення: 12.12.2017).
4. Коган В.Г. Спортивные соревнования. Горный туризм: методические рекомендации. К., 2005. 72 с.
5. Методичні роз'яснення щодо суддівства змагань зі спортивного гірського туризму (2-а редакція): Протокол Виконкому Федерації спортивного туризму України від 24.11.2012 р. URL: <https://www.mountain.net.ua/metodichni-rozjasnennja-2-a-red/> (дата звернення: 18.12.2017).
6. Мулик К.В., Гриньова Т.І. Методичні рекомендації щодо проведення змагань з пішохідного туризму: методичні рекомендації щодо проведення змагань з пішохідного туризму. Харків: ХДАФК, 2015 р. 37 с.
7. Настанови з проведення змагань з пішохідного туризму: Постанова Федерації спортивного туризму України від 11.04.2015 р. URL: <http://www.fstu.com.ua/wp-content/uploads/2015/02/Настанови-проведення-змагань-з-пішохідного-туризму.pdf> (дата звернення: 23.12.2017).
8. Палатний І.А. Спортивный туризм: змагання туристів-пішохідників: навч.-методич. посібник [для студ. вищ. навч. закладів]. Переяслав-Хмельницький: СПД Кузьмичова Р.Ю., 2010. – 256 с.
9. Положення про Єдину спортивну класифікацію України: Наказ від 11.10.2013 № 582 // База даних «Законодавство України». URL:

10. <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1861-13/paran14#n14> (дата звернення: 12.12.2017).
11. Положення про порядок підготовки спортивних споруд та інших спеціально відведених місць для проведення масових спортивних та культурно-видовищних заходів: Постанова КМ від 18.12.1998 р. № 2025 // База даних «Законодавство України». URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2025-98-п> (дата звернення: 15.12.2017).
12. Положення про туристські маршрутно-кваліфікаційні комісії Федерації спортивного туризму України – колегії суддів змагань туристських спортивних походів: Постанова Президії Федерації спортивного туризму України від 22.12.2002р. № 4 URL: <http://www.cmkk.com.ua/home/dokumenti-cmkk> (дата звернення: 8.12.2017).
13. Положення про спортивних суддів зі спортивного туризму: Постанова Президії ФСТУ від 12.12.2016 р. № 18. URL: <https://www.mountain.net.ua/polozhennya-pro-sportivnih-suddiv-zi-sportivnogo-turizmu-zatverdzhene-prezidiyeyu-fstu-12-12-2016-r/> (дата звернення: 8.12.2017).
14. Порядок присвоєння кваліфікаційних категорій спортивним суддям: Наказ від 16.07.2013 № 31 // База даних «Законодавство України». URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z1312-13> (дата звернення: 8.12.2017).
15. Правила змагань зі спортивного туризму м. Київ – 2008. – 146 с.

Формат 60x84/16. Ум. друк. арк. 9.18. Тир. 100 прим. Зам. 086-18.
Підписано до друку 05.02.18. Папір офсетний.

Надруковано з макету замовника у ФОП Бровін О.В.
61022, м. Харків, вул. Трінклера, 2, корп.1, к.19. Т. (057) 758-01-08, (066) 822-71-30
Свідоцтво про внесення суб'єкта до Державного реєстру
видавців та виготовників видавничої продукції серія ДК 3587 від 23.09.09 р.

СТИЛЬ ®
ИЗДАТ
ТИПОГРАФІЯ
www.stil-izdat.com

